

हेनरिک इब्सेन

हेनरिक इब्सेन

अनुवाद :

वसंत बागुल

हेडा गॅब्लर

हे पुस्तक विनामूल्य आहे
पण फुकट नाही

या निर्मितीसाठी काही लोकांना वेळ व पैसा खर्च करावा लागला आहे.

म्हणून हे वाचल्यावर खर्च करा ३ मिनिट

१ मिनिट : लेखकांना फोन करून हे पुस्तक कसे वाटले ते कळवा

१ मिनिट : ई साहित्य प्रतिष्ठानला मेल करून हे पुस्तक कसे वाटले ते कळवा.

१ मिनिट : आपले मित्र व ओळखीच्या सर्व मराठी लोकांना या पुस्तकाबद्दल आणि ई साहित्यबद्दल सांगा.

असे न केल्यास यापुढे आपल्याला पुस्तके मिळणे बंद होऊ शकते.

दाम नाही मागत. मागत आहे दाद.

साद आहे आमची. हवा प्रतिसाद.

दाद म्हणजे स्तुतीच असावी असे नाही. प्रांजळ मत, सूचना, टीका, विरोधी मत यांचे स्वागत आहे. प्रामाणिक मत असावे.

ज्यामुळे लेखकाला प्रगती करण्यासाठी दिशा ठरवण्यात मदत होते. मराठीत अधिक कसदार लेखन व्हावे आणि त्यातून वाचक

अधिकाधिक प्रगल्भ व्हावा, आणि अखेर संपूर्ण समाज एका नव्या प्रबुद्ध उंचीवर जात रहावा.

ई साहित्य प्रतिष्ठान

सादर करीत आहे

हेन्रिक इब्सेन

लिखित

नाटक

हेडा गॅब्लर

अनुवाद : वसंत बागुल

हेडा गॅब्लर (नाटक)

लेखक : हेन्रिक इब्सेन

मूळ नॉर्वेजिअन नाटकाचा मराठी अनुवाद : वसंत बागुल

३०२, न्यु शिवम अपार्टमेंट

स्टेशन रोड, उल्हासनगर-४, जि. ठाणे

फोन: 0251-2587832, 8149068977

vasant_pandit2002@yahoo.com

या पुस्तकातील लेखनाचे सर्व हक्क लेखकाकडे सुरक्षित असून पुस्तकाचे किंवा त्यातील अंशाचे पुनर्मुद्रण वा नाट्य, चित्रपट किंवा इतर रूपांतर करण्यासाठी लेखकाची लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे. तसे न केल्यास कायदेशीर कारवाई (दंड व तुरुंगवास) होऊ शकते.

This declaration is as per the Copyright Act 1957. Copyright protection in India is available for any literary, dramatic, musical, sound recording and artistic work. The Copyright Act 1957 provides for registration of such works. Although an author's copyright in a work is recognised even without registration. Infringement of copyright entitles the owner to remedies of injunction, damages and accounts.

मुखपृष्ठ व निर्मितीसहाय्य : रश्मी किल्लोस्कर

प्रकाशक : ई साहित्य प्रतिष्ठान

www. esahity. com

esahity@gmail. com

प्रकाशन : २६ नोव्हेंबर २०१९

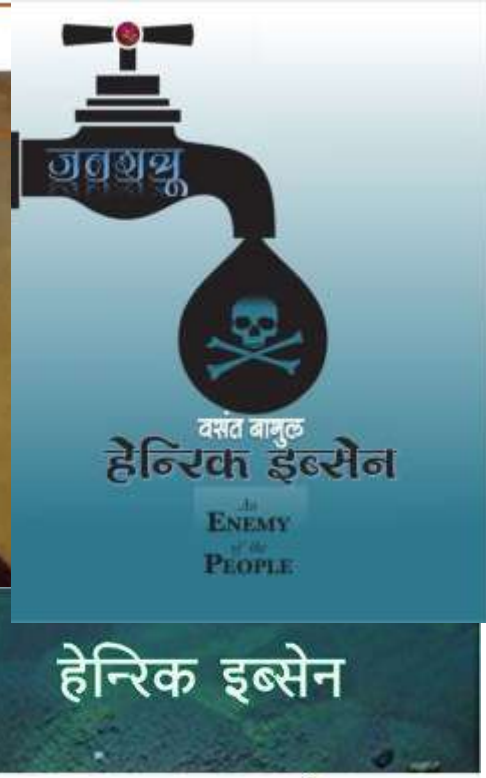
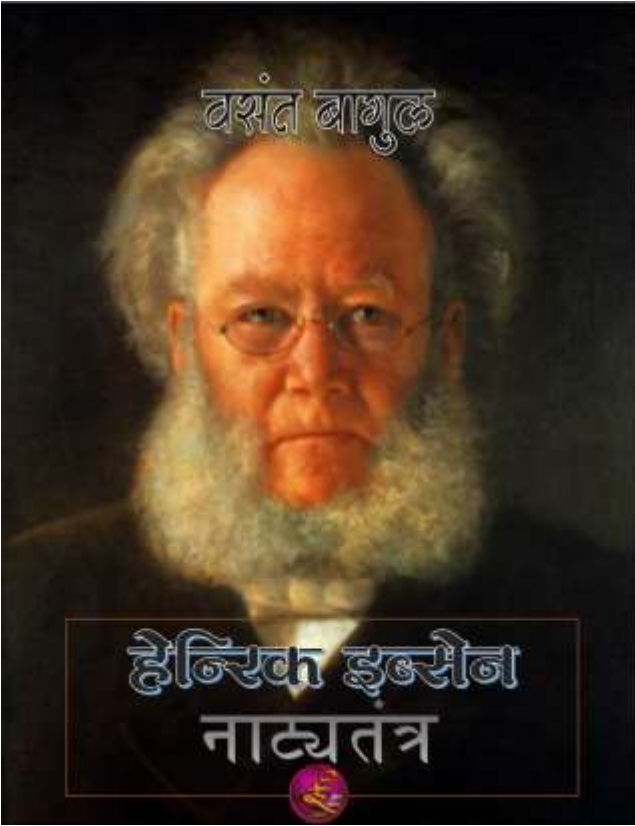
©esahity Pratishthan®2019

विनामूल्य वितरणासाठी उपलब्ध.

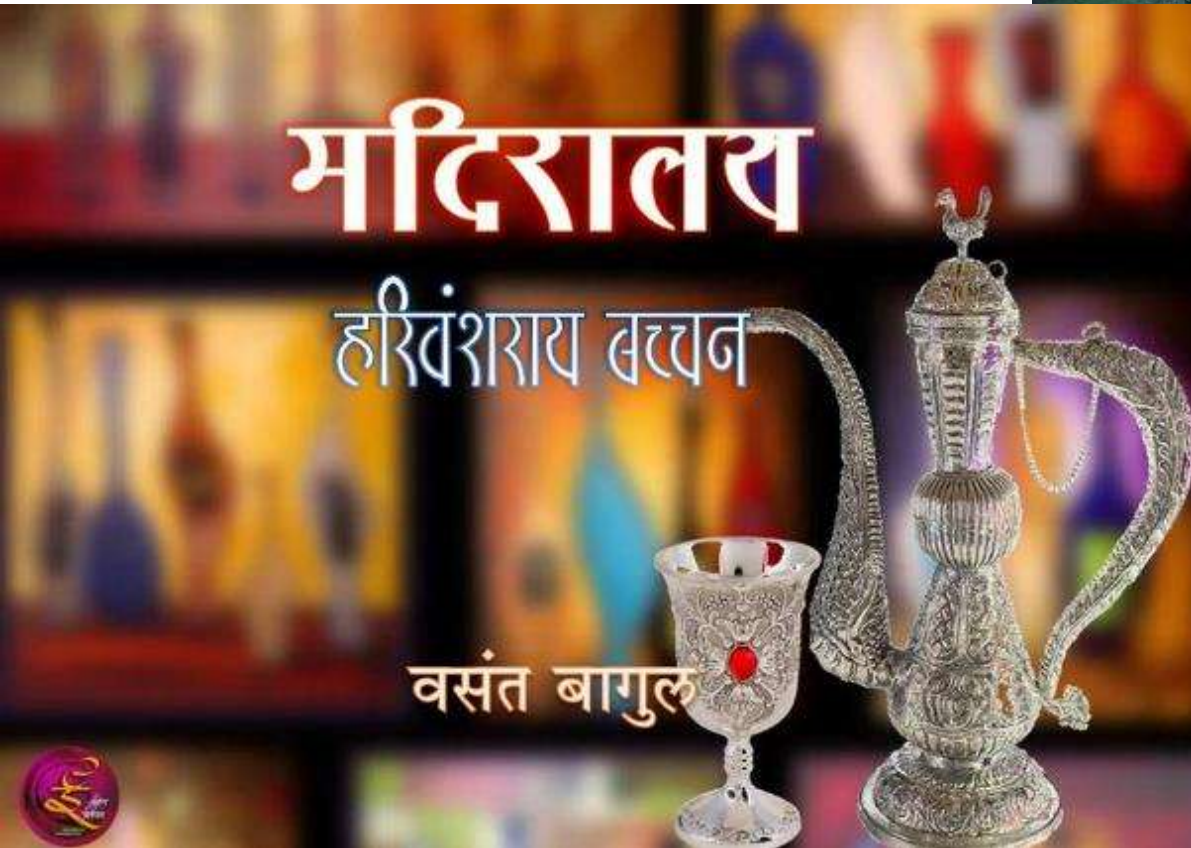
- आपले वाचून झाल्यावर आपण हे फॉरवर्ड करू शकता.
- हे ई पुस्तक वेबसाईटवर ठेवण्यापुर्वी किंवा वाचनाव्यतिरिक्त कोणताही वापर करण्यापुर्वी ई साहित्य प्रतिष्ठानची-लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे.

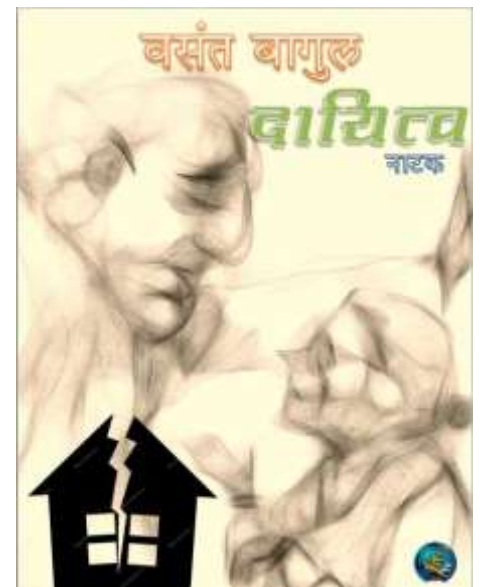
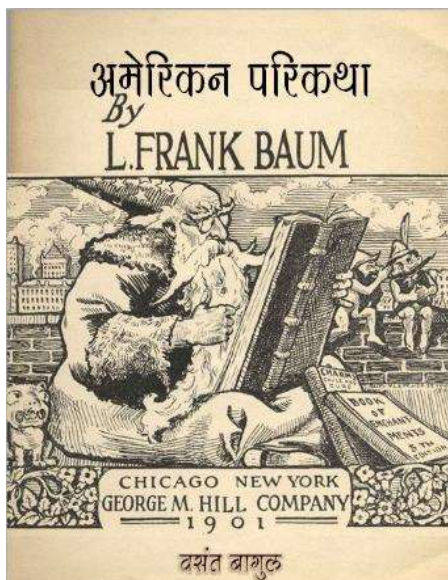
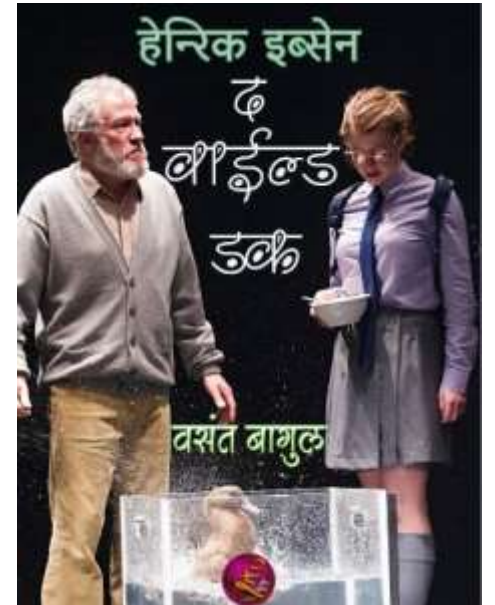
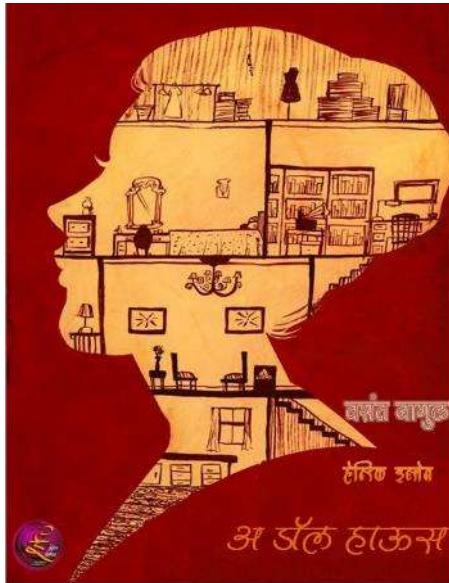
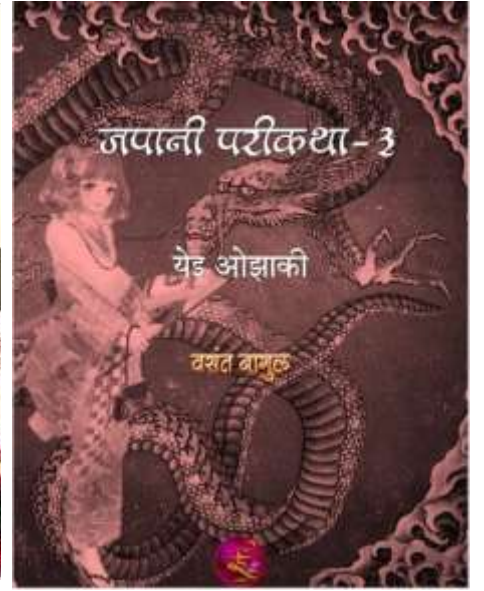
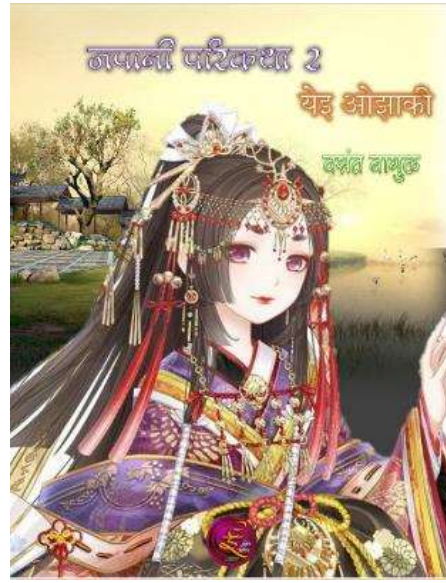
वसंत बागूल यांची ई साहित्य तर्फे प्रकाशित पुस्तके

1. http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/madhushala_bachchan.pdf
2. http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/a_doll_house_vasant_bagul.pdf
3. http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/wild_duck_vasant_bagul.pdf
4. http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/atitagaman_vasant_bagul.pdf
5. http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/dayitva_vasant_bagul.pdf
6. http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/little_eyolf_ibsen_vasant_bagul.pdf
7. http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/japani_pari_1_vasant_bagul.pdf
8. http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/japani_parikatha_2_vasant_bagul.pdf
9. http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/japani_pari_3_vasant_bagul.pdf
10. http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/american_parikatha_vasant_bagul.pdf
11. http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/chandrakor_vasant_bagul.pdf
12. http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/ibsen_vasant_bagul.pdf
13. http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/janshatru_ibsen_vasant_bagul.pdf
14. [http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/ibsen naty tantra_vasant_bagul.pdf](http://www.esahity.com/uploads/5/0/1/2/501218/ibsen_naty tantra_vasant_bagul.pdf)

लहानगा आयोलफ

**“What is life? A fighting in heart and
brain with Trolls.**

**Poetry? That means writing Doomsday-
accounts of our soul.**

-Henrik Ibsen

हेडा गॅब्लर

HEDDA GABLER

SKUESPILL I FIRE AKTER (1890)

HEDDA GABLER

PLAY IN FOUR ACTS (1890)

HENRIK IBSEN

अनुवाद- वसंत बागुल

HEDDA GABLER

1890

इब्सेनचे हे तेविसावे नाटक.

हेडा गॅब्लरने सर्वसामान्य वाचकासह अनेक टीकाकारांना गोंधळात टाकले आहे. इब्सेनच्या टीकाकारांपैकी कोणी (Lothar) तर त्यात The Vikings in Helgeland चे अत्याधुनिक विडंबन पाहतो. हेडाचा संबंध अद्ययावत हियुर्डीसशी लावला आहे. हियुर्डीसचा सुस्वभावी पण मूर्ख नवरा गुणार Tesman शी मिळता जुळता आहे. Sigurad हा Eilert Löveborg शी आणि Agny ही Thea Elvsted शी मिळती जुळती आहे. हा सारा सत्याभास आपल्याला कुठेच नेत नाही. हे तितकेच सत्य आहे की इब्सेनने त्याच त्याच पात्रांचा आणि प्रसंगांचा पुनः पुन्हा वापर केला आहे परंतु त्यातून त्याने काहीतरी नव्या गोष्टींवर प्रकाश पाडला आहे. आणि Hedda Gabler ही नव्या गोष्टींनी- अगदी ती स्वतः नायिका असल्यापासूनच्या गोष्टींनी परिपूर्ण आहे. व हे संस्मरणीय व त्याच वेळेला ज्हासाला लागलेले चित्र आहे. जे त्याने कधीही निर्माण केले नव्हते. तिचा विजोड (maladjusted) विवाह हा निश्चितपणे एका युगाच्या अस्ताबरोबर कलंकित होतो, आणि जे सर्वत्र व्यापते ते वातावरण The Lady From The Sea च्या विरुद्ध पूर्णपणे बंद गल्लीसारखे असते.

तिच्या मधुचंद्राच्या लांब प्रवासातील तिने सहन केलेल्या थकव्याच्या यातना (दरम्यानच्या ज्या काळात तिचा नवरा Jörgen Tesman, संकुचित वृत्तीचा पंडित, Brabant मधील मध्ययुगीन घरगुती हस्तकलेचे साहित्य त्याच्या प्रबंधासाठी गोळा करीत असतो.) हेडाला Christiania येथे आल्यावरही काही कमी झाल्यासारखे वाटत नाही. ही सैनिकी परंपरेबरोबर वरिष्ठ कडक विशेषाधिकार असलेली पण दुर्बल झालेली स्त्री सनैराश्य सामान्य पतीचा द्वेष करते, मध्यमवर्गीय संभावितपणाचा वास

असलेला नुकताच घेतलेला एक छोटा बंगला, त्याची दयाळू अंतःकरणाची आत्या, आणि तिची नुकतीच सुरू झालेली गर्भावस्था ज्यापासून तिला भावी मातृत्वाचा आनंद व्हायला हवा परंतु तिला त्याचा तिटकारा वाटतो. Ellida सारखी ती मोठ्या प्रमाणावर जीवनाप्रीत्यर्थच निर्मिलेली वाटते. तिची सौंदर्याविषयीची, स्वातंत्र्यासाठी व तेजस्वितेसाठीची गूढ लालसा, परंतु तिने आपले पंख पसरण्यापूर्वी तिच्या दूषित पूर्वग्रहाने व विशिष्ट वर्गाच्या लौकिकाने हे सारे निःसत्व बनते. तिचं सत्व सभ्य होऊन जातं. तिच्यामध्ये जे काही चांगले गूढतेने वास करीत असते ते सारे निवृत्तच नव्हे तर कलुषितही होऊन जाते. उदा. तिचे सौंदर्याविषयीचे प्रेम ज्ञास पावते व त्याचे रूपांतर सौंदर्यात्मक डौलात होते. तिची दाबून टाकलेली इच्छा अखेरीस दुसऱ्यांच्या गोष्टीकडे (लव्हबर्गसारख्याच्या) चोरून पाहण्याची (जणू काही ती किल्लीच्या भोकातून पाहते) मत्सरी दृष्टीत रूपांतरित होते व ती इतकी बेफिकीर होते की ती स्वतः तिचं जीवन कमीत कमी निषेधार्थक बनवून टाकते. नैतिक पातळीचा अभाव असतानाही ती 'हे केलेले आणि हे केलेले नाही' ह्या नियमाच्या मागे पोकळीशिवाय काही नाही- त्यांना ती संकुचित वृत्तीची होते. हे काही तिचे नीतिशास्त्र नव्हे पण गोडबोल्या जज्ज ब्रॅकशी जो कौटुंबिक त्रिकुटात कुशल असतो त्याच्याशी असलेल्या व्यभिचाराच्या प्रचाराची तिला भीती वाटते. भूतकाळात असा एक काळ होता की त्यावेळी तरूण, वर्धिष्णू, व्यासंगी (आणि टेसमनचा साथी) Elliert Löveborg साठी तिच्यात प्रेमासारख्याच काहीतरी भावना निर्माण झाल्या होत्या. जरी त्याच्या लज्जास्पद जीवनामुळे समाज त्याला स्वीकारीत नसला तरी ती त्याचा निर्दयपणे पाठलाग करते. पण त्यापैकी पहिलीच एक गोष्ट हेडाला आश्चर्यचकित करते व ती म्हणजे तिला ख्रिस्तियाना येथे आल्यावर असे कळते की लव्हबर्ग पुन्हा त्या शहरात आला असून तो आता सुधारणा झालेले पात्र व संस्कृतीवरील बहुचर्चात्मक ग्रंथाचा लेखक झाला आहे. यातून हे उघडकीस येते की हे त्याच्या जीवनातील परिवर्तन हेडाच्या जुन्या परिचित Thea Elvsted या देशातील

खेडवळ भागातल्या बाईकडून होते, त्यामुळे लव्हबर्गचे पाय स्थिर होतात व तो आपल्याला मिळालेल्या दैवी देणगीला लायक ठरतो. पण Thea ला लव्हबर्गच्या शहरी जीवनावर विश्वास नसतो. म्हणून ती साऱ्या रितीरिवाजाला लाथाडून त्याचा शोध घेण्यासाठी त्याच्या मागोमाग राजधानीच्या शहरी येते. तसेच ती टेसमनला अशी विनंती करते की लव्हबर्ग आल्यास त्याचे त्याने स्वागत करावे व त्याला भेटावे.

जिज्ञासेमुळे हेडाच्या मनात खळबळ निर्माण झालेली असते. पण नेहमीप्रमाणे बाह्यतः ती स्वतःवर ताबा ठेवून शांत राहते. तिच्या नेहमीच्या कौशल्याने तिला जे काही हवे असते ते हेडा Thea कडून काढून घेते. पण येथे लव्हबर्गलाच स्वतः बोलावले जाते आणि त्याचे स्वागत होते. त्याची भेट ही हेडा व लव्हबर्गची दुहेरी शोकांतिका दर्शवते.

IV

एकेकाळी तिचा दास असलेल्या असाधारण माणसावर Thea चा एवढा परिणाम झालेला पाहून तिच्या मनात मत्सर निर्माण होतो व तिच्या शक्तीचा त्याच्यावर प्रभाव पाडण्याचा ती प्रयत्न करते. त्यासाठी या वेळी संधी प्राप्त होताच आपल्या राक्षसी धूर्तपणाने Thea चे राजधानीतील तिथे येणे व लव्हबर्ग विषयीचा तिचा अविश्वास असणे ह्या गोष्टी काढून घेते व चिडते. त्याच्या सामर्थ्याविषयीचे आपले मत उच्च प्रकारचे असल्याचे हेडा ढोंग करते. त्याच्यावरील आपला विश्वास प्रकट करण्यासाठी ती अधिक चैतन्यपूर्ण अशा Assessor Bracks च्या पार्टीत जाण्याची आज्ञा करते जी एका विशिष्ट प्रकारच्या अविवाहितांसाठी योग्य असते. Thea चे संशय न जुमानता लव्हबर्ग पार्टीला जातो. पण ही परीक्षा त्याला महागच पडते. त्याच्या पूर्व दुर्बलतेपासून दूर न जाता तो पूर्णपणे पितो. हेडाच्या अपेक्षेप्रमाणे

तो हिरवी पाने बांधलेला विजयी नायक होऊन परत येत नाही. पण एका निंद्य स्त्रीच्या फ्लॅटमध्ये तो जातो. त्याच मार्गावर तो आपल्या सुप्रसिद्ध पुस्तकाच्या उत्तर भागाची हस्तलिखित प्रत गमावतो. (जे त्याने टेसमनला वाचून दाखवण्याचे वचन दिले होते.) आणि त्याचा शेवट पोलिसांबरोबरील लज्जास्पद झटापटीत होतो.

लव्हबर्ग स्वतःला पुन्हा समाजाच्या कुंपणापलिकडे पडलेला पाहतो व ह्या वेळेला चांगल्यासाठीच. जिच्या मुलाचा शोक करावा लागतो त्या Thea च्या आईची दुःखपूर्ण निराशा ही हेडाच्या अनादरयुक्त शांततेच्या चांगलीच विरुद्ध वाटते. तिच्या पराभवामुळे हेडा अजूनही Thea बदल इतकी मत्सरी असते की ती लव्हबर्गचे हस्तलिखित जाळण्यापासून स्वतःला परावृत्त करू शकत नाही. लव्हबर्ग तिचा निरोप घ्यायला येतो तेव्हाही तिची शांतता तीच असते. त्याला हे ठाऊक असते की समाजदृष्ट्या तो संपला आहे आणि ती सुद्धा. पण त्याची निर्भत्सना करण्याऐवजी ती त्याला आपल्या मृत पित्याचे एक पिस्तूल देऊन त्याने आपल्या प्रतिष्ठेने मेले पाहिजे अशी आज्ञा करते.

पुन्हा एकदा सारे काही उलटे सुलटे होते. लव्हबर्ग काही प्राचीन जपानी अधिकाऱ्यासारखा रितीरिवाजाप्रमाणे आत्महत्या करित नाही पण आपले हस्तलिखित त्या बाईने चोरले असा चुकीचा संशय घेऊन त्या वेश्येशी भांडण करतानाच पोटात प्राणघातकपणे गोळी लागून मरतो. त्यापेक्षाही वाईट गोष्ट म्हणजे Assessor Brack ते पिस्तूल हेडाच्या पिस्तूलापैकी एक आहे हे ओळखतो व गप्प बसायची किंमत (ज्यामुळे तिला तिटकारायुक्त अफवांपासून तो वाचवू शकतो) म्हणजे त्यांच्यातील त्रिकोण होण्याची आशा असते. तथापि हेडाला अशी अपेक्षा असल्यानंतर ती बंड करते. तिचे स्वातंत्र्य हे रिते असू शकते. जरी ती ते आपल्या मनाने प्रतिपादन करते तरी ब्रॅकला बहुधा आपल्या विजयाची खात्री असते. पण जेव्हा टेसमन Thea ने टाचून ठेवलेल्या टिपणावरून लव्हबर्गचे हस्तलिखित पुन्हा जुळवत असतो तेव्हा जवळच्या खोलीतून बंदुकीच्या गोळीचा आवाज येतो व हेडा गतप्राण झालेली असते.

इब्सेनची हेडा काचोळी (चिलखत) घातलेली (ती ऑडित देवाची दासी असते.) Valkyrie असते- असे एक टीकाकार म्हणतो- हा एक निराशेचा अभ्यास आहे.

The Lady From The Sea मधील Ellida ही त्या विरोधी असून पण त्या मूलतः वेदनाबरहुकूम वातावरणाशी जुळवून घेण्याची तिची इच्छा असते. म्हणून तिला त्यात काही जागा सापडत नाही. तिचे लग्न काहीसे असत्य आणि आकस्मिक असते- समस्या बनण्याइतके आकस्मिक असते. हे फक्त ज्ञासाच्या मार्गाला लागलेल्या एका युगाच्या अस्ताच्या स्त्रीचे सोयीस्कर आश्रयस्थान आहे. तिची व्यर्थता आणि कंटाळवाणेपणाचा ती बळी ठरते. पण ती अव्यक्त शोकांतिकेच्या सामर्थ्याचा आकार धरते- ते बहिर्द्वाराच्या अभावी नाश पावते. हेडाची ती निराशा असते. ती निःसंशय जगातील अनेक संधींनी युक्त पण ती ते शोधू शकत नाही. हे आपण इब्सेनच्या टिपणावरून वाचू शकतो. जीवनातील एका हेतूच्या आवश्यकतेमुळे तिला पीडा निर्माण होते. तिच्या घमेंडखोर आणि विमुक्त काचेच्या उष्णघटाचे अस्तित्व यात तिला स्वतःची जाणीव होऊ शकेल असे काही कार्यच नसते. म्हणून तिच्या अविरत अंतर्बाह्य पोकळीमुळे ती आपल्या जीवनाचा शेवट करते.

Hedda Gabbler आणि The Lady From The Sea ही एकाच्या जीवनाच्या तडजोडीच्या पेचाप्रत पोहोचते जी दोन विरुद्ध तरीही पूरक अखेरीच्या- पूरक त्यांच्या विरोधासाठी. कारण नेहमीप्रमाणे, इब्सेन हा येथे थांबू शकत नाही आणि थांबला नाही. तो त्याच्या लक्ष्याचे स्थलांतर खऱ्याखऱ्या अस्सल वैयक्तिकतेकडे करतो. ज्याला त्याचा हेतू सापडलेला असतो, जीवनातील कार्य जीवित हेतू सापडलेला असतो. आणि तरी तो पराजित होतो. जरी हेडाच्या पद्धतीपेक्षा भिन्न असते हेच आपणास इब्सेनच्या सर्वात गोंधळाच्या नाटकाप्रत The Master Builder प्रत आणतो.

Ibsen An Approach

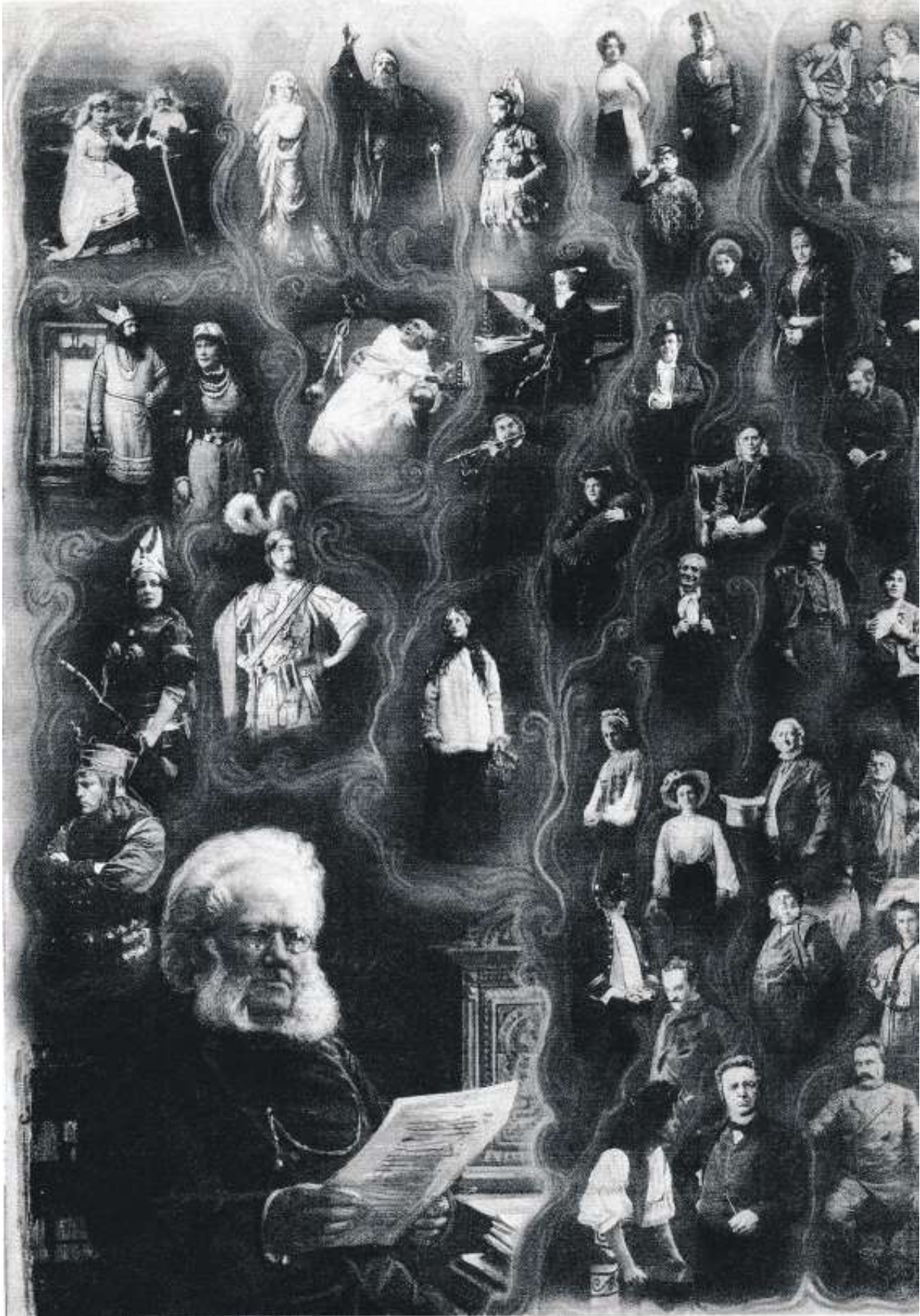
Janko Lavrin

ह्या नाटकाचे शीर्षक Hedda Gabbler असे आहे त्यामुळे हे व्यक्तिमत्त्व पतीच्या पत्नीपेक्षा वडिलांची ती मुलगी आहे हे दर्शवण्याचा माझा हेतू आहे.

हे असे नाटक आहे की ज्यात मी खरोखर म्हणतात (So-called) त्या समस्या हाताळलेल्या नाही. मुख्य गोष्ट म्हणजे अशी की मला निश्चित अशी परिणामकारक सामाजिक स्थिती, अर्थ आणि रोख यांच्या पार्श्वभूमीच्या विरुद्ध मानवी प्राण्याची चित्रे यांच्यावरही त्यांचे दैव चितारायचे आहे.

Count Moritz Prozor 4 Dec 1890 इब्सेनचे पत्र

Critical Anthology p.127.

पात्रपरिचय

जॉर्ज टेसमन: सांस्कृतिक इतिहासातला संशोधक व अधिछात्र

हेडा टेसमन: त्याची पत्नी

श्रीमती ज्युलियाना टेसमन: त्याची आत्या

सौ. एल्व्हस्टेड

न्यायाधीश ब्रॅक

ईलर्ट लव्हबर्ग

बर्टा: टेसमनची मोलकरीण

अंक पहिला

विस्तीर्ण गडद रंगांनी सुशोभित केलेला, आकर्षकरित्या सजवलेला दिवाणखाना. मागील भिंतीत आतल्या ओढलेल्या पडद्यासह एक रूंद प्रवेशद्वार. दिवाणखान्यासारख्याच सुशोभित केलेल्या एका छोट्याशा खोलीकडे हे उघडते. त्या बाहेरच्या खोलीच्या उजव्या भिंतीवर एक घडीचा दरवाजा असून तो हॉलकडे जातो. विरूद्ध भिंतीवर, डाव्या बाजूला एक काचेचा दरवाजा असून त्यावरील पडदेही तसेच मागे ओढलेले आहेत. त्याच्या तावदानातून पडवीचा काही भाग आणि शरदाची पालवी दिसते आहे. रंगमंचाच्या मध्यभागी अंडाकृती टेबल असून त्यावर टेबलक्लॉथ टाकलेला आहे आणि भोवताली खुर्च्या आहेत. भिंतीच्या उजव्या बाजूला एक रूंद गडद रंगाची चिनीमातीची शेगडी, हात असलेली लांब आरामखुर्ची, कुशन असलेला स्टूल व अजून दोन स्टूल्स. उजव्या बाजूच्या कोपऱ्यात एक छोटासा कोच व त्यासमोर गोल टेबल. जवळच डाव्या बाजूला खाली भिंतीपासून पुढे एक छोटा सोफा. काचेच्या दरवाज्यापुढे एक पियानो. प्रवेशद्वाराच्या प्रत्येक बाजूला मागे किरकोळ वस्तू ठेवण्याच्या छोटेखानी मांडण्या आहेत. त्यावर नक्षीकाम केलेल्या मातीच्या वस्तू आणि किडूक मिडूक ठेवलेले आहे. आतल्या खोलीतल्या भिंतीला लागून एक सोफा, टेबल आणि एक-दोन खुर्च्या ठेवल्या आहेत. ह्या सोफ्यावर एका वयोवृद्ध पण देखण्या जनरलच्या वेशातील माणसाचे तैलचित्र टांगलेले आहे. टेबलावर एक मंद प्रकाशातील पांढऱ्या दुधी काचेची शेड असलेला टांगता दिवा आहे. स्वागत कक्षात सभोवताली फुलदाण्यात आणि पेल्यात सजवलेले फुलांचे अनेक गुच्छ सजवून ठेवलेले आहेत; व अजूनही त्यातले काही टेबलांवर विखुरलेले आहेत. दोन्ही खोल्यांच्या तक्तपोशी जाड गालिच्यांनी आच्छादलेल्या आहेत.

सकाळचा प्रकाश, काचेच्या दरवाजातून सूर्य चकाकत आहे.

श्रीमती ज्युलियाना टेसमन, हॅट आणि छत्री घेऊन हॉलमध्ये आत येते, तिच्यामागून बर्ता येते, तिच्या हातात कागदात गुंडाळलेला फुलांचा गुच्छ आहे.

श्रीमती टेसमन दिसायला सुंदर असून दयाळू अंतःकरणाची काहीशी ६५ वर्षांची वृद्धा आहे. तिने नीटनेटके पण साधे राखाडी रंगाचे कपडे घातलेले आहेत. बर्टा ही घरकाम करणारी वयस्क बाई असून तिने साधा ग्रामीण पोषाख घातलेला आहे.

श्रीम.टेसमन: (दारातच थांबते, कानोसा घेते आणि हळूच बोलते) अरे देवा! का, अजूनही ते वर असावेत यावर माझा विश्वासच बसत नाही!

बर्टा: (तीही हळूच बोलते) तेच ते म्हणते मी, श्रीमती ज्युलियाना. बघा काल रात्री जहाज किती उशीरा आलं. आणि त्यावर कडी म्हणजे ती तरणी नवरी वर जाण्यापूर्वी किती सोडासोड करत होती.

श्रीम.टेसमन: ठीक, ठीक... त्यांचं स्वागत होऊ देत, आणि त्यांना विश्रांतीची मौज लुटू देत. पण ते खाली यायलाच हवेत. ताजी आणि स्वच्छ हवा घेण्यासाठी. (ती काचेच्या दरवाज्याजवळ जाते आणि तो सताड उघडते.)

बर्टा: (टेबलाजवळ, हातातल्या फुलांचं काय करावं हे तिला कळत नाही.) मला खात्रीनं वाटतं की ह्यांना ठेवायला इथं योग्य जागा नाही. मला वाटतं त्यांना इथंच ठेवलेलं चांगलं, श्रीमती. (ती ते पियानोवर ठेवते.)

श्रीम.टेसमन: आणि आता तुला स्वतःला एक नवीन मालकीण मिळाली, बर्टा प्रिये. तुला सोडताना मला किती दुःख झाले ते देवालाच ठाऊक.

बर्टा: (रडण्याच्या बेतास आलेली) आणि माझ्याबद्दल काय मग, श्रीमती? काय म्हणू शकते मी? खूप वर्षे तुमच्या आणि कु. रीनासोबत काढलीत मी.

श्रीम.टेसमन: आपण त्यात सामाधान मानायचा प्रयत्न करायला हवा, बर्टा. त्याला खरोखर दुसरा मार्गच नाही. जॉर्जला या घरात तुझी गरज आहे हे तुला ठाऊकच आहे. अगदी त्याच्या लहानपणापासून तू त्याची काळजी घेते आहेस.

बर्ता: होय श्रीमती, पण घरात पडल्या पडल्या मी काळजी करीत होते. गरीब बिचारी, ती पूर्णपणे असहाय्य आहे आणि आता नव्या कामवालीबरोबर! त्या आजारी माणसाची योग्य तऱ्हेने काळजी घ्यायला ती कधीच शिकणार नाही. कधीच नाही!

श्रीम.टेसमन: अगं तिला शिकवायची व्यवस्था करीन आणि तुला हे बरंचसं ठाऊक आहे. मी ते स्वतः करीन, म्हणून तुला माझ्या गरीब बिचाऱ्या बहिणीबद्दल काळजी करायला नको.

बर्ता: होय, पण येथे एक दुसरीच गोष्ट आहे, श्रीमती. मला खरोखर भीती वाटते की मी ह्या तरण्या मालकीणीला कधीच खूष करू शकणार नाही.

श्रीम.टेसमन: अरं देवा... अगं तू नुसती सुरुवात तर कर. येन केन प्रकारेण—

बर्ता: कारण त्या फारच चिकित्सक आहेत.

श्रीम.टेसमन: ठीक. खचितच जनरल गॅब्लरची मुलगी आहे ती. जनरलच्या दिवसात काय जीवन होतं तिचं! तिच्या वडिलांबरोबर ते तिचं बाहेर फिरायला जातानाचं दृश्य, घोडेस्वारीच्या लांब काळ्या पोषाखात तिची ती रस्त्यावरची घोडदौड आणि हॅटमध्ये खोवलेले पीस!

बर्ता: होय ना- चांगलंच आठवतंय मला- पण मी ठामपणे सांगते की मला स्वप्नातही वाटलं नव्हतं की तिची आणि जॉर्जची जोडी जुळेल.

श्रीम.टेसमन: —मला देखील वाटलं नव्हतं. पण आता मला त्यावरून आठवलं, बर्ता जेव्हा मी त्याविषयी विचार करते- तू त्याला ह्यापुढे जॉर्ज म्हणून हाक मारता कामा नये मुळी. तू त्याला 'डॉक्टर' म्हणूनच हाक मारायला हवी.

बर्ता: होय, काल रात्री ते जेव्हा आत आले तेव्हा नव्या मालकीणीनेही असंच सांगितलंय मला. पण मग हे खरंच का आहे श्रीमती?

श्रीम.टेसमन: होय, अगदी बरोबर. जरा याचा विचार कर बर्ता, त्यांनी त्याला डॉक्टरची पदवी मिळवून दिली परदेशात! तेव्हा तो यावेळी दूर गेला

होता, तुला ठाऊक आहे. मला ह्या बाबतीत एका शब्दानेही ठाऊक नव्हते. अगदी धक्क्यावर येईपर्यंत त्याने सांगण्याच्या आत.

बर्टा: होय, हुशार आहेत ते खूप - कुठल्याही बाबतीत. पण मी असा विचार कधीच केला नव्हता की ते लोकांना बरं देखील करीत होते म्हणून.

श्रीम.टेसमन: नाही, तशाप्रकारचे डॉक्टर नाही बनलेत ते. (सार्थपणे मान डोलवीत) वस्तुस्थितीप्रमाणे बघता बहुधा लवकरच तू त्याला काहीतरी खूपच सुरेखपणे हाक मारायला हवी.

बर्टा: ओह, खरंच! काय ते, मिस?

श्रीम.टेसमन: (स्मित करीत) हं- तुला ठाऊक असलेलं आवडणार नाही का! (भावनावश होऊन) ओह, सखी, सखी- जर माझा भाऊ आता त्याच्या थडग्यातून वर पाहू शकला असता तर त्याला दिसले असते की त्यांचा इवलासा पोरगा किती प्रौढ झाला ते. (सभोवार दृष्टिक्षेप टाकीत) पण हे काय आहे बर्टा, ही टेबल खुर्च्यांवरची आच्छादने का काढलेली आहेत?

बर्टा: मालकीणबाईंनी तसं करायला सांगितलं होतं. त्यांना खुर्च्यांवर सैल आच्छादने आवडत नाहीत असं त्या म्हणाल्या.

श्रीम.टेसमन: ही त्यांची नित्याची बैठकीची खोली बनवणार, मग?

बर्टा: होय, तेच काय ते मला मालकीणबाईंकडून कळलं. मास्टर जॉर्ज- डॉक्टर- ते काहीच बोलले नाहीत. (जॉर्ज टेसमन स्वतःशीच गुणगुणत उजव्या बाजूने आतल्या खोलीत येतात- त्यांच्याजवळ खुली, रिकामी सूटकेस असते. ते ३३ वर्षांचे असून त्यांचे स्वरूप तारुण्यसुलभ आहे; किंचित गुबगुबीत, त्यांचा चेहरा गोल, खुललेला व आनंदी आहे. त्यांची दाढी आणि केस सुरेख आहेत. त्यांनी चष्मा घातलेला आहे आणि सुटसुटीत व आरामदायी- किंचित गबाळे, घरात वापरायचे कपडे घातले आहेत.)

श्रीम.टेसमन: गुड मॉर्निंग, गुड मॉर्निंग, जॉर्ज!

टेसमनः (दोन रूमसमधील दरवाज्यात) आत्या ज्युली, डियर आत्या ज्युली!
(तिच्याकडे जातो व प्रेमळपणे तिचे हात हातात घेऊन हलवतो)
....खूपच लवकर आलीस सकाळी सकाळी? ए?

श्रीम.टेसमनः ठीक, खचितच मी आले होते ते यासाठी की तू नवीन जागेत पूर्णपणे
स्थिरस्थावर झालास की नाही हे पहावे म्हणून.

टेसमनः आणि तेही रात्रीची छानशी झोप न घेता.

श्रीम.टेसमनः ओह, त्याच्याने काही माझं नुकसान होत नाही.

टेसमनः ठीक, ठीक, आणि तू बंदरावरील त्या बोटीच्या धक्क्यावरून घरी
येण्याची छान व्यवस्था केली, माझ्या अपेक्षेप्रमाणे? नाही का?

श्रीम.टेसमनः ओह, होय, तेच केलं मी... सुटले एकदाची देवा, न्यायाधीश ब्रॅक यांनी
थेट दारापर्यंत पोहचवायला मला सहानुभूतीपूर्वक मदत केली.

टेसमनः आम्ही तुला टॅक्सीत बसवू शकलो नाही त्याबद्दल आम्हाला खूप दुःख
झाले. पण तू स्वतःच पाहून खात्री करून घे की... हेडाजवळ बरोबर
आणण्यासाठी पेड्यांचा ढीगच्या ढीग होता.

श्रीम.टेसमनः होय, तिच्याजवळ निश्चितच भरपूर पेड्या होत्या.

बर्टाः (टेसमनला) मी आत जाऊन बघू का मालकीण बाईसाहेबांना काही हवं
नको ते?

टेसमनः नको थँक्यू बर्टा, तसं काही करायची तुला काहीही गरज नाही. ती
म्हणाली की तिला कशाची गरज असेल तर ती घंटा वाजवेल.

बर्टाः (उजव्या बाजूला जात) खूप छान.

टेसमनः पण बघ इकडे- ही प्रवासपेटी ने तुझ्यासोबत.

बर्टाः (ती पेटी घेते) मी ती पोटमाळ्यात ठेवीन. (ती हॉलच्या दरवाज्याच्या
बाजूने जाते.)

टेसमनः फक्त विचार कर आत्या ज्युली- माझ्याजवळ ही सूटकेस टाचणे व
टिपणांनी पूर्ण गच्च भरलेली होती. तू कल्पना करू शकणार नाहीस, मी

हे सारं पुराभिलेख कार्यालयातून हुडकून धुंडाळून शोधून काढलं आहे. आश्चर्यकारक जुने दस्तऐवज जे अस्तित्वात आहेत हे कुणालाही ठाऊक नव्हते-

श्रीम.टेसमन: होय, खरोखरच तू तुझ्या विवाहाची सहल व त्याची वेळ वाया घालवली नाहीस, जॉर्ज.

टेसमन: निश्चितच तसं केलं नाही. पण तू तुझी हॅट डोक्यावरून काढशील का आल्या? येथे मला तुला मदत करू दे- उह?

श्रीम.टेसमन: (जेव्हा ती तसं करते) ओह, माय डियर... हे बघून असं वाटतं की तू अजूनही आमच्याबरोबर घरी आहेस.

टेसमन: (त्याच्या हातात हॅट फिरवतो) माय, माय... किती छान आणि किती आवडीची नव्या पद्धतीची हॅट तू स्वतःसाठी घेतलीस!

श्रीम.टेसमन: मी ती हेडासाठी विकत घेतली.

टेसमन: हेडासाठी? ए?

श्रीम.टेसमन: होय, म्हणजे हेडाच्या सोबत रस्त्यावर चालताना हेडाला माझ्यामुळे शरम वाटायला नको.

टेसमन: (हलक्या हाताने तिच्या गालावर चापटी मारीत) तू नेहमीच प्रत्येक गोष्टीचा विचार करतेस, नाही का आल्या ज्युली? (तो जवळ असलेल्या टेबलावर तिची हॅट ठेवतो.) आणि आत्ता ठीक आहे... आत्ता आपण सोफ्यावर बसू येथे आणि हेडा इथे येईपर्यंत आपण थोड्याशा गप्पा करूया. (ते खाली बसतात. ती सोफ्याच्या कोपऱ्यात तिची मोठी छत्री ठेवते.)

श्रीम.टेसमन: (ती त्याचे दोन्ही हात हातात घेते आणि त्याच्याकडे टक लावून बघते) किती आश्चर्यकारक, छान आहे, तू येथे आहेस, अगदी माझ्या डोळ्यांसमोर पुन्हा, जॉर्ज! तू डियर जोचहमचा स्वतःचा पोरगा!

टेसमनः आणि मलासुद्धा तुला पुन्हा बघण्याचा आनंद झाला आत्या ज्युली! तू, माझी आई आणि बाप दोन्ही आहेस.

श्रीम.टेसमनः होय, मला खात्री आहे तू नियमितपणे तुझ्या म्हाताऱ्या आत्याला तुझ्या हृदयात स्थान दिले आहेस.

टेसमनः पण आत्या, रिनामध्ये पूर्णपणे सुधारणा झालेली नाही, एह?

श्रीम.टेसमनः ओह, नाही- आपण आशाच करू शकत नाही की ती गरीब बिचारी कधीतरी उत्तम होईल अशी. ती अशीच अंथरूणाला खिळून पडलेली आहे. दीन, लाचार, असहाय्य- ह्या संबंध वर्षांपासून. पण परमेश्वर कृपेकरून काही थोड्याशा काळात तरी मी तिच्याजवळ असते. जॉर्ज तिच्याशिवाय मी जीवन कसं जगावं हे मला ठाऊक नाही. जॉर्ज- विशेषतः ह्यामुळेच मला तुझ्याकडे फारसं लक्ष देता येत नाही.

टेसमनः (तिची पाठ थोपटीत) कळलं, कळलं, कळलं- आत्या...!

श्रीम.टेसमनः (अवचितपणे आवाज बदलीत) आणि मग तू असा विचार कर की तू एक विवाहित माणूस, जॉर्ज आहेस! आणि तू अशी एक व्यक्ती आहेस की तू हेडा गॅब्लरला पळवून आणावं! सुंदर देखण्या हेडा गॅब्लरला, कल्पना कर अशी! तिच्याभोवती तिचं कौतुक करणारे, प्रशंसा करणारे नेहमीच असतात!

टेसमनः (थोडंसं गुणगुणत आणि समाधानपूर्वक हसत) हो गं, मी असं बोलायचं धाडस करतो की माझ्या चांगल्या मित्रांपैकी एक किंवा दोन ह्यांना अडचणीच्या वेळी माझ्या जागी असायला हरकत नसावी, एह?

श्रीम.टेसमनः आणि मग तुला मधुचंद्रालाही जाता येईल! पाच महिने... बहुधा सहा...

टेसमन: ओह, ठीक.... माझ्यासाठी ती एक प्रकारची शैक्षणिक सहलसुद्धा होती, तुला ठाऊक आहेच. मला जुन्या अभिलेखांचे निरीक्षण करायचे होते आणि पुस्तकांमधून मला चिकाटीने मार्ग काढायचा होता!

श्रीम.टेसमन: होय, मान्य करते मी तू तसं केलं (आवाज खाली घेत गुप्तपणे) पण ऐक माझं जॉर्ज आता, -तुझ्याकडे काहीच नाही का- काहीच विशेष असं मला सांगण्यासारखं?

टेसमन: सहलीतून, तुला म्हणायचंय का?

श्रीम.टेसमन: होय.

टेसमन: नाही, माझ्या पत्रांमध्ये तुला जे काही मी सांगितलेलं आहे त्याव्यतिरिक्त मला काहीच ठाऊक नाही. विश्वविद्यालयातील सर्वात उच्च पदवी (डॉक्टरेट) मला प्रदान करण्यात आलेली होती... पण त्याबद्दल मी तुला काल रात्रीच सांगितले.

श्रीम.टेसमन: ओह, त्या साऱ्या गोष्टी, होय होय. पण मला म्हणायचेय, तुझ्याजवळ कोणतीही... ठीक- तुला काही प्रकारच्या अपेक्षा-?

टेसमन: अपेक्षा?

श्रीम.टेसमन: कृपा कर जॉर्ज- मी तुझी वृद्ध आत्या आहे.

टेसमन: का, स्वाभाविकच आहे, मला अपेक्षा आहे.

श्रीम.टेसमन: ओह!

टेसमन: माझी एकमेव अपेक्षा आहे की मी लवकरात लवकर प्राध्यापक व्हावे.

श्रीम.टेसमन: ओह, एक प्राध्यापक, होय-

टेसमन: खरंच, माझी अशी अपेक्षा आहे की ते निश्चितच मला मिळेल. पण माझ्या प्रिय आत्ये- ह्याविषयी तुला आधीच ठाऊक आहे!

श्रीम.टेसमन: (स्वतःशीच हसत) होय, खचितच ठाऊक आहे मला. तुझं अगदी पूर्णपणे बरोबर आहे. (विषय बदलीत) पण आपण तुझ्या प्रवासाबद्दल बोलत होतो. त्याचा तुला खूपच खर्च आला असणार, जॉर्ज?

टेसमन: ठीक, असं बघ, मला मिळालेल्या विपुल शिष्यवृत्तीने प्रवासाची आर्थिक बाजू चांगलीच सांभाळली.

श्रीम.टेसमन: पण मला हे कळत नाही की तुमच्या दोघांसाठी एवढ्या खर्चात ताणाताण आली नाही?

टेसमन: नाही, ते समजणं काही एवढं सोपं नाही- एह?

श्रीम.टेसमन: आणि विशेष म्हणजे एखाद्या स्त्रीबरोबर प्रवास करणे. मी असं ऐकलं आहे की ते खूपच खर्चिक असतं.

टेसमन: होय, खचितच- त्यामुळे थोडासा अधिक खर्च होतोच. पण हेडाला या प्रवासाला यायचंच होतं, आत्या! खरंच तिला यायचंच होतं, दुसरं मुळीच काही करायचं नव्हतं.

श्रीम.टेसमन: नाही, नाही. खचितच. विवाहसोहळ्यानंतर मधुचंद्रासाठी परदेशी जाणं ही हल्लीच्या काळातील अनिवार्य गोष्ट झालेली आहे- पण आता मला सांग, तुला आपलं घर सर्व बाजूंनी नीट बघण्याची संधी मिळाली का अजून?

टेसमन: होय, खात्री असूदे, मी बघितले. पहाटेपासून मी फिरतोच आहे सगळीकडे.

श्रीम.टेसमन: आणि काय वाटलं तुला एकंदरित?

टेसमन: उत्कृष्ट! पूर्णपणे उत्कृष्ट! तेथे फक्त एक गोष्ट मला कळत नाही- त्या दोन खोल्यांचं काय करणार? मागील बाजूस असलेल्या बैठकीच्या खोलीच्या आणि हेडाच्या बेडरूमच्या मध्ये असलेल्या.

श्रीम.टेसमन: (हसत) ओह माय डियर जॉर्ज, जेव्हा वेळ येईल तेव्हा त्यांचा तुला उपयोग होईलच.

टेसमन: का, होय खचितच, तुझे पूर्णपणे बरोबर आहे, आत्या ज्युलिया! तुझ्या म्हणण्याचा अर्थ माझं ग्रंथालय वाढेल तेव्हा, एह?

श्रीम.टेसमन: होय, अगदी बरोबर, माझ्या लाडक्या पोरा. ते तुझेच ग्रंथालय होते असाच विचार मी करित होते.

टेसमन: विशेष करून मी हेडासाठी खूप खूप आहे. आमचा वाड्निश्चय होण्यापूर्वी ती मला नेहमी वारंवार सांगायची की सेक्रेटरी फोल्कड टाऊनहाऊस सोडून ती कुठेही कधीही राहणार नाही.

श्रीम.टेसमन: होय, विचार कर त्याचा... ते घर आता विकायला निघाले आहे- अगदी तुम्ही येथे येत असताना.

टेसमन: होय, आत्या ज्युली, नशीब नक्कीच आपल्या बाजूने आहे एह?

श्रीम.टेसमन: पण खूपच महागडं, माय डियर जॉर्ज! ते तुलाही खूपच खर्चिक होईल हे सारं.

टेसमन: (तिच्याकडे, काहीशा निराशेने बघत) होय, असं होईल याचा अंदाज केला होता मी.

श्रीम.टेसमन: ओह माय डियर!

टेसमन: किती असावं असं तुला वाटतं? अदमासे? एह?

श्रीम.टेसमन: जोपर्यंत बिले येत नाहीत तोपर्यंत किंवा त्यापूर्वी मी काहीही सांगू शकत नाही.

टेसमन: पण सुदैवाने मिस्टर ब्रॅक ह्यांनी सोप्या, शक्य शर्तीची माझ्यासाठी व्यवस्था केली. त्यांनी स्वतः हेडाला तसे लिहिले होते.

श्रीम.टेसमन: ठीक, तू काहीच चिंता काळजी करू नकोस, माझ्या बाळा- शिवाय फर्निचर आणि सर्व गालिचे व्यवस्थित घट्ट बसावेत म्हणून मी सुरक्षितता दिलेली आहे.

टेसमन: सुरक्षितता? तू? माय डियर आत्या ज्युलिया- कुठल्या प्रकारची सुरक्षितता तू देऊ शकतेस?

श्रीम.टेसमन: मी आमचं वर्षासन गहाण ठेवलं आहे.

टेसमन: (एकदम उसळी घेत) काय? तुझ्या आणि आत्या रिनाच्या वर्षासनावर!

श्रीम.टेसमन: होय, मला कळतच नव्हते की मी काय करावं, बघ तू.

टेसमन: (तिच्यासमोर उभे राहत) पण, आत्या ज्युली तू वेडी झालीस का? वर्षासन! तुला आणि आत्या रिनाला उपजीविकेचं एवढंच तर साधन आहे!

श्रीम.टेसमन: ठीक, ठीक- त्याबाबतीत एवढा प्रक्षोभित होऊ नकोस. ही सर्व बाब फक्त शिष्टाचारानुसार करावयाची गोष्ट आहे, हेच मिस्टर ब्रॅकसुद्धा म्हणाले होते. त्यामुळेच त्यांनी माझ्यासाठी दयाळूपणे ती व्यवस्था केली. एक शिष्टाचार म्हणून ते म्हणाले होते.

टेसमन: होय, ते सारं काही खूप छान असेल. पण तथापि-

श्रीम.टेसमन: तुला आता तुझ्या स्वतःचा पगार मिळेल ज्यावर तू विसंबून राहशील आणि हे परमेश्वरा!- समज आम्ही तुला थोडीशी मदत करण्याची योजना केली- सुरुवातीला- तर त्याच्या एवढं अधिक सुख नाही.

टेसमन: अगं आत्या माझ्यासाठी एवढा त्याग करताना तू कधीच का थकणार नाहीस?

श्रीम.टेसमन: (उभी राहते आणि त्याच्या खांद्यावर हात ठेवते) तुझ्या अडचणी दूर करून तुझा मार्ग सुकर करणे याशिवाय जगात दुसरा आनंद तो कोणता

असेल मला, माझ्या लाडक्या बाळा? तू, तुझी काळजी घ्यायला ना तुला तुझे वडील ना आई. आणि आता सर्वात जवळचे तुला आम्हीच ना? माझ्या बेटा! काही वेळा ह्या सर्व गोष्टी निराशाजनक दिसायच्या, पण देवाची कृपा आता तुला कसलीच भीती नाही.

टेसमन: होय खरोखरच, प्रत्येक गोष्ट उत्कृष्टपणे परिणामी उत्तमात उत्तम झाली.

श्रीम.टेसमन: आणि ते लोक ज्यांनी तुला विरोध केला, ज्यांनी तुझ्या मार्गात अडथळा निर्माण केला- आता ते तुझ्या पायाशी आलेत. आता ते नैतिक अधःपतित झालेले आहेत जॉर्ज. तुझ्या सर्वात मोठ्या धोकादायक प्रतिस्पर्ध्यांचे खूप वार्डट परिस्थितीत अधःपतन झाले- आणि आता त्याला स्वतःला अंथरूणाला खिळावे लागले जे त्याने स्वतःसाठीच निर्मिले होते. दुबळा, वाट चुकलेला, भरकटलेला प्राणी.

टेसमन: तू कधी ईलर्ट बद्दल काही? मी दूर गेल्यापासून, मला म्हणायचंय?

श्रीम.टेसमन: फक्त तेच की तो एक नवीन पुस्तक प्रकाशित करणार होता.

टेसमन: काय ते! इलर्ट लव्हबर्ग! नुकताच- एह?

श्रीम.टेसमन: होय, असं ते म्हणतात. पण प्रत्येक गोष्टीचा विचार केला असता त्यात काही फारसे तथ्य आहे असे वाटू शकत नाही. ओह, पण जेव्हा तुझे नवे पुस्तक बाहेर येईल, ती तर वेगळीच गोष्ट असेल, जॉर्ज! कशाबद्दल असेल ते?

टेसमन: ते मध्ययुगीन ब्रॅबान्तच्या घरगुती कारागिरीसंबंधी असेल.

श्रीम.टेसमन: फक्त कल्पना कर तू याबद्दल लिहू शकतो!

टेसमन: प्रत्यक्षपणे, हे पुस्तक अजूनही भरपूर वेळ घेऊ शकते. माझ्याजवळ या साधनसामुग्रीचा प्रचंड संग्रह आहे ज्याची मला नीट व्यवस्था लावायची आहे, माहित आहेच तुला.

श्रीम.टेसमन: होय, त्या साऱ्या गोष्टी गोळा करून त्यांची निवड करून नीट व्यवस्था लावणे, त्याबाबतीत तू नेहमीच निष्णात आहेस. तू माझ्या गरीब भावाचा एकुलता एक मुलगा शोभतोस खरा.

टेसमन: मी मोठ्या उत्कंठेने हे काम करायला सुरूवात करणार आहे. विशेषतः आता मला आनंददायक, सुखकारक काम करायला घर मिळालेले आहे.

श्रीम.टेसमन: आणि सर्वात उत्तम म्हणजे तुझं हृदय तुझी पत्नी तुझ्यासोबत असणार बेटा जॉर्ज.

टेसमन: (तिला आलिंगन देत) होय, होय, ज्युली आत्या! हेडा- या सर्वांचा अतिशय सुंदर अंश आहे. (दरवाज्याच्या वाटेकडे कटाक्ष टाकीत) पण मला वाटतंय की ती येतेय- उह?

(हेडा आतल्या रूममधून डावीकडून येते. ती एकोणतीस वर्षांची ललना आहे. तिचा चेहरा आणि रूपवान सडसडीत बांधा सौजन्य आणि प्राविण्य दाखवते. तिचा मुखवर्ण आणि कांती म्लान आणि निष्प्रभ दिसते. तिचे पोलादी आणि भयाण डोळे स्थिरचित्तता, अविचल शांतता प्रदर्शित करतात- तिचे केस मध्यम आकर्षक बदामी रंगाचे आहेत, पण सहज लक्षात येतील असे विपुल आहेत. तिने उत्तम प्रकारचा अंमळसा सैल गाऊन घातला आहे.)

श्रीम.टेसमन: (हेडाकडे जात) गुड मॉर्निंग हेडा डियर! अ व्हेरी गुड मॉर्निंग तुला!

हेडा: (हात पसरवीत) गुड मॉर्निंग माय डियर श्रीमती टेसमन! खूपच लवकर आलात, तुम्ही खरंच खूप प्रेमळ आहात.

श्रीम.टेसमन: (काहीसं गोंधळून) ठीक- ह्या नव्या घरात छानशी झोप आली का नववधूला?

हेडा: ओह, थॅक्स ठीक.

टेसमनः (हसत) ठीक! चल, छान आहे, हेडा! मी जेव्हा जागा झालो तेव्हा तू दगडासारखी झोपलेली होतीस.

हेडा: सुदैवाने. खचितच एखाद्याने नेहमी सभोवतालच्या वातावरणाची हळूहळू सवय करून घ्यायला हवी. श्रीमती टेसमन (डाव्या बाजूच्या रोखाने बघत) ओह, ती मोलकरीण गेलेली आहे आणि व्हरांड्याचा दरवाजा सताड उघडा टाकून आणि साऱ्या उन्हाचा पूर आत लोटून!

श्रीम.टेसमनः (दरवाज्याच्या दिशेने जात) ठीक, मग आपण बंद करू तो.

हेडा: नाही नाही, तसं नको! टेसमन प्लीज पडदा ओढून घ्या. त्यामुळे सौम्य प्रकाश येईल.

टेसमनः (दाराजवळून) काही हरकत नाही- काही हरकत नाही- आता बघ हेडा, तुला सावली आणि मोकळी हवा दोन्हीही मिळतील.

हेडा: होय, आपल्याला नक्कीच ताज्या हवेची गरज आहे येथे. ही सर्व अनमोल फुलं- पण तुम्ही खाली बसणार नाही का, श्रीमती टेसमन?

श्रीम.टेसमनः ओह नो, थँक यू. आता मला कळलं की सारं काही छान आहे- देवाचे आभार मानायला हवेत- मला घराकडे पळ काढायला हवा. माझी बहिण पडली आहे अंथरूणावर माझी वाट बघत, गरीब बिचारी.

टेसमनः माझ्या शुभेच्छा आणि प्रेम दे तिला, नाही का? तिला सांग मी आज नंतर येणार आहे तिला भेटायला.

श्रीम.टेसमनः होय, होय, मी निश्चितच सांगेन तिला तसं. पण मला आत्ता आठवतंय जॉर्ज- (तिच्या पिशवीत शोधते) -मी विसरलेच होते जवळ जवळ. तुमच्यासाठी माझ्या जवळ काहीतरी आहे.

टेसमनः काय ते आत्या ज्युली? हं?

श्रीम.टेसमनः (वर्तमानपत्रात गुंडाळलेले पसरट पुडके काढून ती त्याला देते) हे बघ डियर.

टेसमनः (ते उघडीत) ओह, माय डियर, तू ते माझ्यासाठी राखून ठेवले होते, ज्युली आत्या! हेडा! ते खरोखरच हृद्यस्पर्शी आहे! उह!

हेडाः (उजव्या बाजूला असलेल्या छोट्या कपाटाजवळून) होय, माय डियर, काय आहे ते?

टेसमनः माझे घरातील जुने बूट! माझे स्लीपर्स, हेडा!

हेडाः ओह, होय. सहलीत तुम्ही खूपदा वारंवार त्यांचा उल्लेख केला होता, मला आठवतंय.

टेसमनः होय, मलाही त्यावाचून चुकल्या चुकल्यासारखे वाटत होते. (तिच्याकडे जात) येथे, फक्त एक नजर टाक त्यांच्यावर, हेडा!

हेडाः (शेगडीपुढून जात) नाही, थॅक्स. मला खरोखर त्यांचं काहीच आकर्षण नाही.

टेसमनः (तिच्या मागे जात) फक्त विचार कर, रिना आत्याने अंथरूणावर असून माझ्यासाठी त्यावर कशिदा काढला, ओह, तुला विश्वास वाटणार नाही, कितीतरी आठवणी त्यांच्याशी निगडित आहेत.

हेडाः (टेबलाजवळ) माझ्यासाठी नाहीच जवळ जवळ.

श्रीम.टेसमनःखचितच, हेडासाठी नाहीच ते, जॉर्ज. ती बरोबर आहे.

टेसमनः होय, पण मला वाटतं, आता ती कुटुंबाचा एक घटक आहे....

हेडाः (मध्येच अडथळा आणीत) आपण ह्या मोलकरणीशी कधीच जमवून घेऊ शकणार नाही, टेसमन.

श्रीम.टेसमनःबर्थाशी कधीच घेणार नाहीस?

टेसमनः पण, माझ्या प्रिये- का असं म्हणतेस तू?

हेडाः (निर्देश करीत) तिकडे बघा. ती तिची जुनी हॅट पाठीमागेच सोडून गेली खुर्चीवर.

टेसमनः (भांबावतो, स्लीपर्स जमिनीवर टाकतो) पण...पण हेडा.....!

हेडा: समजा जर कुणीतरी येथे आलं आणि बघितलं तर?

टेसमन: पण-पण, हेडा, ती ज्युली आत्याची हॅट आहे!

हेडा: ओह! त्यांची आहे का?

श्रीम.टेसमन:(हॅट उचलते) होय, ती खरोखर माझीच आहे. आणि तसंच ती खूप जुनीही नाही, माझ्या प्रिय ललने.

हेडा: मी खरोखर ती जवळून बघितलीच नव्हती, श्रीमती टेसमन.

श्रीम.टेसमन:(हॅट घालीत) ती खरं म्हणजे मी पहिल्यांदाच घालतेय. अगदी पहिल्यांदा.

टेसमन: ती खूपच सुरेख आणि खूपच आकर्षकही आहे.

श्रीम.टेसमन:ओह, तसं काही नाही जॉर्ज, माय डियर! (सभोवती बघत) माझी छत्री?

ओह, आहे येथे ती. (छत्री घेत) कारण ही सुद्धा माझी आहे. (दबल्या आवाजात) ही सुद्धा माझी आहे, बर्थाची नव्हे.

टेसमन: नवी हॅट आणि नवी छत्री! विचार कर ह्याचा हेडा!

हेडा: होय, खरोखरच मोहक आहेत.

टेसमन: होय, नाहीत का ते? पण आत्या जाण्यापूर्वी फक्त एक कटाक्ष टाक हेडाकडे! सुरेख, मोहक हेच शब्द आहेत तिच्यासाठी, नाही का!

श्रीम.टेसमन: अरे माझ्या बेटा, हे काही नवे नाही. हेडा आयुष्यभर तशीच सुंदर राहिल. (ती डोके हलविते आणि उजव्या बाजूने जायला बघते.)

टेसमन: (तिच्या मागे जात) होय, पण तुझ्या ध्यानात आलं असेल की किती देखणी आणि गुटगुटीत झालीय ती? आमच्या प्रवासात किती लठ्ठ झालीय ती.

हेडा: ओह, शांत रहा-!

श्रीम.टेसमन: (थांबते आणि सभोवती वळते) लठ्ठ झालीय?

टेसमनः खचितच, तू तिला चांगली पाहूच शकली नाहीस. ज्युली आत्या तिने कपडे घातले होते ना. पण मला एक संधी मिळाली-

हेडाः (काचेच्या दरवाज्याजवळ, अधीरतेने) तुम्हाला ती संधी कशासाठीही मिळणार नाही.

टेसमनः टायरोल मधल्या पर्वतराजींच्या हवेचा तिच्यावर परिणाम झाला असणार.

हेडाः (तुसडेपणाने व्यत्यय आणीत) मी येथून गेले तेव्हा तशीच होते जेव्हा मी परतले.

टेसमनः होय, हे तुझे प्रतिपादन आहे. पण ते खचितच नाही. आत्या, तू कबूल करतेस की नाही?

श्रीम.टेसमनः (ती तिचे हात जोडते आणि टक लावून बघते) सुंदर, अति सुंदर... हेडा. (ती हेडाकडे जाते, तिचे डोके घेऊन दोन्ही हात पुढे करून वाकून तिच्या केसांचे चुंबन घेते) देव तुम्हा दोघांना सुखी ठेवो.

हेडाः (हळुवारपणे स्वतःची सुटका करून घेते) ओह...! सोडा मला!

श्रीम.टेसमनः (निश्चल अत्यानंदात) प्रत्येक दिवशी मी येथे येत जाईन. तुम्हा दोघांना भेटायला.

टेसमनः होय, आत्या, तू आल्यास आम्हाला खूप आनंद वाटेल.

श्रीम.टेसमनः गुडबाय-गुडबाय! (हॉलच्या दरवाज्याने ती बाहेर जाते. टेसमन तिच्या सोबत जातो. दरवाजा अर्धवट उघडा असतो. आणि आपल्याला असे ऐकू येते की आत्या रिनाला तो प्रेमाचा निरोप देण्याची पुनरावृत्ती करतो. आणि स्लीपर्सबद्दल पुन्हा एकदा आभार मानतो. त्या दरम्यानच्या काळात हेडा रूममध्ये फिरते, तिचे बाहू पसरते, आणि बेभान होऊन मुठी आवळते, दात ओठ खाते. नंतर ती व्हरांड्यातील पडदा बाजूला करते, तेथे उभी राहते आणि बाहेर बघते... काही वेळानंतर टेसमन परत येतो आणि आल्यावर दरवाजा बंद करतो.)

टेसमनः (जमिनीवरून स्लीपर्स उचलतो) हेडा, काय बघतेस तू बाहेर?

हेडा: (शांत आणि मनावर ताबा ठेवीत) मी फक्त बघतेय त्या झाडांच्या पानांकडे. किती पिवळे झाले आहेत ते... आणि किती शुष्क.

टेसमनः (स्लीपर्स पुन्हा गुंडाळून टेबलावर ठेवतो) होय, ठीक, आता सप्टेंबर आहे ना? तुला ठाऊक असेलच.

हेडा: (पुन्हा अस्वस्थ) होय, विचार करा त्याचा!- अपेक्षेपेक्षा लवकरच- सप्टेंबरमध्ये.

टेसमनः तुला असं वाटत नाही का प्रिये, ज्युली आल्याचं वागणं जरा विचित्रच होतं ते? तुला कल्पना करता येते का की तिच्या बाबतीत काय झालं असावं ते? अं?

हेडा: मला काही त्यांच्याबद्दल फारसं माहित नाही. नेहमी प्रमाणे नाही का त्या तशा वागल्या?

टेसमनः नाही, आजच्यासारखं नाही.

हेडा: (काचेच्या दरवाज्यापासून दूर जात) हॅटच्या गोष्टीमुळे तर नाही ना त्यांना राग आला?

टेसमनः ओह, नाही फारसा, तेवढ्या क्षणापुरता कदाचित.

हेडा: पण खरोखर, कोणत्या प्रकारची तऱ्हा आहे ही तिची, येथे दिवाणखान्यात त्यांची हॅट पडलेली, हे काही उचित नाही.

टेसमनः ठीक, तू खात्री ठेवू शकतेस की ज्युली आल्या पुन्हा असं काही करणार नाही.

हेडा: काहीही झालं तरी मी त्यांच्याशी मिळतंजुळतं करून घेईन.

टेसमनः होय, माझी प्रिय हेडा, किती चांगलं होईल जर तू तसं केलंस तर.

हेडा: जेव्हा तुम्ही काही वेळानंतर खाली जाल तेव्हा आज सायंकाळी त्यांना इकडे येण्याचं आमंत्रण द्या.

टेसमनः होय, निश्चित मी करीन तसं. आणि अजून एक गोष्ट आहे, हेडा, त्यामुळे तिला खूपच आनंद होईल.

हेडा: अस्सं?

टेसमनः जर फक्त तू तिच्या पहिल्या नावाने हाक मारून तिच्याशी प्रेमळपणे बोललीस- कारण तू ह्या कुटुंबातलीच आहेस म्हणून. माझ्यासाठी, हेडा? अं?

हेडा: नाही, नाही. तुम्ही मला असं विचारायलाच नको. मी आधीच एकदा तुम्हाला ते सांगितलंय. मी त्यांना 'आत्या' म्हणायचाच प्रयत्न करीन, आणि तेवढं पुरेसंच होईल.

टेसमनः ओह ठीक, काही हरकत नाही. फक्त मला असे वाटते की तू कुटुंबातली आहे-

हेडा: ठीक, मला खरोखरच ठाऊक नाही... (ती खोलीतून प्रवेशद्वाराजवळ जाते.)

टेसमनः (काही क्षणांनंतर) काही झालं आहे का तुझ्या बाबतीत हेडा?

हेडा: मी फक्त माझ्या जुन्या पियानोकडे बघतेय. इतर वस्तूंबरोबर तो काही ठीक दिसत नाही.

टेसमनः जेव्हा मला माझ्या पगाराचा चेक मिळेल तेव्हा आपण त्याच्या अदलाबदलीबाबत बघू.

हेडा: ओह नाही, अदलाबदली नको. मला तो सोडून द्यावासा वाटत नाही. आपण त्याला मागच्या रूममध्ये ठेऊ शकतो. कधीतरी, केव्हातरी मला म्हणायचंय.

टेसमनः (थोड्याशा सौम्यतेने) होय. करू शकू आपण तसं, खचितच.

हेडा: (पियानोवरून पुष्पगुच्छ उचलीत) काल रात्री आपण आलो तेव्हा ही फुलं येथे नव्हती.

टेसमनः ज्युली आत्यानेच तुझ्यासाठी ते आणले असावेत.

हेडाः (पुष्पगुच्छाच्या आतमध्ये बघत) व्हिजिटिंग कार्ड. (ते घेऊन ती वाचते.)
नंतर मी तुला कॉल करीन आजच? तुम्हाला अंदाज करता येईल का हे
कुणाकडून आले ते?

टेसमनः नाही. कोण आहे ते? अं?

हेडाः त्यावर लिहिले आहे 'सौ. एल्व्हस्टेड.'

टेसमनः खरंच? डिस्ट्रिक्ट मॅजिस्ट्रेटची बायको. कु. रायसिंग होती.

हेडाः अगदी बरोबर. त्या मुलीचे केस चीड आणणारे होते, ज्यांचा ती नेहमी
टेंभा मिरवीत असायची. लाल पिवळे केस असलेली असं मी ऐकलंय.

टेसमनः (हसत) ओह ते काही फार दिवस टिकले नाही! आणि ते पूर्वी तसं होतं,
तुझ्या आधीपासून मी तिला ओळखतो हेडा. पण कल्पना कर, ती ह्याच
शहरात आहे.

हेडाः तिने आपल्याला कॉल करणं हे जरा विचित्रच आहे. आम्ही शाळेत
बरोबर होतो तेव्हाच मी तिला ओळखायची, त्यानंतर नाही.

टेसमनः मी सुद्धा तिला किती दिवसांपासून पाहिलं नाही देव जाणे, बरीच वर्षे
झाली असावीत. मला आश्चर्य वाटतं की दाट वस्तीपासून दूर राहून ती
मुकाट्याने कसं सहन करतेय सारं-अं?

हेडाः (काही क्षणानंतर विचार करून, अवचितपणे म्हणते) मी म्हणते,
टेसमन...मला सांगा-येथेच कोठेतरी जवळपास-ते-इलर्ट लव्हबर्ग राहत
असावेत.

टेसमनः होय, ह्या प्रदेशातील भागात कोठेतरी.

बर्टाः (हॉलच्या दरवाजातून आत येते.) मॅम, त्या बाई, ज्या थोड्या वेळापूर्वी
फुले देऊन गेल्या, त्या पुन्हा आल्या येथे. (निर्देश करित) ती फुलं जी
तुमच्या हातात आहेत, मॅम.

हेडा: ओह, ती आहे काय? ठीक, तिला आत बोलव बघू.

(बर्ता सौ. एल्व्हस्टेडसाठी दरवाजा उघडते आणि स्वतः बाहेर जाते – सौ. एल्व्हस्टेड ही नाजूक सडसडीत बांध्याची, सुरेख सौम्य तोंडावळा असलेली. तिचे डोळे हलकीशी निळी चमक असलेले विशाल आणि गोल असून विलक्षण जिज्ञासेसह काहीसे लक्षवेधी आहेत. तिचे केस नजरेत भरण्यासारखे हलकेफुलके, जवळ जवळ फिकट पिवळ्या रंगाचे, खूपच विपुल नागमोडी वळणाचे आहे. ती हेडापेक्षा १-२ वर्षांनी लहान आहे. तिने भेटायला जाण्यासाठी घातलेले गडद रंगाचे, सड्डिरूची दर्शक, पण पूर्णपणे अत्याधुनिक ढंगाचे नव्हेत, असे कपडे घातलेले आहेत.)

हेडा: (ती प्रेमळपणे तिचे स्वागत करते.) कशी आहेस माझी प्रिय सौ. एल्व्हस्टेड? खूप आनंद झाला तुला पुन्हा भेटल्यावर.

सौ.एल्व्हस्टेड:(चिंताग्रस्तपणे, स्वतःच्या मनावर ताबा ठेवण्यासाठी झगडत) होय, खूप दिवस झाले आपली भेट होऊन.

टेसमन: (तिचा हात हाती घेत) आणि आपण सुद्धा – नाही?

हेडा: तुझ्या अत्यंत सुंदर फुलांबद्दल धन्यवाद—

सौ.एल्व्हस्टेड:ओह, मुळीच नाही----. मी काल दुपारी सरळ येथे आले होते; पण मी ऐकले की तुम्ही बाहेर गेला आहात—

टेसमन: तुम्ही ह्या शहरात नुकतेच आला आहात ना? नाही?

सौ.एल्व्हस्टेड:मी काल मध्यान्हीच येथे पोहोचले. ओह, पण जेव्हा तुम्ही घरी नाहीत असे कळले तेव्हा मी पूर्णपणे निराश झाले.

हेडा: निराशेत! कसं काय?

टेसमन: का, माय डियर सौ. रेसिंग—मला म्हणायचंय सौ. एल्व्हस्टेड—

हेडा: काही घडलंय का तुझ्या बाबतीत? काही संकटात आहेस का तू?

सौ.एल्हस्टेड:होय, आहे मी संकटात. आणि येथे ह्या शहरात कुणाला तोंड दाखवावं असं दुसरं कुणीही नाही.

हेडा: (पुष्पगुच्छ टेबलावर ठेवीत) ये मग इकडे, आपण सोफ्यावर बसूया—

सौ.एल्हस्टेड:नाही, मी खूपच अस्वस्थ आहे त्यामुळे खाली बसू शकत नाही.

हेडा: ओह नाही, तसं करू नकोस. ये बरं इकडे. (ती सौ. एल्हस्टेडला खाली ओढून सोफ्यावर बसवते आणि तिच्या बाजूला बसते.)

टेसमन: ठीक? काय झालं, सौ. एल्हस्टेड--?

हेडा: काही अप्रस्तुत घडलंय का घरी?

सौ.एल्हस्टेड:होय—आणि नाही. ओह- मला खूप काळजी वाटते. तू माझ्याबद्दल गैरसमज करायला नको—

हेडा: मग सर्वात उत्तम गोष्ट अशी आहे की जी तू करू शकतेस, सौ. एल्हस्टेड, काय झालं ते सारं आम्हाला सांग.

टेसमन: कारण त्यासाठी तर तू येथे आलीस ना? नाही का?

सौ.एल्हस्टेड:होय, होय, तेच ते, खचितच. ठीक मग मला स्पष्टीकरण करायलाच हवे—तुम्हाला आधीच जर ते ठाऊक नसेल—की इलर्ट लव्हबर्ग सुद्धा ह्याच शहरात आहे.

हेडा: लव्हबर्ग आहे!

टेसमन: खरंच? म्हणजे इलर्ट लव्हबर्ग पुन्हा परत आला तर! कल्पना कर ह्याची, हेडा!

हेडा: पूर्णपणे. मी पूर्णपणे सारं काही ऐकलंय.

सौ.एल्हस्टेड:एका हस्यापासून तो आधीच येथे पोहोचलाय. कल्पना कर संबंध हसा! ह्या भयंकर शहरात, एकटा! आणि अतिशय वाईट लोकांच्या सहवासात येथे!

हेडा: पण, माझ्या प्रिये सौ. एल्व्हस्टेड, ह्या गोष्टीशी तुझा काय संबंध?

सौ.एल्व्हस्टेड:(दचकते आणि शीघ्रतेने सांगते) तो मुलांचा खाजगी शिक्षक होता.

हेडा: तुझ्या मुलांचा?

सौ.एल्व्हस्टेड:माझ्या नवऱ्याच्या मुलांचा. मला एकही मूल नाही.

हेडा: तुझी सावत्र मुले तर, मग?

सौ.एल्व्हस्टेड:होय.

टेसमन: (काहीसे कां कू करीत) मग तो होता- मला कळत नाही कसं स्पष्ट करावं-
तो होता- त्याच्या कामात तो जबाबदारीने वागत होता का? अं?

सौ.एल्व्हस्टेड:ह्या दोन वर्षांपूर्वी त्याची वर्तणूक निर्दोष होती. कुणीही त्याच्याविरुद्ध
एक शब्दही काढला नव्हता.

टेसमन: खरंच! विचार कर त्याचा, हेडा!

हेडा: मी ऐकलय ते.

सौ.एल्व्हस्टेड:संपूर्णतया निष्कलंक, मी तुला खात्रीपूर्वक सांगते! पण काही झाले तरी-
आता मला कळले की ते येथे आहेत- ह्या मोठ्या शहरात- आणि हातात
खूप पैसे आहेत- आता त्यांच्याविषयी मला घोर चिंता वाटतेय.

टेसमन: पण मग तो तिथे का राहत नाही जेथे तो पूर्वी राहत होता, तुझ्याबरोबर
आणि तुझ्या नवऱ्याबरोबर? अं?

सौ.एल्व्हस्टेड:जेव्हा त्यांचं पुस्तक बाहेर आलं तेव्हापासून ते खूपच अस्वस्थ झालेत.

टेसमन: का, होय खचितच... ज्युली आत्या म्हणत होती की तो त्याचे नवे पुस्तक
प्रकाशित करतोय.

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, मोठे नवे पुस्तक संस्कृतीच्या इतिहासावर; सर्वसामान्य सर्वेक्षण.
दोन आठवड्यांपूर्वीच ते बाहेर आले. आणि आता त्यांची विक्री खूप
होऊन मोठ्या प्रमाणात वाचले जाते- आणि त्याने मोठ्या प्रमाणावर
खळबळ माजवली आहे.

टेसमन: खळबळ माजवली, नाही का? मी समजतो हे लिखाण त्याने त्याच्या उत्तम काळातील गोष्टींमधून घेतले असावे, मग.

सौ.एल्ब्हस्टेड:म्हणजे पूर्वीच्या काही काळातून, तुम्हाला म्हणायचंय का?

टेसमन: अगदी बरोबर.

सौ.एल्ब्हस्टेड:नाही, त्यांनी सारं लिखाण आमच्या घरीच केलं, अलिकडेच मागील वर्षात.

टेसमन: ती चांगली बातमी आहे, नाही का हेडा? फक्त कल्पना कर!

सौ.एल्ब्हस्टेड:ओह, होय, जर सारं काही सुरळीत चाललं तर!

हेडा: तू त्यांना या शहरात पाहिलेलं आहे का?

सौ.एल्ब्हस्टेड:नाही, अजूनपर्यंत नाही. त्यांचा पत्ता शोधून काढण्याचा प्रयत्न करणं खूपच कठीण होतं. पण शेवटी आज सकाळी तो मला मिळाला.

हेडा: (तिच्याकडे शोधक नजरेने बघत) मला असंच म्हणावं लागेल की तुझा नवरा काहीसा विचित्र वागतो-

सौ.एल्ब्हस्टेड:(दचकून, चिंताग्रस्तपणे) माझ्या नवऱ्याचं? काय?

हेडा: ह्या खेपेला त्यांनी खाली शहरात तुला पाठवायला हवं होतं. त्याचं असं की ते स्वतः त्यांच्या मित्राचा शोध घेण्याकरिता आले नाहीत.

सौ.एल्ब्हस्टेड:नाही, नाही, माझ्या नवऱ्याला त्यासाठी एवढा वेळ नाही. आणि मग मला काही शॉपिंगही करायची होती.

हेडा: (तुच्छतादर्शक हसत) ओह, ठीक, ती एक वेगळी गोष्ट आहे.

सौ.एल्ब्हस्टेड:(झटकन उठते, काहीशा यातनेने) म्हणूनच मी तुमची विनवणी करते, मिस्टर टेसमन, जर तुमच्याकडे इलर्ट लव्हबर्ग आले तर त्यांना चांगली वागणूक द्या! आणि खात्री असू द्या कारण जुन्या काळात तुम्ही एकमेकांचे चांगले मित्र होता आणि शिवाय तुम्ही दोघेही एकाच क्षेत्रात काम करता त्याच विषयांवर.

टेसमनः ठीक, काहीही झालं तरी पूर्वी तसं होतं खरं.

सौ.एल्हस्टेडःहोय, आणि म्हणूनच मी तुमची याचना करते की त्यांच्यावर दक्षतेने नजर ठेवा, नाही का मिस्टर टेसमन, तुम्ही मला तसं वचन द्यायलाच हवं?

टेसमनः होय, असं करण्यात मला आनंदच मिळेल, सौ.रेसिंग-

हेडाः एल्हस्टेड.

टेसमनः मी खरोखरच जेवढं शक्य होईल तेवढं इलर्टसाठी करीनच- प्रत्येक गोष्ट जी जी मला शक्य असेल- तुम्ही याबद्दल खात्री ठेवा.

सौ.एल्हस्टेडःओह, तुम्ही किती दयाळू आहात! (त्याचे हात पकडीत) तुमचे खूप खूप पुन्हा आभार. (भयभीत) होय, कारण माझ्या नवऱ्याला तो विशेष करून फार आवडतो.

हेडाः (उठत) तुम्ही त्यांना लिहायलाच हवे, माय डियर, ते कदाचित त्यांच्या स्वेच्छेने येथे येणारही नाहीत.

टेसमनः होय, हेडा तेच बहुधा योग्य ठरेल. नाही? अं?

हेडाः शक्य होईल तेवढ्या लवकर. आत्ता- लगेच- मला वाटते.

सौ.एल्हस्टेडः(विनवणीपूर्वक) ओह, होय! करा तुम्ही तसे जर करू शकता!

टेसमनः ह्याच मिनिटाला मी लिहीन. तुमच्याजवळ पत्ता आहे का सौ. एल्हस्टेड?

सौ.एल्हस्टेडः(तिच्या पाकिटातून एक छोटासा कागदाचा कपटा काढते आणि त्याच्या हाती देते.) हा घ्या.

टेसमनः छान. छान. मी आत जातो मग (सभोवती बघत) ओह होय, पण थांबा— माझ्या स्लीपर्स? ओह! (येथे पॅकिंग घेऊन जायला निघतो.)

हेडाः त्यांना प्रेमळपणे, खरोखर स्नेहाने पत्र लिहा, छान आणि मोठं सुद्धा.

टेसमनः काळजी करू नको, मी लिहीन.

सौ.एल्व्हस्टेड:पण कृपा करून हे सांगू नका की मी त्यांना आमंत्रित केले आहे!

टेसमन: नाही, मी कसं सांगू शकेन त्यांना हे? अं? (तो उजव्या बाजूने आतल्या रूममधून जातो.)

हेडा: (सौ.एल्व्हस्टेडकडे जाते, स्मित करते, आणि हळू आवाजात म्हणते) म्हटलं नव्हतं मी! आपण एका दगडात दोन पक्षी मारलेत.

सौ.एल्व्हस्टेड:काय म्हणायचंय तुला?

हेडा: तुला कसं कळलं नाही की त्यांनी येथून जावं अशी माझी इच्छा होती?

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, पत्र लिहिण्यासाठी....

हेडा: आणि म्हणूनच मला तुझ्या एकटीशी बोलता यावं.

सौ.एल्व्हस्टेड:(गोंधळून) काय, या सर्व बाबतीत?

हेडा: अगदी बरोबर.

सौ.एल्व्हस्टेड:(अस्वस्थ) पण सौ. टेसमन, आता काहीच बोलायचं राहिलं नाही! काहीच नाही!

हेडा: ओह, होय, पण आहे तसं. बराचसा भाग आहे अजून. मला दिसते, बस येथे,--आणि आता उघडपणे बोलूया आपण, फक्त तू आणि मी. (ती सौ. एल्व्हस्टेडला आरामखुर्चीत ओढून बसवते आणि एका तिवाईवर बसते)

सौ.एल्व्हस्टेड:(चिंताक्रांत होऊन घड्याळाकडे बघते) पण माय डियर सौ. टेसमन— मला खरोखरच लवकर जायला हवं होतं.

हेडा: इतकी घाई तू करू शकत नाहीस, -ठीक? आता मला तुझ्या घरातील जीवनाविषयी काहीतरी सांग.

सौ.एल्व्हस्टेड:पण तीच एक शेवटची गोष्ट होती ज्याविषयी मला तुझ्याशी चर्चा करायची होती.

हेडा: पण माझ्याबरोबर, डियर-? काही झाले तरी, आपण दोघी शाळेत बरोबर होतो.

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, पण तू एक वर्ग माझ्यापुढे होतीस. तेव्हा मी तुला भयंकर घाबरायची मग!

हेडा: मला घाबरायचीस?

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, भयंकर. कारण जेव्हा आपण जिन्यावर एकत्र भेटायचो तेव्हा तू नेहमीच माझे केस ओढायचीस.

हेडा: खरंच मी?

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, आणि एकदा तर तू म्हणाली होतीस की मी ते जाळून टाकीन.

हेडा: ओह, ते केवळ मूर्खपणाचं बोलणं होतं, ठाऊक आहे तुला.

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, पण मी खूपच मूर्ख होते तेव्हा....काही झालं तरी...आपण मैलोमैल दूर गेलो, वाढलो त्याच लोकांना आपण पुनःश्च भेटलो नाही.

हेडा: ठीक, आपल्याला आपल्या दरम्यान असलेली फट पुलाने भरून काढायला हवी. शाळेत असताना आपण एकमेकींशी कसं मोकळेपणाने बोलायचो, कमीत कमी, आणि आपण एकमेकांना पहिल्या नावानेच हाक मारायचो.

सौ.एल्व्हस्टेड:नाही, मला खात्री आहे आपण काहीतरी चूकच करीत आहोत.

हेडा: नाही, मुळीच नाही! मला पूर्ण स्पष्टपणे आठवू शकते. म्हणून आता आपण आपली मैत्री नव्याने सुरू करणार आहोत. (हेडा, पाय ठेवण्याचे छोटे स्टूल सौ. एल्व्हस्टेडकडे ओढते) आता बघ! (तिच्या गालांचे चुंबन घेते.) तू मला अरे तुरे करू शकतेस आणि हेडा ह्या नावाने हाक मारू शकतेस.

सौ.एल्व्हस्टेड:(तिचे हात दाबून थापटवते) ओह, किती प्रेमळ आणि चांगली आहेस तू!

हेडा: तेच, तेच तेच! आणि पूर्वीच्या दिवसांसारखंच मी तुला नावाने हाक मारीन, माझ्या प्रिय थोरा.

सौ.एल्ब्हस्टेड:माझं नाव थाया आहे.

हेडा: का, खचितच! मला थायाच म्हणायचंय. (तिच्याकडे कनवाळूपणे बघत)
आणि माझ्या गरीब बिचाऱ्या तुला तुझ्या घरी प्रेमळ वागणूक मिळत
नाही? तुझ्या स्वतःच्या घरीसुद्धा?

सौ.एल्ब्हस्टेड:ओह, जर मला माझं स्वतःचं घर असतं! पण नाही; मला कधीच घर
मिळालं नाही.

हेडा: (क्षणभर तिच्याकडे बघते) मला असंच काहीतरी वाटलं होतं की असंच
असावं.

सौ.एल्ब्हस्टेड:(शून्य दृष्टीने तिच्यासमोर असहायपणे बघते) होय....होय....होय.

हेडा: मला पूर्णपणे आठवत नाही—ते कसं होतं, आत्ता. पण तू एल्ब्हस्टेडच्या
घराची व्यवस्था पाहणाऱ्या व्यक्तीकडे का गेली नाहीस आधी?

सौ.एल्ब्हस्टेड:मी आधी खरोखर कुटुंबात राहून त्या कुटुंबातील मुलांना शिकविणारी व
काळजी घेणारी शिक्षिका म्हणून तेथे गेले होते. पण त्याची बायको—
त्याची दिवंगत बायको—त्याची विकलांग बायको.....आणि सदान् कदा
अंथरूणाला खिळून राहिलेली....म्हणून मला घराची काळजी घेणं भाग
होतं.

हेडा: आणि मग....त्यानंतर....तू घराची मालकीण बनली तर.....

सौ.एल्ब्हस्टेड:(खिन्न अंतःकरणाने) होय, मी त्याची बायको बनली.

हेडा: मला बघू दे.....आता हे किती वर्षांपूर्वी झालं?

सौ.एल्ब्हस्टेड:म्हणजे माझ्या विवाहाला?

हेडा: होय.

सौ.एल्ब्हस्टेड:पाच वर्षांपूर्वी.

हेडा: अगदी बरोबर, पाच वर्षे झालीच असावीत!

सौ.एल्व्हस्टेड:ओह, ती पाच वर्षे.....! ठीक, शेवटची दोन किंवा तीन वर्षे कमीत कमी

सौ. टेसमन जर मला ते ठाऊक असते.

हेडा: (तिच्या हातावर हळूच थोपटते) सौ. टेसमन हे अक्षाघ्य आहे आता, थाया.

सौ.एल्व्हस्टेड:ओह, नाही, मला माफ कर....हेडा. मी प्रयत्न करीन. पण जर तू कल्पना करू शकशील ते कशासारखं आहे....

हेडा: (सहजगत्या) इलर्ट लव्हबर्ग तेथे जवळ जवळ तीन वर्षे राहतात, नाही!

सौ.एल्व्हस्टेड:(तिच्याकडे संदिग्धपणे बघत) इलर्ट लव्हबर्ग? होय...म्हणून ते राहतात.

हेडा: ह्यापूर्वी तू त्यांना ओळखत होतीस? शहरापासून?

सौ.एल्व्हस्टेड:मुळीच नाही. ठीक, ते...मी त्यांच्याबद्दल खचितच ऐकले होते.

हेडा: पण जेव्हा तू तेथे होतीस तेव्हा तुझ्या नवऱ्याला व तुला भेटायला यायचा नेहमी?

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, ते प्रत्येक दिवशी आमच्याकडे यायचे. बघ ते मुलांना शिकवित असत. कारण मी परिणामी, स्वतः तशी व्यवस्था करू शकत नव्हते.

हेडा: नाही, ते स्पष्टच आहे—आणि तुझा नवरा-? माझ्या समजुतीनुसार ते घराबाहेरच रहायचे का नेहमी?

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, शेरिफ म्हणून त्यांना जिल्ह्यात खूपच प्रवास करावा लागायचा, तुला ठाऊक आहे, हेडा.

हेडा: (खुर्चीच्या हातावर झुकत) थाया, माझी गरीब बिचारी इवलीशी थाया. आता तू मला ह्याविषयी सारं काही सांगणार आहेस.

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, तू विचार मग मला त्या बाबतीत.

हेडा: तुझा नवरा कोणत्या प्रकारचा माणूस आहे, थाया? मला म्हणायचेय- तुला ठाऊक आहे-दररोजच्या जीवनात तुझ्याशी तो चांगला वागतो का?

सौ.एल्ब्हस्टेड:(टाळाटाळ करीत) त्याला वाटतं तो माझ्यासाठी सारं काही चांगलं करतोय.

हेडा: तेव्हाच फक्त, मला असं वाटतं, तो तुझ्यापेक्षा वयानं मोठा आहे. वीस वर्षांपेक्षा जास्त, खरं ना?

सौ.एल्ब्हस्टेड:(चिडून) होय, ते सुद्धा खरं आहे. मला त्याच्या बाबतीत प्रत्येक गोष्ट किळसवाणी वाटते!

हेडा: हा तुझा मूर्खपणा आहे.

सौ.एल्ब्हस्टेड:मी तशा प्रकारचं वेगळं वागूच शकत नाही, त्याच्याबरोबर तरी. त्याला स्वतःशिवाय दुसऱ्याची तिळमात्र काळजी नाही. आणि कदाचित मुलांचीसुद्धा—त्या लहानग्या.

हेडा: आणि इलर्ट लव्हबर्ग, थाया.

सौ.एल्ब्हस्टेड:(तिच्याकडे बघत) इलर्ट लव्हबर्ग? त्याच्या बाबतीत तुझ्या डोक्यात काय आहे?

हेडा: पण माझ्या सखे....मला असं दिसतंय की त्यांनी तुला शहरात पाठविलं ते त्याची काळजी घ्यायला....(बहुधा दिसणार नाही असे स्मित करीत) त्या खेरीज जे काही तू माझ्या नवऱ्याला सांगितलंस.

सौ.एल्ब्हस्टेड:(थोड्याशा चिंताग्रस्तपणे थरारत) खरंच? होय, मला वाटतं मी सांगितलंय तसं (निवांत उमाळ्यात) नाही.... मी तुझ्याकडे माझं मन मोकळं करू शकते आताच! कारण ते कधी ना कधी बाहेर येणारच.

हेडा: का, माझ्या प्रिय थाया, मग?

सौ.एल्ब्हस्टेड:ठीक, ही एवढी मोठी लांबलचक गोष्ट मी तुला छोटी करून सांगते. मी इकडे येत आहे ते माझ्या नवऱ्याला ठाऊक नव्हते.

हेडा: काय! तुझ्या नवऱ्याला हे ठाऊक नव्हते?

सौ.एल्हस्टेड:नाही, खचितच नाही. कारण ते घरी नसतातच मुळी, सारखा बाहेर प्रवास करीत असतात. मी ते फार काळ सहन करू शकले नाही. हेडा, ते अशक्य होतं. आत्तापर्यंत मी एकटीच होते.

हेडा: ठीक? मग पुढे काय?

सौ.एल्हस्टेड:म्हणून मी साऱ्या वस्तूंची बांधाबांध केली, बघ तू—ज्यांची मला खूप गरज होती. खूप शांतपणे, खचितच. आणि अशा रितीने मी ती जागा सोडली.

हेडा: एवढंच फक्त? अधिक काहीच नाही?

सौ.एल्हस्टेड:नाही....मग मी तडक ट्रेन पकडली आणि शहरात आले.

हेडा: पण, माझ्या अनमोल बाळा! एवढा धोका पत्करण्याचं धाडस कसं केलंस तू?

सौ.एल्हस्टेड:(उठते आणि खोलीत फिरते) ठीक, काय करू शकत होते मी मग?

हेडा: पण तुला काय वाटतं तू पुन्हा परत गेल्यावर तुझा नवरा काय म्हणेल?

सौ.एल्हस्टेड:(टेबलाजवळ, तिच्याकडे बघत) त्याच्याकडे परत जाऊ?

हेडा: होय, खचितच, नाहीतर काय?

सौ.एल्हस्टेड:मी त्याच्याकडे आता परत कधीच जाणार नाही.

हेडा: (उभी राहत आणि तिच्याजवळ जात) मग तू त्यांना सोडण्याचा कृतनिश्चय केला आहे तर, कायमचा.

सौ.एल्हस्टेड:दुसरा काही मार्गच दिसत नाही मला.

हेडा: पण एवढ्या उघडपणे असं दूर जाणं...

सौ.एल्हस्टेड:ओह, कुठल्याही बाबतीत तू अशा प्रकारच्या गोष्टीची गुप्तता राखू शकत नाही.

हेडा: पण थाया, तुला काय वाटतं, लोक काय म्हणतील?

सौ.एल्बहस्टेड:देवाला ठाऊक, काय म्हणायचंय त्यांना ते म्हणू देत. (त्रासून खिन्नपणे खाली सोफ्यावर बसते) मला फक्त जे करायचं होतं ते मी केलेलं आहे.

हेडा: (थोड्याशा शांततेनंतर) आता तू काय करणार आहेस, कोणत्या प्रकारचं काम तुला मिळणार आहे?

सौ.एल्बहस्टेड:अद्याप तरी ठाऊक नाही. मला फक्त एवढंच ठाऊक आहे की मला येथेच रहायला हवं, जेथे इलर्ट लव्हबर्ग राहतो. मला येथेच रहायचे आहे फक्त बस.....

हेडा: (टेबलाजवळून खुर्ची ओढते, तिच्याजवळ बसते व तिचे हात थोपटते.) थाया, माझ्या लाडके, हे कसं घडलं? ही—ही मैत्री तुझ्यात आणि इलर्ट लव्हबर्गमध्ये?

सौ.एल्बहस्टेड:ओह, हे घडले पायरी पायरीने, ह्या ना त्या कारणाने. त्यावर एक प्रकारची माझी सत्ता झाली.

हेडा: खरंच? आणि मग?

सौ.एल्बहस्टेड:त्याने त्याच्या जुन्या सवयी सोडल्या. मी सांगितलं म्हणून नव्हे. त्याने खचितच लक्षात आणले की मला त्या प्रकारच्या गोष्टी आवडत नाहीत. आणि म्हणून त्याने त्या सोडल्या.

हेडा: (अनैच्छिक, तुच्छतापूर्ण स्मित लपवित) माझ्या लाडक्या इवल्याशा थाया, म्हणतात ना तू त्याला परत 'सन्मार्गाला' लावलेस.

सौ.एल्बहस्टेड:होय. कमीत कमी, तो सुद्धा तसंच म्हणतो. त्याच्याविषयी म्हणशील तर मी त्याला सच्चा मानव प्राणी बनविला! त्याला विचार करायला शिकविले....आणि अनेक गोष्टींचे संपूर्ण आकलन करायलादेखील.

हेडा: तुला सुद्धा त्याने धडे दिले का मग?

सौ.एल्बहस्टेड:नाही, धडे दिले असं काही नाही. पण तो माझ्याशी बोलला. अनेक गोष्टी फार चांगल्या रितीने. नंतर मग सुंदरशी वेळ आली, जेव्हा आम्ही

एकमेकांना कामात सहकार्य करू लागलो! त्याला मदत करण्यासाठी त्याने मला मान्यता दिली.

हेडा: त्याने तुला मदत करू दिली?

सौ.एल्ब्हस्टेड:होय! जेव्हा जेव्हा तो जे काही लिहायचा त्यावेळी आम्ही दोघे एकत्रित त्यावर काम करायचो.

हेडा: असे का. दोन चांगल्या सोबत्यांसारखे.

सौ.एल्ब्हस्टेड:(उत्सुकतेने) सोबती! होय, कल्पना कर. हेडा...हेच तोही म्हणत असतो!....ओह, मी खरोखरच आनंदी असायला हवं, पण नाही राहू शकत, पूर्णपणे. कारण हे शेवटपर्यंत टिकेल ह्याची मला खात्री वाटत नाही.

हेडा: अजूनही तुला त्यांचा विश्वास वाटत नाही?

सौ.एल्ब्हस्टेड:(खिन्न अंतःकरणाने) आमच्या दोघांमध्ये एका स्त्रीची छाया उभी आहे.

हेडा: (अत्यंत कुतूहलाने तिच्याकडे बघत) कोण असावी बरं ती?

सौ.एल्ब्हस्टेड:माहित नाही. कुणीतरी किंवा दुसरं.... त्यांच्या भूतकाळातील. कुणीतरी ज्याला तो खरोखरीच विसरू शकत नाही.

हेडा: तुला काही सांगितलं.....ह्याबाबतीत?

सौ.एल्ब्हस्टेड:त्याने फक्त एकदाच ओझरता उल्लेख केला—पूर्णतया संदिग्धपणे.

हेडा: ओह. आणि काय म्हणाला तो, नंतर?

सौ.एल्ब्हस्टेड:तो म्हणाला, जेव्हा आम्ही एकमेकांपासून वेगळे झालो तेव्हा मला पिस्तुलाने ठार मारण्याचा तिचा विचार होता.

हेडा: (भावनाशून्य आणि शांतचित्त) किती तर्कविसंगत! लोक येथे अशा प्रकारच्या गोष्टी करीत नसतात.

सौ.एल्व्हस्टेड:नाही. आणि ह्याच कारणास्तव मला त्या लाल केसांच्या गायिकेबद्दल विचार करणं भाग पडतं, जिला त्यांनी एकदा....

हेडा: होय, तसंही असू शकेल.

सौ.एल्व्हस्टेड:कारण मला चांगलं आठवतं की ती नेहमी बार भरलेली पिस्तुल सतत बरोबर बाळगायची असं मला कोणीतरी सांगितलं होतं.

हेडा: ओह ठीक....तर मग ती तीच असायला हवी, मग.

सौ.एल्व्हस्टेड:(हात पिळवटीत) होय, पण फक्त विचार कर तू हेडा आता... की ती बाई, तीच बाई....येथे पुन्हा त्या शहरात! ओह...मी पूर्णपणे भांबावून गेले आहे.....

हेडा: (मागील रूमकडे कटाक्ष टाकीत) शू s s! टेसमन येताहेत येथे. (उभी राहते आणि कुजबुजते) थाया हे सर्व काही तुझ्या आणि माझ्यामध्येच रहायला हवे.

सौ.एल्व्हस्टेड:(वर उसळी घेत) ओह, येस्...येस्! कृपाकरून....! (जॉर्ज टेसमन, हातात पत्र घेऊन आतील रूममधील उजव्या बाजूने प्रवेश करतात.)

टेसमन: बघा इकडे! पत्र लिहून संपलं आणि तयार आहे.

हेडा: खूप छान. पण मिसेस एल्व्हस्टेड आता जाऊ इच्छितात. थांबा थोडं. मी गार्डन गेटपर्यंत त्यांच्या सोबत जाते.

टेसमन: मी म्हणतो, हेडा, बर्टा हे बघणार तर नाही ना?

हेडा: (पत्र घेते) मी सांगीन तिला. (बर्टा हॉलमधून येते.)

बर्टा: मिस्टर ब्रॅक येथे आलेले आहेत आणि ते आत येण्याची परवानगी मागताहेत.

हेडा: होय, मिस्टर ब्रॅकना आत यायला सांगा...मी म्हणते,...आणि मग हे पत्र नंतर पोस्ट बॉक्समध्ये टाक.

बर्टा: (पत्र घेते.) येस् मॅम.

(ती मिस्टर ब्रॅकसाठी दरवाजा उघडते आणि स्वतः बाहेर जाते. ब्रॅक हा ४५ वर्षांचा सद्गृहस्थ आहे. लठ्ठ व सशक्त, सुदृढ, हालचालीत लवचिकता तरीही काळा पण काळजीपूर्वक कपडे घातलेला. डोळे चैतन्यपूर्ण आणि खेळकर. दाट भुवया, शेवटी टोकाशी बारीक केलेल्या जाड मिशा. त्याने फॅशनेबल फिरायला जाण्याचा पोशाख घातला असून तो त्याच्या वयोमानापेक्षा कमी वाटतो. त्याने चष्मा घातलेला असून, तो पुन्हा पुन्हा खाली सरकत आहे.)

ब्रॅक: (हातात हॅट घेऊन वाकून अभिवादन करतो.) इतक्या लवकर आपल्या परवानगीने येतोय. चालेल ना.?

हेडा: निश्चितच तसं चालणार.

टेसमन: (त्यांचे हात हाती घेत) तुम्हाला भेटण्यात आम्हाला सदोदित आनंदच आहे. (ते ओळख करून देतात.) मिस्टर ब्रॅक...मिस राइझिंग....

हेडा: ओह....!

ब्रॅक: (वाकतो) खूपच आनंद झाला.

हेडा: (त्याच्याकडे पाहून हसते) तुम्ही दिवसाच्या उजेडात खूप छान दिसता, मिस्टर ब्रॅक.

ब्रॅक: तसं माझ्यात आढळून आलंय...कदाचित थोडासा बदल झालाय खरा ना?

हेडा: होय, तुम्ही अधिकच तरूण दिसताय, मला वाटतंय.

ब्रॅक: माझ्या विनम्र आभाराचा स्वीकार करा.

टेसमन: पण तुम्ही हेडाबद्दल काय म्हणताय, मग! ए? ती बहरत असलेली वाटत नाही का? ती खात्रीपूर्वक....

हेडा: ओह, विनंती करते. सोडा हो मला ह्यातून. मिस्टर ब्रॅकने घेतलेल्या तसदीबद्दल तुम्ही त्यांचे आभार मानायच्या बाबत काय?

ब्रॅक: ओह, नाही, नाही नाही, तो फक्त एक आनंद होता....

हेडा: होय, तुम्ही खरोखरच एकनिष्ठ व्यक्ती आहात. पण माझी मैत्रीण इथे उभी आहे आणि तिला जायची खूप घाई झाली आहे. मला काही क्षणापुरते माफ करा; मी सरळ पुन्हा येथे परतते. (परस्परांचा गुडबाय आणि हेडा हॉलच्या दरवाजातून बाहेर जाते.)

ब्रॅक: आता ठीक आहे, तुम्ही आणि तुमची बायको प्रामाणिकपणे समाधानी आहात ना?

टेसमन: अंमळसे! ह्यासाठी मला तुझे कृतज्ञतापूर्वक विनयाने आभार मानता येत नाही. असं आहे ते की आम्ही आता थोडीशी जागा बदलतोय मागे येथून पुढे आवश्यक असल्यास मी गोळा करतोय. आम्हाला अजूनही एक किंवा दोन गोष्टींची उणीव आहे. आम्हाला काही थोड्याशा गौण गोष्टी विकत घ्यायच्या आहेत.

ब्रॅक: खरंच?

टेसमन: पण तुम्ही त्याची काळजी करायला नको. हेडा म्हणाली की ती सारं स्वतः सावरून घेईल. आपण खाली का बसत नाही? अं?

ब्रॅक: थॅक्स. फक्त एक सेकंदासाठी. (तो टेबलाच्या बाजूला बसतो.) मला काहीतरी थोडसं तुमच्याविषयी बोलायचं होतं, टेसमन.

टेसमन: ओह? आह, मी तुमच्या बरोबरीस आहे! (तो खाली बसतो.) तेथे असं काही आहे की मला तुमच्याशी त्याबाबत चर्चा करायला आवडेल, हे कदाचित येणाऱ्या मौजमस्तीच्या भागाबद्दल असावे आता. ए?

ब्रॅक: ओह, आर्थिक भागाबद्दल बोलायची एव्हढी घाई नाही. तथापि मला अशी आशा आहे आपण आर्थिक गोष्टीबाबत तशी छोटीशी योजना करूया.

टेसमनः पण हे पूर्णपणे अशक्य होते! हेडाबद्दल विचार कर, न्यायाधीश! तुम्हाला लवकरच तिच्याबाबत कळेल—मला फक्त तिला एखाद्या किराणा मालकाच्या बायकोसारखी राखायची नाही.

ब्रॅकः ओह, नाही....त्यात एक मेख आहे.

टेसमनः आणि मग... सुदैवाने- माझी नियुक्ती होण्याआधी ते लवकर करू शकलो नाही मी.

ब्रॅकः ठीक, तुम्हाला ठाऊक आहे का की ह्या गोष्टींना नेहमी विलंब लागतो.

टेसमनः ह्याशिवाय तुम्ही काही ऐकलय का?

ब्रॅकः ठीक, स्पष्ट व निश्चित असे नाही. (विषय बदलीत) पण प्रसंगवशात्- माझ्याकडे तुमच्यासाठी थोडीशी बातमी आहे.

टेसमनः असं?

ब्रॅकः तुमचा जुना मित्र इलर्ट लव्हबर्ग ह्या शहरात परत आलाय.

टेसमनः मला ते आधीपासूनच ठाऊक होते.

ब्रॅकः ओह! तुम्हाला कसं कळलं?

टेसमनः तिने मला सांगितलय. जी बाई आता हेडाबरोबर बाहेर गेलीय.

ब्रॅकः असं आहे का. पुन्हा सांगा बघू तिचं नाव काय होतं ते? मी पूर्णपणे ते समजू शकलो नाही.

टेसमनः सौ. एल्व्हस्टेड.

ब्रॅकः ओह, होय, जिल्ह्याच्या दंडाधिकाऱ्याची बायको. होय, खचितच ते वरच्या बाजूला राहतात.

टेसमनः आणि फक्त विचार करा...! मी ऐकलय की तो पूर्णपणे पुन्हा समंजस झालाय. ह्याचा मला आनंद झालाय.

ब्रॅकः होय, म्हणूनच मला खात्री आहे.

टेसमनः आणि त्याने ते नवे पुस्तक प्रकाशित केले. एह?

ब्रॅक: ओ येस.

टेसमन: आणि त्याने नवीन खळबळ निर्माण केली.

ब्रॅक: एक विलक्षण खळबळ.

टेसमन: फक्त कल्पना करा- खूपच आश्चर्यकारक नाही का ते? एक असामान्य प्रतिभा असलेला, मला भीती वाटत होती तो खरोखर खूपच चांगला झालाय.

ब्रॅक: होय, ते त्याच्याविषयी सर्वसामान्य मत होते.

टेसमन: पण मी ही कल्पना करू शकत नाही की तो आता त्याचं काय करणार आहे! स्वतःची उपजीविका तो कशी भागवणार? अं? (शेवटच्या शब्दा दरम्यान हॉलच्या दरवाज्यातून हेडा आत येते.)

हेडा: (ब्रॅकला, हसत काहीशा घृणेच्या भावनेसह) माझा नवरा इतर लोक कसे जगतील ह्याच्याच चिंतेत असतो.

टेसमन: अरे देवा... आम्ही येथे बसून गरीब बिचाऱ्या इलर्ट लव्हबर्गबद्दल बोलत होतो, प्रिये.

हेडा: (त्याच्याकडे पटकन बघत) ओह, येस? (ती चुलीजवळच्या आरामखुर्चीवर बसते आणि बेपर्वाईने विचारते) काय झालंय त्याला?

टेसमन: ठीक... त्याला वारसा हक्काने फार पूर्वी मिळालेले पैसे त्याने उधळून लावलेले असणार. आणि मला असे वाटत नाही की दरवर्षी तो नवे पुस्तक लिहू शकेल. एह? ठीक, मग... मी असं म्हणतो की जीवनात तो कसं जगू शकेल?

ब्रॅक: कदाचित मी तुम्हाला त्याविषयी थोडंसं सांगू शकेन.

टेसमन: ओह, खरंच?

ब्रॅक: तुम्ही हे लक्षात ठेवायला हवे की त्याचे त्याच्या नातेवाईकांमध्ये खूप वजन आहे.

टेसमनः ओह, पण दुदैवाने त्याच्या नातेवाईकांनी त्याच्याशी असलेले संबंध पूर्णपणे तोडले आहेत.

ब्रॅकः ते त्याच्या कुटुंबियांविषयी त्याचा आदर करीत व त्याच्या उज्वल यशाची अपेक्षा करीत.

टेसमनः होय, ते करीत तसे पूर्वी, होय! पण त्याने स्वतःच ते बिघडवलेत.

हेडाः कुणास ठाऊक. (किंचित स्मित करीत) काहीही झाले तरी त्यांनी एल्व्हस्टेडच्या जागी त्याला सन्मार्गावर आणले.

ब्रॅकः आणि मग त्याने त्याचे नवे पुस्तक लिहिलेले...

टेसमनः ते त्याला काहीतरी देऊन मदत करो ही आपण अपेक्षा करूया. मी त्याला नुकतेच लिहिले आहे. ओह, हेडा, मी त्याला ह्या सायंकाळी एक चक्कर येऊन जायला सांगितलंय.

ब्रॅकः पण माय डिअर टेसमन, पदवीधरांसाठी मी जी पार्टी देत आहे सायंकाळी तेथे तुम्ही येणार आहात. बोटीच्या बंदरावरील धक्क्यावर तुम्ही मला तसे वचन दिलेले आहे.

हेडाः तुम्ही विसरलेले आहात का ते टेसमन!

टेसमनः होय, बापरे, मी विसरलोच!

ब्रॅकः काय वाटेल ते झाले तरी, त्याचं येणं संभवनीय नाही.

टेसमनः तुम्हाला असं का वाटतं की ते येणार नाहीत? अं?

ब्रॅकः (थोडंसं कां कूं करीत, उभे राहून खुर्चीच्या मागील बाजूवर हात टेकतो) माय डिअर टेसमन- आणि तुम्हीसुद्धा, सौ.टेसमन- मी तुम्हाला फार काळ अज्ञानात ठेऊ शकत नाही... काहीतरी...

टेसमनः काहीतरी इलर्टबद्दल करावं असं...?

ब्रॅकः तुम्ही आणि तुम्ही स्वतः दोघांनी.

टेसमनः पण माय डिअर ब्रॅक, सांगा मला काय ते!

ब्रॅक: तुम्ही जी इच्छा करताहात किंवा अपेक्षा करताहात ती तुमची भेटीची वेळ स्थगित होईल ह्याबाबतीत तयारी ठेवा.

टेसमन: (अस्वस्थपणे उसळत) ह्याविषयी काही अडचण आहे का?

ब्रॅक: दुसऱ्या उमेदवाराने प्राध्यापक पदाच्या नियुक्तीविषयी बहुधा आक्षेप घेतला असावा....

टेसमन: दुसरा उमेदवार! विचार कर, हेडा!

हेडा: (तिच्याच खुर्चीवर अजून मागे झुकत) ओह, होय..होय!

टेसमन: पण कोण असावं ते! खात्रीने सांगता येत नाही....

ब्रॅक: अगदी बरोबर. इलर्ट लव्हबर्ग.

टेसमन: (दोन्ही हात घट्ट पकडीत) नाही, नाही...हे पूर्णपणे असंभवनीय आहे! पूर्णपणे अशक्य! अं?

ब्रॅक: हं—ते सर्व बाहेर येईलच—सारं काही.

टेसमन: पण बघा येथे ब्रॅक, हे सारे माझ्यासाठी उपेक्षणीय विलक्षण आहे! (हाताने हावभाव करीत) कारण मी का असा विचार करतो, क्षणभर विचार करा—मी विवाहित पुरुष आहे. आम्ही आमच्या आशा अपेक्षा धरून विवाह केला, हेडा आणि मी. आम्ही कर्जात बुडालो होतो आणि ज्युली आत्याकडून सुद्धा पैसे उसने घेतले होते. कारण ते काम—माझ्या देवा—त्यांनी मला ह्या कामाच्या नियुक्तीचं छान आश्वासन दिलं होतं. नाही का?

ब्रॅक: दृढनिश्चयी, म्हातारा! तुम्हाला ती नोकरी मिळेल ह्यात शंकाच नाही. पण तुम्हाला आधी त्याच्याशी स्पर्धा करावी लागणार.

हेडा: (आरामखुर्चीत निश्चल) विचार करा डियर, ही एक प्रकारची शर्यत असेल.

टेसमनः पण, हेडा डियरेस्ट, हे सारं तू सहजपणे कसं घेतेस? बेपर्वा सारखी?

हेडाः (पूर्वीप्रमाणे) मी मुळीच बेपर्वा नाही. मला सर्वात जास्त उत्सुकता आहे ती ही की कोण जिंकतं.

ब्रॅकः काहीही झालं तरीही, सौ. टेसमन एखादी बाब कसल्या अवस्थेत आहे याची तुम्हाला कल्पना असायला हवी.....ह्या छोट्याशा वस्तूंच्या खरेदी आधी बाह्यतः भीती वाटायला हवी.

हेडाः त्याच्याने काहीही फरक पडत नाही.

ब्रॅकः ओह, खरंच? मग आता काही अधिक सांगायलाच उरलं नाही. गुडबाय. (टेसमनला) दुपारच्या वेळी मी इकडे फेरफटका मारीन तेव्हा तुम्हाला घेऊन जाईन; ठीक ना?

टेसमनः ओह, येस. येस मी काय करणार आहे याची मला खरोखर कल्पना नाही....

हेडाः (आरामात पहुडते, हात ताणते.) गुडबाय, मिस्टर ब्रॅक! आम्ही तुमच्या परतण्याची वाट बघतोय.

ब्रॅकः खूप आभारी आहे, गुडबाय, गुडबाय.

टेसमनः (त्याला दरवाजापर्यंत सोडतो.) गुडबाय, माय डियर ब्रॅक! तुम्ही आम्हाला ह्या सर्व बाबतीत खरोखरीच माफ करायला हवे....(ब्रॅक हॉलच्या दरवाजापर्यंत बाहेर जातो. दमल्याने कष्टाने पावले टाकीत.) ओह, हेडा...एखाद्याने असे हवेत वाळूचे किल्ले बांधायला नको. नाही?

हेडाः (त्याच्याकडे बघते आणि स्मित करते) आणि तुम्ही तसे करताहात?

टेसमनः होय...त्याला नकार देणं शक्य नाही....ते मूर्खपणाचे व कल्पनाविलासात जाऊन लग्न करणे आणि घर विकत घेणे, फक्त अपेक्षेवर अवलंबून राहणे आहे.

हेडाः तुम्ही त्याबाबत बरोबर असाल कदाचित.

टेसमनः ठीक...निदान आपण आपले सुंदर घर तर मिळविले ना, हेडा! फक्त विचार कर....हे घर आपण आपल्या हृदयावर नीट वसवलंय ना? आपलं स्वप्नातलं घर, मला ते खूप खूप तसंच म्हणावंस वाटतं, नाही का?

हेडा: (उभी राहते हळुवारपणे आणि थकल्यासारखी) आपला हा किफायतीचा सौदा होता. ज्यामुळे आपण समाजात राहू शकू—आपलं मोठं घर छान ठेऊ शकू.

टेसमनः औदार्य, होय! आपण कशी त्याची आनंदाने, उत्सुकतेने वाट पाहू शकतो, मित्रांच्या निवडक वर्तुळातील यजमानीण! ठीक, ठीक, ठीक, आपण दोघे आनंदात राहू शकतो, हेडा. सध्या आपण स्वतः प्रगती करायला हवी, हेडा. आपली काळजी घ्यायला ज्युली आत्या आपल्याकडे आहेच की आत्ता आणि नंतरही....ओह, माय डियर, मला तुझ्यासाठी संपूर्णपणे काहीतरी वेगळं करायचं आहे.

हेडा: स्वाभाविकच आहे, मला आता स्वयंपाकी ठेवणे शक्य नाही.

टेसमनः नाही, ते शक्य नाही. आपण एखादा नोकर ठेवणं शक्यच नाही, ठाऊक आहे तुला?

हेडा: आणि घोडेसवारी जी मला करायची आहे.

टेसमनः (घाबरून) घोडेसवारी?

हेडा: मला वाटतं त्याबाबत आता विचारही करायला नको!

टेसमनः अरे देवा, नाही—ते स्पष्टच आहे.

हेडा: (खोलीत जाते) ठीक, शेवटी माझ्या करमणुकीसाठी एक तरी साधन आहे म्हणायचं.

टेसमनः (उत्साहाने) ओह, देवा तुझे आभार मानतो, काय हे हेडा? अं?

हेडा: (दाराच्या मध्यभागी, त्याच्याकडे संदिग्धपणे घृणेने बघत) माझे पिस्तुल, जॉरगन.

टेसमन: (अस्वस्थपणे) तुझी पिस्तुले!

हेडा: (भिजल्या डोळ्यांनी) जनरल गॅबलरची पिस्तुले (ती आतल्या रूममधून जाते व डाव्या बाजूने निघते.)

टेसमन: (मध्यभागीच्या प्रवेशद्वाराकडे पळत जातो आणि तिला हाका मारतो) अरे देवा, तुझी कृपा! हेडा, डार्लिंग! त्या धोकेदायक वस्तूंना स्पर्श करू नकोस! माझ्या करीता, हेडा! ए?

अंक दुसरा

पहिल्या अंकाप्रमाणेच टेसमनची खोली. फक्त तेथून पियानो गेलाय व त्याची जागा पुस्तकांचे कपाट असलेल्या लिहिण्याच्या छोट्याशा शोभिवंत टेबलाने घेतली आहे. एक छोटेसे टेबल सोफ्याच्या डाव्या बाजूस आहे. बहुतेक पुष्पगुच्छ काढून टाकलेले आहेत. सौ. एल्व्हस्टेडचा पुष्पगुच्छ समोरच असलेल्या एका मोठ्या टेबलावर आहे.—ही दुपारची वेळ आहे.

हेडा, भेटीस येणाऱ्या व्यक्तींचे स्वागत करण्याच्या वेषात आहे. ती उघड्या काचेच्या दरवाजाजवळ उभी असून बंदुकीत बार भरत आहे. त्याजवळच लिहिण्याच्या टेबलावर पिस्तूलाची बॅग आहे.

हेडा: (खाली बागेकडे बघते व हाक मारते) म्हणजे तुम्ही येथे पुन्हा परत आलात, जज!

ब्रॅक: (बागेत खालून लांब अंतरावर) गुड आफ्टरनून सौ.टेसमन.

हेडा: (त्याच्यावर रोखून पिस्तूलाचा नेम धरीत) मी आता तुमच्यावर गोळ्या झाडतेय जज ब्रॅक!

ब्रॅक: (खालून ओरडून) नाही, -नाही- नाही! माझ्यावर नेम धरू नका!

हेडा: मागून गुपचूप येण्यासाठी हे- (ती गोळ्या झाडते.)

ब्रॅक: (जवळून) वेडी झालीस का तू-!

हेडा: डियर- नेम लागला का तुम्हाला?

ब्रॅक: (अजूनही बाहेरून) मला वाटलं तुम्ही गंमत केली असावी!

हेडा: या मग आत, जज.

(जज ब्रॅक पुरूषांच्या पार्टीतला वेश घातलेला, काचेच्या दरवाज्यातून आत येतो. त्याच्या बाह्यांवर हलकासा ओव्हरकोट आहे.)

ब्रॅक: काय दुर्दैव- तुम्ही तो खेळ खेळण्याचा प्रयत्न करीत होता काय, अजूनही? तुम्ही कोणावर गोळ्या झाडीत होता?

हेडा: ओह, मी फक्त हवेत गोळ्या झाडीत होते.

ब्रॅक: (हळूच तिच्या हातून पिस्तूल काढून घेत) परवानगी द्या मला! (त्याकडे बघत) ओह- मला हे पिस्तूल चांगलेच ठाऊक आहे. (त्याभोवती बघत) याची पिशवी कोठे आहे? ओह, येथे आहे. (पिशवीत पिस्तूल बंद करतो) आता आज या खेळण्याशी खेळायचं नाही बिलकुल.

हेडा: ठीक, परमेश्वराच्या नावाने मी स्वतः काय करावं अशी तुमची अपेक्षा आहे?

ब्रॅक: तुमच्याकडे कुणी अभ्यागत आला नाही काय?

हेडा: (काचेचा दरवाजा बंद करते) कुणीसुद्धा नाही. मला वाटतं सर्व गर्दी अजूनही शहरातच आहे.

ब्रॅक: आणि टेसमनसुद्धा घरी नाही का?

हेडा: (लिहिण्याच्या टेबलाजवळ, पिस्तुलाची पिशवी ड्रॉव्हरमध्ये ठेवते) जसे त्यांनी दोन घास खाल्ले तसे ते आत्याकडे पळाले. तुम्ही एवढ्या लवकर याल अशी त्यांना अपेक्षा नव्हती.

ब्रॅक: हं... आणि मी हा विचारच केला नाही. किती मूर्खपणा माझा.

हेडा: (मान वळवते आणि त्याच्याकडे बघते) का मूर्खपणा?

ब्रॅक: कारण जर मी थोडं लवकर आलो असतो.

हेडा: (विरुद्ध बाजूस जाऊन) आणि मग तुम्हाला येथे कुणीही दिसलं नसतं. दुपारच्या जेवणानंतर मी माझ्या रूममध्ये चेंज करीत राहिले असते.

ब्रॅक: आणि दारामध्ये एखादी चिमुकली चोरखिडकी नसणार जेथून एकमेकांस संपर्क साधता येईल.

हेडा: का? अशा प्रकारची व्यवस्था करायचं तुम्ही विसरून गेलात.

ब्रॅक: तोसुद्धा माझा मूर्खपणाच होता.

हेडा: ठीक, मग आपण येथे खाली बसू आणि वाट पाहू. कारण टेसमन घरी येण्याची घाई करीत नाही.

ब्रॅक: ठीक, ठीक, हे देवा मी संयम ठेवीन.

(हेडा सोफ्याच्या कोपऱ्यावर बसते. ब्रॅक त्याचा कोट जवळच्याच खुर्चीवर ठेवतो आणि खाली बसतो. त्याची हॅट त्याच्या हातात असते. थोड्याशा शांततेनंतर ते एकमेकांकडे बघतात.)

हेडा: ठीक?

ब्रॅक: (त्याच आवाजात) ठीक?

हेडा: प्रथमतः मी तुम्हाला विचारणार.

ब्रॅक: (तिच्याकडे पुढे थोडं वाकत) या आता, आपण सुखद गप्पा करूया आपल्या—मॅडम हेडा.

हेडा: (सोफ्यावर मागे अधिक रेलत) तुम्हाला असं वाटत नाही का की आपण बोलून प्रदीर्घ काळ लोटलाय? ओह, खचितच एक किंवा दोन शब्द, पण मी काही ते मोजले नाही ह्या सकाळी.

ब्रॅक: तसं नाही, आपल्या दोघांत?

हेडा: ठीक, होय, कमी-अधिक.

ब्रॅक: मी ह्या घराभोवती फिरतोय, उत्कट इच्छेने की तू पुन्हा येशील—

हेडा: आणि मी काहीच केलेलं नाही पण तसंच काहीतरी करायची इच्छा आहे माझी.

ब्रॅक: तू? खरंच, सौ. हेडा? आणि मी ह्या विचारात मग्न होतो की तू तुझी सहलीची मजा खूप आनंदात घालवीत आहेस!

हेडा: ओह, होय, तुम्हाला त्याची खात्री असेल!

ब्रॅक: पण टेसमनचे पत्र आनंदाशिवाय काहीच सांगत नव्हते.

हेडा: ओह, टेसमन! असं तुम्ही बघा, त्या वाचनालयात तो खूप काही उकरून काढण्यात गर्क असतो. चर्मपत्राच्या कॉपीज काढीत असतो, किंवा काम जे तुम्ही म्हणाल.

ब्रॅक: (द्वेषाच्या भावनेने) ठीक, त्याचे हे त्याच्या जीवनातील जीवितकार्य आहे—एक अविभाज्य भाग आहे, काहीही झाले तरी.

हेडा: ओह, होय, खरोखरीच; तसे आहे. आणि खचितच मग एखादा—पण माझ्या बाबतीत! नाही, माय डियर सर, मी अतिशय कंटाळले होते.

ब्रॅक: तुम्हाला खरंच तसं म्हणायचंय का? मनापासून कळकळीने?

हेडा: ठीक, तुम्ही स्वतः फक्त कल्पना करा. सहा महिन्यांपासून ज्यांना मी ओळखते त्या वर्तुळातील त्या कुणालाही भेटता आलं नाही, किंवा ज्यात मला रस आहे अशा कुठल्याही बाबत मी बोलू शकले नाही.

ब्रॅक: होय, होय-तुझ्या बाबतीतली वंचना जाणतो मी.

हेडा: आणि मग, सर्वात जास्त असह्य गोष्ट काय असेल....

ब्रॅक: काय बरं?

हेडा: कधीही न संपणारी अशी त्याच त्याच माणसाची सोबत—

ब्रॅक: (संमतीदर्शक मान हलवित) सकाळ, दुपार आणि रात्री. होय, शक्य असलेला कुठलाही वेळ किंवा ऋतू.

हेडा: मी म्हटले होते, “चिरस्थायी.”

ब्रॅक: नीटनेटकेपणे, पण मला असा विचार करायला हवा, आपल्या अब्बल दर्जाच्या टेसमनबाबत, एखादा—

हेडा: जॉर्ज टेसमन हे—विद्वान गृहस्थ आहेत, तुम्ही हे विसरायला नको.

ब्रॅक: निःशंकपणे.

हेडा: आणि विद्वान माणसे प्रवासातले सोबती म्हणून मनोरंजन करित नाहीत. शेवटपर्यंत, कसंही केलं तरीही.

ब्रॅक: विद्वान माणसं प्रेमात पडत नाहीत का?

हेडा: ओह! असे भावूक शब्द वापरू नका.

ब्रॅक: (किंचित मागे सरत) का, काय झालं, मॅडम हेडा?

हेडा: (अर्धवट हसत, अर्धवट क्षुब्ध होत) ठीक, तुम्ही फक्त प्रयत्न करा स्वतः! आरंभीच्या व अलिकडच्या सांस्कृतिक इतिहासाबद्दल कुणाचं तरी बोलणं तुम्ही ऐकताहात.

ब्रॅक: चिरस्थायीपणे—

हेडा: होय, अगदी बरोबर! आणि हे सर्व मध्ययुगीन घरगुती कारागिरीविषयीचे उद्योग! आणि ते सर्व भयंकर स्वरूपाचे.

ब्रॅक: (तिच्याकडे शोधक नजरेने बघत) पण मला सांगा....ह्या वस्तुस्थितीबद्दल मला खुलासा कसा कळणार.....? अं..

हेडा: जॉर्ज टेसमनला मी स्विकारण्याबाबत, तुम्हाला म्हणायचंय?

ब्रॅक: ठीक, ते बाजूला ठेऊया.

हेडा: ओह, देवा, त्यात तुम्हाला काही विचित्र वाटलं का मग?

ब्रॅक: दोन्हीही, होय आणि नाही...माय लेडी.

हेडा: मला फक्त नाचवायचं होतं, माय डियर सर, माझी वेळ संपली होती. (थोडसं दचकून) ओह, नाही मी ते सांगणार नाही. त्याचा विचारही करणार नाही.

ब्रॅक: तुमच्याकडे निःसंशयपणे कारण नसणार.

हेडा: ओह, कारणे.....(त्याच्याकडे निरखून बघत) आणि जॉर्ज टेसमन— काहीही झाले तरीही त्याचा खरेपणा तुम्ही मान्य करायला हवा.

ब्रॅक: छान आणि विश्वसनीय. प्रश्नच नाही.

हेडा: आणि त्यांच्याबाबतीत मी खरोखरच हास्यास्पद असे काहीही पाहू शकत नाही. तुम्हाला वाटतं का की तसं काही असावं असं?

ब्रॅक: हास्यास्पद? नाही—मी अगदी नेमकं सांगू शकत नाही तसं.

हेडा: अगदी बरोबर. पण काहीही झाले तरी तो अविश्रांत काम करणारा संशोधक आहे. आणि तो काहीतरी प्राप्त करेल हे निःसंशय.

ब्रॅक: (तिच्याकडे अनिश्चिततेने बघत) मी विचार केला की तुमचा विश्वास आहे, प्रत्येक माणसासारखा की ते एक विख्यात गृहस्थ होणार आहेत.

हेडा: (कंटाळवाण्या आविर्भावात) होय, मलाही तेच वाटलं...आणि मग, तेव्हापासून धोक्याची पर्वा न करता मला आधार दिला—मला खरोखरीच ठाऊक नाही मी त्यांच्या प्रस्तावाचा स्वीकार कसा केला.

ब्रॅक: नाही—जर तू त्यात त्या दृष्टीकोनातून बघितलेस....

हेडा: काहीही झाले तरी, तो माझ्या इतर मित्रांपेक्षा चांगला होता जे माझ्यासाठी काहीतरी करणार होते, जज.

ब्रॅक: (हसत) ठीक, मी अगदी तंतोतंत उत्तर ह्या सर्व बाबींना देऊ शकत नाही. माझ्याबाबतीत म्हणायचे झाल्यास तुला चांगलंच ठाऊक आहे की विवाहबंधनाबद्दल मला निश्चित असा आदर आहे. सर्वसामान्य प्रघाताप्रमाणे, सैद्धांतिक, कमीत कमी मॅडम हेडा.

हेडा: (थट्टेने) ओह, पण तुमच्या संबंधी माझ्या कधीच काहीच अपेक्षा नव्हत्या.

ब्रॅक: सर्वात मला जे काही वाटतं ते मैत्रीपूर्ण जिव्हाळ्याचं दोस्तांचं मित्रमंडळ जेथे ह्या किंवा त्या मार्गाने माझा त्यांना काहीतरी फायदा होईल, जेथे मी अनिर्बंधपणे वावरू शकेन—विश्वासू मित्रासारखं.

हेडा: घरमालकाचं, असं तुम्हाला म्हणायचंय का?

ब्रॅक: (वाकून) मनमोकळेपणे, मालकीण आधी, पण खचितच मालकही दुसऱ्या जागी. अशा प्रकारची त्रिकोणी मैत्री- जर मी असं म्हटलं, पार्टीसाठी मोठी फायद्याची गोष्ट, सांगू द्या मला तुम्हाला.

हेडा: होय. अनेकदा माझी उत्कट इच्छा होती की ह्या सफरीत तिसरी व्यक्ती हवी. उक्स...फक्त दोघेच जण त्या डब्यात बसलेले....!

ब्रॅक: सुदैवाने, तुमच्या लग्नाचा प्रवास संपला...

हेडा: (मान हलवित) हा प्रवास दीर्घकाळपर्यंत चालू राहिल. मी फक्त ह्या मार्गातील एका स्टेशनवर थांबले आहे इतकेच.

ब्रॅक: ठीक आहे, मग तुम्ही बाहेर उडी मारा आणि थोडसं चला मॅडम हेडा.

हेडा: मी कधीच उडी मारणार नाही.

ब्रॅक: खरंच नाही?

हेडा: होय. कारण तेथे नेहमीच कुणीतरी असतं, जे...

ब्रॅक: (हसत) नाही. कारण तेथे कुणीतरी हाताच्या अंतरावर आहे जे....(हसत) कोण बघेल तुमच्या उडी मारण्याला, तुम्हाला म्हणायचं.

हेडा: तंतोतंतपणे.

ब्रॅक: ओह चला, तुम्हाला ठाऊक आहे!

हेडा: (बेबनावाचे हावभाव करित) मी त्याची चिंता करित नाही. मी जेथे आहे तेथे मला बसायला आवडेल—दुसऱ्या व्यक्तीबरोबर एकटे.

ब्रॅक: पण समजा, आत्ता तिसरी व्यक्ती दोघांत सामील झाली तर?

हेडा: ओह ठीक, ती पूर्णपणे वेगळी गोष्ट आहे.

- ब्रॅकः विश्वासू आणि सहानुभूती दाखविणारा मित्र—
- हेडाः कुणीतरी मनोरंजक आणि चित्तवेधक प्रकारच्या गोष्टीबाबत बोलणारा—
- ब्रॅकः आणि जो कमीत कमी शिकलेला नसावा!
- हेडाः (स्पष्टपणे सुस्कारा सोडीत) होय, तो खरोखरच परिहार असेल.
- ब्रॅकः (पुढचा दरवाजा उघडल्याचं ऐकतो आणि त्या दिशेने दृष्टिक्षेप टाकतो) त्रिकोण पूर्ण झालेला आहे.
- हेडाः (अर्धवट मोठ्याने) आणि गाडी सुरू झाली.
(जॉर्जन टेसमन, करड्या रंगाचा बाहेर जाण्यासाठी घालण्याचा सूट, मऊ लोकरीची हॅट घातलेला हॉलमधून आत येतो. त्याच्याजवळ वेष्टन न घातलेली पुस्तके काखेत आणि खिशात असतात.)
- टेसमनः (सोफ्याच्या कोपऱ्यात असलेल्या टेबलाजवळ जातो.) हे असं खूप वजन वाहून नेणं (पुस्तके खाली ठेवतो.) माझ्या नाकी नऊ आले हेडा. का तुम्ही आधीच येथे आहात, ब्रॅक. बर्टाने मला याविषयी अवाक्षरही सांगितले नाही.
- ब्रॅकः (उठतो) मी बागेतून आलो.
- हेडाः कसली पुस्तके आहेत ती, तुम्ही आणलेली?
- टेसमनः (थोडी पानं उलटून) ओह, नवी अभ्यासविषयक प्रकाशित झालेली मला जी हवी होती.
- हेडाः अभ्यास विषयक प्रकाशन?
- ब्रॅकः आहा, ती अभ्यास विषयक प्रकाशने आहेत, सौ.टेसमन. (ब्रॅक आणि हेडा परस्परांकडे पाहून गोपनीय स्मित करतात.)
- हेडाः तुम्हाला अजूनही काही अभ्यास विषयक प्रकाशने हवीत का?

टेसमनः होय, माय डियर हेडा. एखाद्याला ती कधीच हवी नसतात. खचितच एखाद्याने ती लिहिलेली किंवा प्रकाशित पुस्तके त्याच्याजवळ असायलाच हवीत.

हेडाः होय, मला वाटते एखाद्याजवळ असायलाच हवीत.

टेसमनः (पुस्तकांत शोधाशोध करीत) आणि बघ येथे मला इलर्ट लव्हबर्गचे नवे पुस्तकसुद्धा सापडले. (तिला ते देत) कदाचित तू एक दृष्टिक्षेप टाकू शकतेस त्यातून, हेडा? ए?

हेडाः नाही नको, आभारी आहे. किंवा नंतर कदाचित.

टेसमनः घरी येण्याच्या मार्गात मी थोडंसं बघितलं.

ब्रॅकः ठीक, एक विशेषज्ञ म्हणून काय वाटतं तुम्हाला?

टेसमनः त्यात मला एक असामान्य सुदृढता दिसली. त्याने हे पूर्वी असे कधीही लिहिले नव्हते. (पुस्तके एकत्र ठेवीत) आता ही सर्व माझ्याजवळ ठेवीन. मी काही पानं कापीन---! नंतर मी माझे कपडे बदलतो. (ब्रॅकला) मला वाटतं आपल्याला ते आत्ताच करायची घाई नाही? ए?

ब्रॅकः माय डियर, त्यासाठी थोडीही घाई नाही.

टेसमनः ठीक आहे मग, मी वेळ देईन माझा. (त्याची पुस्तके घेऊन तो जातो व दारातच वळतो.) अरे हो, हेडा— ज्युली आत्या आज सायंकाळी येणार नाहीत.

हेडाः येणार नाही? त्या हॅटबद्दल तर काही भानगड नाही ज्यामुळे त्या दूर राहतात?

टेसमनः ओह, मुळीच नाही. असा कसा तू ज्युली आत्याबद्दल विचार करतेस? फक्त कल्पना कर--? खरं म्हणजे रिना आत्या खूप आजारी आहे.

हेडाः तशी ती नेहमीच असते.

टेसमनः होय, पण आज तिची तब्येत नेहमीपेक्षा खूपच खराब आहे, बिचारी.

हेडा: ओह, हे केवळ साहजिकच आहे की तिच्या बहिणीने तिच्यासोबत रहावे. तसं मी सहन करीन, करावे लागेल.

टेसमन: आणि तू कल्पना करू शकत नाही, डियर, तू घरी आल्यावर एव्हढी भरलेली पाहिल्यावर ज्युलिया आत्याला किती आनंद झाला म्हणून सांगू!

हेडा: (श्वास रोखून अर्धवट उठत) ओह, ह्या तुमच्या चिरंतन आत्या!

टेसमन: ए!

हेडा: (काचेचा दरवाजा ओलांडीत) काही नाही.

टेसमन: ओह, ठीक आहे मग. (तो आतल्या रूममध्ये उजव्या बाजूला बाहेर जातो.)

ब्रॅक: कसल्या हॅटबद्दल बोलत होता तुम्ही?

हेडा: ओह, ते एक छोटंसं प्रकरण होतं श्रीमती टेसमनसाठी ह्या सकाळी. तिने तिची हॅट तेथे खुर्चीवर ठेवली होती. (त्याच्याकडे पाहून स्मित करते)--
-आणि मी असं ढोंग केलं की ती मोलकरणीची असावी.

ब्रॅक: (मान हलवित) आता माय डियर हेडा, असं कसं केलंस तू बरं? त्या अब्बल दर्जाच्या निरूपद्रवी म्हातारीशी सुद्धा!

हेडा: (चिंताग्रस्तपणे, चालत) तुम्हाला ठाऊक आहे ती गोष्ट माझ्यावर आली—फक्त तेवढंच. मग मी मला थांबवू शकले नाही. (शेगडीजवळच्या आरामखुर्चीत स्वतःला झोकून देत.) मलाच ते कळत नाही की कसं स्पष्ट करावं ते.

ब्रॅक: (आरामखुर्ची मागून) तू खरोखरीच आनंदी दिसत नाहीस. तोच एक त्रास आहे.

हेडा: (त्याच्याकडे सरळ बघत) आणि मला हे कळत नाही की का आनंदी असावे. कदाचित तुम्ही मला सांगू शकाल, सांगू शकता?

ब्रॅकः होय....दुसऱ्या गोष्टींसमवेत, कारण तुला जसे हवे होते तसे घर तुला मिळाले.

हेडाः (त्याच्याकडे वर बघते आणि हसते) तुम्ही सुद्धा परिकथेवर विश्वास ठेवता?

ब्रॅकः का, त्यात काहीच नसते का?

हेडाः ओह, येस्...त्यात काहीतरी असते.

ब्रॅकः असं?

हेडाः त्यात खूप काही आहे. मागील उन्हाळ्यात मला जॉर्गिन टेसमनला सायंकाळच्या पार्टीनंतर त्यांनी—

ब्रॅकः दुर्दैवाने मी दुसऱ्या मार्गाने जात होतो.

हेडाः खरोखर खरं आहे. मागील उन्हाळ्यात तुम्ही निश्चितच दुसऱ्या मार्गाने जात होता.

ब्रॅकः (हसत) तुम्हाला स्वतःला त्याची लाज वाटायला हवी, मॅडम हेडा! ठीक, पण तुम्ही आणि टेसमनचं मग?

हेडाः होय, म्हणून एका सायंकाळी आम्ही ह्या जागेत आलो. आणि टेसमन गरीब बिचारा दुःखाने तळमळत होता, कारण काय बोलावं हे त्याला सुचत नव्हतं. त्या गरीब बिचाऱ्या विद्वानावर मला दया आली.

ब्रॅकः (शंकेने हसत) तुम्ही केलं, तसं केलं? हं.

हेडाः होय, खरोखर मी तसं केलं...मी म्हटलं होतं, केवळ आवेगाने की मला खेड्यातील ह्या टुमदार घरात रहायला आवडेल.

ब्रॅकः त्यापेक्षा अधिक काही नाही?

हेडाः त्या संध्याकाळी नाही.

ब्रॅकः पण...नंतर?

हेडाः होय, माझ्या अविचारीपणाचा परिणाम, माय डियर सर.

ब्रॅक: दुर्दैवाने हे सुद्धा घडते, सौ. हेडा.

हेडा: थॅक यू! तुम्ही पहा सेक्रेटरी फाल्कच्या ह्या टुमदार घराबद्दल निर्माण झालेल्या अनुकंपेने माझ्यात आणि टेसमनमध्ये बंधन तयार केले. तेव्हापासून आमचा वाड्निश्चय आणि आमचा विवाह, नंतर उर्वरित वेळेत आमची विवाहाप्रीत्यर्थ सहल झाली. एखाद्याने अंथरूण तयार केले की त्याला तेथे झोपावेच लागते, अशी म्हण आहे.

ब्रॅक: पण हे मजेदार आहे! आणि कदाचित तुम्ही ह्या जागेबद्दल काळजी करीत नाही मुळीच?

हेडा: देवाला ठाऊक, मी नाही केली.

ब्रॅक: ठीक, पण आता? आता तुमच्यासाठी कमीअधिक आरामदायी व्यवस्था केलीय नाही?

हेडा: ओह! मला वाटतंय की जांभळ्या सुवासिक फुलांचा आणि वाळलेल्या गुलाबांचा सर्व दालनभर वास येतोय. पण कदाचित ज्युली आल्याने तो वास आपल्याबरोबर आणला असावा.

ब्रॅक: (हसत) नाही, मला वाटते, दिवंगत लेडी फाल्कचा तो विलापाचा अवशेष असावा. मृत्यूपत्राद्वारे तुम्हाला तो मिळाला असावा.

हेडा: होय, त्याला मृत्यूच्या दुर्गंधीसारखा वास येतोय. नृत्याच्या दिवसानंतरच्या दिवसाच्या पुष्पगुच्छासारखा. (तिच्या हातांनी मानेमागे थोपटते, खुर्चीच्या मागे झुकून त्याच्याकडे बघते.) माय डियर फ्रेंड, तुम्हाला कल्पना करता येणं अशक्य आहे की येथे मला किती भयंकर कंटाळा आला आहे.

ब्रॅक: जीवनात तुम्ही काही स्वरूपाचे कार्य का शोधित नाहीत?

हेडा: जीवितकार्य—ज्याने मला आकर्षित करावं?

ब्रॅक: जर शक्य असेल तर, खचितच.

हेडा: देवाला ठाऊक कुठल्या स्वरूपाचं जीवितकार्य असू शकते ते. मला नेहमी आश्चर्य वाटते—(अकस्मात थांबून) पण ते सुद्धा फार काही चांगलं नाही.

ब्रॅक: कोणास ठाऊक? ऐकू द्या त्याविषयी.

हेडा: मी असा विचार करीत होते की टेसमन राजकारणात जाऊ शकतील.

ब्रॅक: टेसमन! नाही, मी तुम्हाला वचन देऊ शकतो की राजकारण हे पूर्णपणे त्यापासून लांब आहे.

हेडा: नाही. माझा विश्वास आहे तुमच्यावर. पण असे असूनही ते राजकारणात जाऊ शकले तर मला कुतूहल वाटेल नाही?

ब्रॅक: ठीक, जर त्यांना त्यात यश आले नाही तर तुम्हाला त्यात कोणतं समाधान वाटेल? का तुम्ही त्यांना त्या दिशेने लोटीत आहात?

हेडा: कारण, मी तुम्हाला सांगितलेले आहे की मला खूप कंटाळा आलेला आहे. (थोड्या विरामानंतर) मग तुम्हाला असं वाटतं का की मंत्रीमंडळात मंत्रीपद मिळवणं त्यांना अशक्य आहे?

ब्रॅक: हं, असं बघा तुम्ही माय डियर मिसेस हेडा—मंत्रीमंडळात जाण्यापूर्वी तो चांगल्यापैकी श्रीमंत असायला हवा.

हेडा: (अधीरतेने उठत) होय, आम्हाला येथेही तेच आहे! अशा या तुच्छ परिस्थितीत शेवटी आम्ही येऊन पोहोचलोत...! (पुढे जाऊन) ह्यामुळेच आमचे जीवन भिकार दरिद्री बनलय! अगदी पूर्णपणे हास्यास्पद! कारण ते हे असेच आहेत.

ब्रॅक: मी अंमळशी कल्पना करतो की कुठेतरी हा त्रास तुम्हाला होतोय.

हेडा: कोठे?

ब्रॅक: खरोखर प्रक्षोभक असलेल्या अनुभवातून तुम्ही आत्तापर्यंत कधीही गेलेलाच नाहीत.

- हेडा: तुमच्या म्हणायचा अर्थ काही गंभीर बाब तर नाही ना?
- ब्रॅक: होय, तुम्ही तसं म्हणू शकता. पण आता तुमच्या आठवणीत तुम्ही साठवून ठेवले असावे कदाचित.
- हेडा: (मानेला हिसका देत) तुम्ही विद्यापीठाच्या प्राध्यापकाच्या भिकार पदाची फिकीर करताहात. पण तो पूर्णपणे माझ्या नवऱ्याचा मामला आहे. पण अशा वायफळ विचारात मी वेळ घालविणार नाही.
- ब्रॅक: नाही, नाही. मी ह्या दोन्ही बाबतीत विचार केला नव्हता. पण नंतर जेव्हा तुम्हाला तोंड द्यावे लागेल....काहीही होवो....कदाचित काहीशा आढ्यतेने....भयभीत झाल्यागत आणि....खडतर जबाबदारी? (स्मित करीत) आणि नवी जबाबदारी, माझ्या छकुल्या बाई.
- हेडा: (चिडते) गप्प बसा! तसला काही प्रकार कधीही घडणार नाही!
- ब्रॅक: (सौम्यपणे) आपण वर्षभरात पुन्हा केव्हातरी ह्यावर चर्चा करू---- उशिरात, उशिरा.
- हेडा: (तुसडेपणाने) अशा काही वागण्याबाबतीत म्हणून माझी प्रवृत्ती नाही, मिस्टर ब्रॅक. माझी काहीही जबाबदारी नाही, आभारी आहे तुमची!
- ब्रॅक: तुम्ही असा विचार करू नका की तुमच्याजवळ उपजत बुद्धी नाही, सर्वाधिक स्त्रियांमध्ये अशी सार्थ बुद्धी आढळून येते.
- हेडा: (काचेच्या दाराजवळ) ओह, गप्प बसा, मी सांगते तुम्हाला की माझ्या जवळ फक्त एकाच गोष्टीबाबत उपजत बुद्धी आहे.
- ब्रॅक: आणि कशाबाबत, मी विचारायचं धाडस करू शकतो का?
- हेडा: (उभी राहून बाहेर बघत) पराकाष्ठेच्या कंटाळ्याची. आता तुम्हाला कळलं असेल. (वळून आतील रूमकडे बघत हसते) ओह, होय. खात्रीने खरोखर! प्राध्यापक आले येथे!
- ब्रॅक: (सावधपणे धोक्याची सूचना देण्याच्या आवाजात) आता मग मॅडम हेडा!

(जॉर्ज टेसमनने पार्टीसाठी कपडे घातले आहेत, त्याच्या हातात हॅट आणि हातमोजे आहेत. आतल्या खोलीतून उजवीकडून सरळ प्रवेश करतो.)

टेसमन: हेडा, इलर्ट लव्हबर्गने ते येतात की नाही म्हणून काहीच निरोप पाठविला नाही का? अं?

हेडा: नाही.

टेसमन: ओह, तू बघशीलच मग, काही क्षणात ते येतीलच येथे.

ब्रॅक: तुम्हाला खरंच वाटतं का की ते येथे येतील?

टेसमन: होय, मला जवळ जवळ तशी खात्री वाटते, कारण आज सकाळी तू जे सांगत होतीस ती संदिग्ध अफवा होती.

ब्रॅक: असं? तुम्हाला वाटतं तसं?

टेसमन: होय, निदान, काहीही झाले तरीही; आत्या ज्युलिया असं म्हणत होती की तिला कधीही असा विश्वास वाटला नाही तो माझ्या मार्गात पुन्हा आडवा येईल. तुम्ही कल्पना करू शकता तशी!

ब्रॅक: म्हणून, मग प्रत्येक गोष्ट ठीक आहे तर.

टेसमन: (आत हातमोजे असलेली त्याची हॅट तो उजव्या बाजूस असलेल्या खुर्चीवर ठेवतो.) होय, पण तोपर्यंत शक्य होईल तोपर्यंत मला त्याची वाट पाहणं आवडेल.

ब्रॅक: आपल्याजवळ त्यासाठी विपुल वेळ आहे. माझ्याकडे सात ते साडेसातपर्यंत कुणीही पाहुणा यायला नको.

टेसमन: ह्या दरम्यानच्या काळात आपण हेडाला सोबत करू. आणि बघूया काय होतं ते.

हेडा: (सोफ्याच्या कोपऱ्यावर ब्रॅकचा ओव्हरकोट आणि हॅट ठेवीत) आणि जर वार्डटातील वार्डट काही घडले तर, मिस्टर लव्हबर्ग माझ्यासोबत बसून माझ्याशी बोलू शकतात.

ब्रॅक: (स्वतःच्या वस्तू स्वतः घेण्याचा प्रयत्न करीत.) ओह, प्लिज सौ. टेसमन-
-! ह्या बाबतीत वाईटात वाईट म्हणजे काय?

हेडा: जर ते तुमच्याबरोबर आणि माझ्या नवऱ्याबरोबर गेले नाहीत तर.

टेसमन: (साशंकतेने तिच्याकडे बघत) पण हेडा डियर—त्यांचं तुझ्यासोबत राहणं
अगदी योग्य असेल का? उ? लक्षात असू दे ज्युली आत्या येत नाहीयेत.

हेडा: नाही, पण सौ. एल्व्हस्टेड येताहेत. म्हणून आपण तिघे एकत्र चहा घेऊ
या.

टेसमन: ओह, छान, मग काही हरकत नाही.

ब्रॅक: (स्मित करीत) आणि कदाचित त्यांच्यासाठी ती अतिशय समंजसपणाची
योजनाही असू शकते.

हेडा: का?

ब्रॅक: ठीक, खरोखर, सौ. टेसमन तुम्ही माझ्या छोट्याशा अविवाहित
मंडळीबद्दल पुरेसे मर्मभेदी बोलला आहात. ते कशासाठीही अनुरूप
नव्हते पण खंबीर नीतितत्त्वाशी आहेत.

हेडा: पण खात्रीने मि. लव्हबर्ग हे आता पुरेसे खंबीर आहेत? परिवर्तन झालेली
अपराधी व्यक्ती...(हॉलच्या दरवाजात बर्टा येते.)

बर्टा: मॅम, एक सभ्य गृहस्थ आत येऊ इच्छितात.

हेडा: येऊ दे त्यांना आत.

टेसमन: (हळुवारपणे.) मला खात्री आहे तेच असणार ते. फक्त कल्पना करा!
(इलर्ट लव्हबर्ग हॉलमधून आत येतात. ते झुकलेले आणि हडकुळे,
टेसमनच्या समवयस्क पण अंमळसे थकलेले आणि वृद्ध दिसतात. त्यांचे
केस आणि दाढी गडद बदामी रंगाची, त्यांचा चेहरा निस्तेज व लांबट
आहे. त्यांच्या गालाच्या हाडांवर लालसर ठिपके आहेत. त्यांनी
नीटनेटका काळा व पूर्णपणे नवा सूट घातलेला असून त्यांच्या हातात गर्द

हातमोजे व वरील हॅट आहे. दरवाजात ते घुटमळतात व अकस्मात वाकून नमस्कार करतात. ते काहीसे बेचैन दिसतात.)

टेसमन: (त्याच्याकडे जाऊन त्याच्याशी शेकहँड करतो.) छान माय डियर इलर्ट, म्हणजे अखेरीस आपण पुन्हा एकदा भेटलो तर!

लव्हबर्ग: (हळू आवाजात बोलत) तुमच्या पत्राबद्दल धन्यवाद, जॉर्गन. (हेडाकडे जात) तुमच्याशी सुद्धा मी शेकहँड करू शकतो का, सौ. टेसमन?

हेडा: (त्यांचा हात हाती घेत) तुम्हाला भेटून आनंद झाला मला, मिस्टर लव्हबर्ग. (हातवारे करीत) मला ठाऊक नाही तुम्ही दोघं सभ्य गृहस्थ-- ?

लव्हबर्ग: (किंचित खाली वाकत) मिस्टर ब्रॅक, मला वाटतं.

ब्रॅक: (आदान प्रदान करीत) खचितच आपण. काही वर्षांपूर्वी—

टेसमन: (लव्हबर्गला, त्याचे हात त्याच्या खांद्यावर ठेवून.) आणि आता, संकोच न करता एखाद्याच्या घरी मोकळेपणाने वावरताहेत, पूर्णपणे, इलर्ट! बरोबर ना हेडा? कारण आता या शहरात तुम्ही स्थिरस्थावर होणार पुन्हा. मी ऐकतोय असं. अं?

लव्हबर्ग: तसा बेत आहे माझा.

टेसमन: ठीक, ही गोष्ट व्यवहार्य आहे. ऐका. बघा येथे, तुमचं नवं पुस्तक मी मिळवलयं. पण खरं म्हणजे ते वाचायला मला अद्याप वेळ मिळाला नाही.

लव्हबर्ग: त्रासापासून तुम्ही सुटका करून घेतली असावी.

टेसमन: काय म्हणून?

लव्हबर्ग: कारण त्यात फारसं काही नाही.

टेसमन: तुम्ही चुकीच्या कल्पनेने—तसं म्हणू शकता!

ब्रॅक: पण त्याची खूपच मोठ्या प्रमाणात प्रशंसा झालेली आहे असे ऐकतो मी.

लव्हबर्ग: तेच तर मला हवं होते; पण लोक ज्याच्याशी सहमत होतील अशा गोष्टींव्यतिरिक्त मी त्यात दुसरं काही टाकलं नाही.

ब्रॅक: खूपच जाणकार आहात तुम्ही.

टेसमन: ठीक पण, माय डियर इलर्ट--!

लव्हबर्ग: कारण माझा दर्जा पुन्हा परत मिळविण्याचा प्रयत्न मी स्वतः करणार आहे. पुन्हा नव्याने सुरूवात करण्यासाठी.

टेसमन: (काहीसा दुःखी) ओह, त्यामुळेच तर तुम्हाला असं करायची इच्छा आहे? अं?

लव्हबर्ग: (स्मित करीत त्याची हॅट खाली ठेवतो व त्याच्या खिशातून कागदात गुंडाळलेले पॅकेट बाहेर काढतो.) पण जेव्हा ते बाहेर येईल जॉर्जन टेसमन, तुम्ही ते वाचायलाच हवं. कारण हे माझं पहिलं आणि खरं पुस्तक आहे.—ज्यात मी स्वतःला अंतर्भूत केले आहे.

टेसमन: ओह, खरंच? कसल्या प्रकारचं पुस्तक आहे ते?

लव्हबर्ग: तो उत्तरभाग आहे.

टेसमन: उत्तरभाग? कशाचा?

लव्हबर्ग: त्या पुस्तकाचा.

टेसमन: तेच का जे आत्ता बाहेर येणारेय?

लव्हबर्ग: खचितच.

टेसमन: होय, पण माय डियर इलर्ट—आपल्या काळात ते बाहेर येणार नाही.

लव्हबर्ग: येणार ते. आणि हे भविष्याचा विषय हाताळतेय.

टेसमन: भविष्याबरोबर? अरे बापरे! पण, आम्हाला त्याबाबतीत काहीच ठाऊक नाही.

लव्हबर्ग: खरं आहे. तरी सुद्धा ह्याबाबतीत सांगण्याजोग्या दोन गोष्टी आहेत. (लिफाफा उघडतो) इकडे एक नजर टाका—

टेसमनः पण ते तुमचं हस्ताक्षर नव्हे.

लव्हबर्गः मी दुसऱ्याला सांगून लिहून घेतलेले आहे. (नंतरची पानं उघडीत) हे दोन भागात आहे. पहिला एका शक्तीबद्दल आहे जी भविष्यातील संस्कृतीला आकार देणारी आहे. आणि दुसऱ्या भागात (पाने उलटतो) संस्कृती जी संभाव्य दिशा घेते.

टेसमनः विस्मयकारक! अशा गोष्टींबद्दल लिहिणं मला सुचायचं नाही कधीही.

हेडाः (काचेच्या तावदानावर टकटक वाजवित) हं. नाही....तसं नाही होणार.

लव्हबर्गः (हस्तलिखित लिफाफ्यात घालून ते पाकीट टेबलावर ठेवतो.) मी हे आणलं होतं ह्याचं कारण म्हणजे मला असं वाटलं होतं की आज सायंकाळी तुम्ही थोडंतरी वाचणार.

टेसमनः माझ्या प्रिय मित्रा, तू माझ्यासाठी हे फारच छान केलंस. पण ह्या सायंकाळी...? (तो ब्रॅककडे बघतो) मला खरंच ठाऊक नाही की हे मी कसं जमवू शकेन....

लव्हबर्गः ठीक, दुसऱ्या वेळेला. तशी काही घाई नाही.

ब्रॅकः मी स्पष्टीकरण करीन, मिस्टर लव्हबर्ग—आज रात्री माझ्या घरी एक पार्टी आयोजित करण्यात आलेली आहे. मुख्यतः टेसमनसाठी, तुम्ही समजू शकता.

लव्हबर्गः (त्याची हॅट शोधीत) ओह, मी निघतो तर मग.

ब्रॅकः नाही, बघा इकडे; आमच्यात सहभागी व्हाल तर खूप आनंद होईल आम्हाला.

लव्हबर्गः (स्पष्टपणे आणि निर्णायकपणे) नाही. मी नाही येऊ शकत. खूप आभारी आहे.

ब्रॅकः ओह, छे, छे! कृपा करून या. आम्ही साऱ्या निवडक व्यक्ती आहोत. मी जिम्मेदार आहे, ती खरोखर जोमदार जसं मॅडम—टेसमनचं मत आहे.

लव्हबर्गः मला ह्यात काहीच शंका नाही. पण तरीही—

ब्रॅक: म्हणून तुम्ही तुमचं हस्तलिखित तुमच्याबरोबर घ्या, आणि ते टेसमनपुढे वाचा, माझ्याकडे भरपूर जागा आहे.

टेसमन: होय, खचितच, इलर्ट तुम्ही ते करू शकाल, नाही का? उं?

हेडा: (मध्येच बोलते) पण, माय डियर, जर मिस्टर लव्हबर्गना तशी इच्छा नाही! मला खात्री आहे त्यांना येथे थांबून माझ्याबरोबर रात्रीचे जेवण घेणे अधिक आवडेल.

लव्हबर्ग: (तिच्याकडे बघत) तुमच्या सोबत, सौ. टेसमन?

हेडा: आणि सौ. एल्व्हस्टेड सोबत.

लव्हबर्ग: ओह, (सहजगत्या) मी त्यांना दुपारी काही क्षणांपूर्वी पाहिलं.

हेडा: ओह, तुम्ही पाहिलंत? ठीक, लवकरच त्या येथे येतील. म्हणून तुम्हाला येथे थांबणं अत्यावश्यक आहे, मिस्टर लव्हबर्ग. कारण अन्यथा तिला कुणीच दिसणार नाही घरी.

लव्हबर्ग: खरं आहे ते. खूप आभारी आहे, सौ. टेसमन....तर मग मी थांबेन येथे.

हेडा: मी मोलकरणीशी बोलते. (ती हॉलच्या दरवाजाजवळ जाते आणि घंटी वाजविते. बर्टा आत येते. हेडा तिच्याशी दबलेल्या आवाजात बोलते आणि आतल्या खोलीकडे निर्देश करते. बर्टा मान हलविते आणि पुन्हा बाहेर जाते.)

टेसमन: (त्याचवेळी, इलर्ट लव्हबर्गला) बघा इकडे इलर्ट, हे नवीन साहित्य आहे—भविष्यासाठी आणि तुम्ही त्यावर व्याख्यान देणार?

लव्हबर्ग: होय.

टेसमन: कारण पुस्तकांच्या दुकानात मी असं ऐकलं आहे की ह्या हिवाळ्यात येथे तुम्ही व्याख्याने देणार आहात.

लव्हबर्ग: होय देणार आहे मी. पण तुम्ही त्याबद्दल नाराज व्हायला नको, टेसमन.

टेसमन: बापरे, नाही! पण—

लव्हबर्ग: मला पूर्णपणे जाणीव आहे की हे तुम्हाला तापदायक ठरेल.

टेसमन: (खिन्नपणे) ओह, मी अशी अपेक्षा करू शकत नव्हतो की....माझ्याकरीता...

लव्हबर्ग: पण तुमची नियुक्ती होईपर्यंत मी थांबत आहे.

टेसमन: थांबताहात? होय, पण---पण तुम्ही त्यासाठी प्रयत्न करणार नाहीत का, मग? अं?

लव्हबर्ग: नाही, मला फक्त जगाची दृष्टी जिंकायची आहे.

टेसमन: का, आशीर्वाद द्या मला—मग ज्युली आल्या काहीही झाले तरी बरोबर होती! खचितच तेच होते ते, मला ठाऊक होते! हेडा! विचार कर ह्याचा माय डियर! इलर्ट लव्हबर्ग आपल्या मार्गात मुळीच येणार नाही!

हेडा: (तुसडेपणाने) आपल्या मार्गात? तो माझा प्रश्न नाही.
(ती वर आतल्या खोलीत जाते, जेथे बर्टा दारूच्या बाटल्या आणि ग्लासेस टेबलावर ठेवीत असते. हेडा ते पाहून पसंती दर्शविते आणि पुन्हा परत येते. बर्टा बाहेर जाते.)

टेसमन: (त्याचवेळी) आणि तुम्ही, जज्ज ब्रॅक—काय म्हणाल तुम्ही ह्याला? अं?

ब्रॅक: ठीक, मी म्हणेन प्रतिष्ठा आणि कीर्ती....हं....ह्या गोष्टीत निश्चितच त्यांचं आकर्षण असतं.

टेसमन: होय खचितच असते. पण तरीसुद्धा...

हेडा: (थंडपणे स्मित करीत टेसमनकडे बघते) तुम्ही असे दिसता जणू काही एखादी वीज चमकावी आणि तुम्ही आश्चर्याने थक्क झालात.

ब्रॅक: होय---तसंच काहीतरी—माझा अंदाज आहे---धडधडीत सत्य म्हणजे प्रचंड वादळ आत्ताच आमच्यावरनं गेलंय सौ. टेसमन.

हेडा: (आतील रूमकडे निर्देश करीत) तुम्ही पुरुष थंड मद्याचे ग्लास स्वतःहून घेणार नाहीत काय?

ब्रॅक: (त्याच्या घड्याळाकडे बघत) जाता जाता एक कप? काही वाईट कल्पना नाही.

टेसमन: उत्कृष्ट, हेडा! खूपच छान! आता मला खूपच हलकं फुलकं वाटतंय, ते—

हेडा: तुम्हाला सुद्धा नाही का तसं वाटत, मिस्टर लव्हबर्ग?

लव्हबर्ग: (नकारात्मक हावभावाने) नाही, आभारी आहे तुमचा, मला नको आहे.

ब्रॅक: का, विश्वास ठेवा माझ्यावर. थंड मद्य खात्रीने विष नसते.

लव्हबर्ग: कदाचित प्रत्येकासाठी नसेल.

हेडा: दरम्यानच्या काळात मी मिस्टर लव्हबर्गची सोबत करीन.

टेसमन: तेच बरोबर, हेडा डियर, कर तू तसे. (तो आणि ब्रॅक आतल्या रूममध्ये जाऊन बसतात. दरम्यान ते मद्य घेतात, सिगारेट ओढतात व आनंदी संभाषण करतात. इलर्ट लव्हबर्ग शेगडीजवळ उभे असतात. हेडा लिहिण्याच्या टेबलाकडे जाते.)

हेडा: (आवाज किंचित वाढवीत) मी तुम्हाला काही फोटोग्राफ्स दाखवते, जर तुम्हाला आवडत असेल तर. आम्ही घरी येत असताना माझ्या नवऱ्याने टायरोल मधून एक सहल काढली होती. (ती अल्बम आणते आणि सोफ्याच्या बाजूला असलेल्या टेबलावर ठेवते आणि लांबवरच्या कोपऱ्यावर बसते. इलर्ट लव्हबर्ग जवळ येतो, थांबतो आणि तिच्याकडे बघतो. नंतर तो एक खुर्ची घेतो आणि तिच्या डाव्या बाजूस बसतो, त्याची पाठ आतील रूमकडे असते.)

हेडा: (अल्बम उघडीत) हे पर्वतांचे दृश्य पाहिलंत का तुम्ही, मिस्टर लव्हबर्ग. तो ऑर्टलरचा ग्रुप आहे. टेसमनने खालच्या जागेवर लेबल लावलेले आहे: हे बघा ते, 'ऑर्टलर ग्रुप मेरॉनजवळचा.'

लव्हबर्ग: (त्याची नजर तिच्यावरून कधीच बाजूस झालेली नाही, हळू आवाजात) हेडा गॅबलर!

हेडा: (त्याच्याकडे अचानक नजर टाकीत) ओह! गप्प बसा!

लव्हबर्ग: (पुन्हा हळुवार म्हणतो) हेडा गॅबलर!

हेडा: (अल्बमकडे बघत) ते खूप जुन्या दिवसातलं माझं नाव आहे—जेव्हा आम्ही दोघं एकमेकांस ओळखत होतो.

लव्हबर्ग: आणि मला स्वतःला मी शिकवायला हवं की हेडा गॅबलर पुन्हा कधीही म्हणायचे नाही.—कधीच नाही- मी जिवंत असेपर्यंत.

हेडा: (अजूनही पाने उलटतेय) तुम्ही, होय तुम्ही तसंच करायला हवं. आणि मला असं वाटतं तुम्ही तशी सवय लावायची सवय लावायलाच हवी. शक्य होईल तेवढ्या लवकर, मी म्हणेन.

लव्हबर्ग: (संतापाच्या स्वरात) हेडा गॅबलरने लग्न केले? आणि लग्न केले ते—जॉर्ज टेसमनशी!

हेडा: होय. तेच घडलं आहे.

लव्हबर्ग: ओह, हेडा, असं कसं तू स्वतःला झोकून दिलंस?

हेडा: (त्याच्याकडे तीक्ष्णतेने बघत) काय? दुसरं काही नाही.

लव्हबर्ग: दुसरं काय?
(टेसमन आत येतो व त्यांच्या समोर सोफ्यावर बसतो.)

हेडा: (त्याच्या येण्याचा आवाज ऐकते, आणि बेपर्वाईने बोलते) आणि हे एक मिस्टर लव्हबर्ग व्हेल ऑफ ऍम्पेझोचे. फक्त या पर्वतांच्या शिखरांकडे बघा (प्रेमळपणे टेसमनकडे बघत) ह्या विचित्र शिखरांना काय म्हणतात, माय डियर?

टेसमन: बघू दे मला. ओह, ते डोलोमाईट्स् आहेत.

हेडा: का, खचितच! ते डोलोमाईट्स् आहेत, मिस्टर लव्हबर्ग.

टेसमनः हेडा डियर—मला फक्त एवढंच विचारायचं होतं की मी थोडं मद्य आणावे की नाही येथे काहीही झाले तरी? निदान तुझ्यासाठी तरी-अं?

हेडाः होय, आणा प्लीज; आणि कदाचित थोडीशी बिस्कटे.

टेसमनः सिगारेट्स नको?

हेडाः नाही.

टेसमनः ठीक आहे. (तो आतल्या खोलीत जातो आणि उजव्या बाजूने बाहेर जातो. ब्रॅक आतील खोलीत बसलेला असतो आणि वेळोवेळी हेडा आणि लव्हबर्गवर नजर ठेवत असतो.)

लव्हबर्गः (हळुवारपणे, पूर्वीसारखे) उत्तर दे मला, डियरेस्ट हेडा, कसं करू शकलीस तू असं?

हेडाः (बाह्यतः अल्बममध्ये तल्लीन झालेली) जर तुम्ही माझ्याशी बोलण्याची अशीच ढब चालू ठेवली तर मी तुमच्याशी इतकेही बोलणार नाही.

लव्हबर्गः जेव्हा तू एकटी असतेस तेव्हा मी सांगू शकत नाही का?

हेडाः नाही. तुम्ही तसा विचार करू शकता. पण तुम्ही माझ्याशी आदराने बोलू शकता.

लव्हबर्गः ओह, आय सी. कारण की तुमचं प्रेम....जॉर्गन टेसमनसाठीचं-

हेडाः (त्याच्याकडे दृष्टिक्षेप टाकून स्मित करते.) प्रेम? तुम्ही असमंजस आहात.

लव्हबर्गः प्रेम नाही, मग!

हेडाः मला बेईमान व्हायचं नाही, लक्षात ठेवा हे.

लव्हबर्गः हेडा—मला एका गोष्टीचं उत्तर दे—

हेडाः शू s s !

टेसमनः (एक छोटासा ट्रे घेऊन आतल्या खोलीतून येतो) हे घ्या! ज्याची तुम्ही वाट बघत होता ते! (तो ट्रे टेबलावर ठेवतो.)

हेडा: तुम्ही स्वतः हे का आणलंत?

टेसमन: (ग्लास भरीत) का, कारण तुम्हाला माझी वाट बघायला लावण्यात एक गंमत होती, हेडा.

हेडा: ओह, पण तुम्ही आत्ता दोन ग्लास भरलेत. आणि मिस्टर लव्हबर्ग घेणार नाहीत.

टेसमन: नाही, पण सौ. एल्व्हस्टेड लवकरच येथे येतील.

हेडा: ओह, खचितच; सौ. एल्व्हस्टेड---

टेसमन: तू विसरलेली होतीस का तिला? अं?

हेडा: आम्ही यात इतके मशगुल झालो होतो. (त्याला फोटो दाखवित) तुम्हाला आठवते का ते लहानसे खेडे?

टेसमन: ओह, ते ब्रेनरपासच्या खाली आहे! तेच जेथे आपण एक रात्रभर राहिलो होतो...

हेडा: आणि तेथेच आपण उत्साही पर्यटकांना भेटलो होतो.

टेसमन: होय, हेच ते स्थळ. फक्त विचार कर...तुम्ही तेथे राहू शकला असता, इलर्ट! छान नाही का! (तो पुन्हा जातो आणि आत ब्रॅकबरोबर बसतो.)

लव्हबर्ग: उत्तर दे मला फक्त ह्या एका गोष्टीचं, हेडा.

हेडा: ठीक?

लव्हबर्ग: तुझ्या या मैत्रीतसुद्धा माझ्याविषयी तुला प्रेम नव्हते का? ठिणगी नव्हती—की प्रेमाची छटाही नव्हती का त्यात?

हेडा: मला आश्चर्य वाटते, खरोखर, होतं का ते? माझ्यासाठी तरी आपण फक्त दोन सोबती होतो—दोन अगदी जवळचे मित्र. (स्मित करित) विशेषतः पूर्णपणे प्रामाणिक.

लव्हबर्ग: तुला तसं हवं होतं अशा रितीने.

हेडा: जेव्हा मी मागे फिरून बघते, खरोखरच छान होतं ते, काहीतरी मोहात पाडणारे, त्याबाबत धैर्य होतं तेव्हा, त्याविषयी एक गुप्त सलगी. ज्याविषयी कुणालाही कळले नव्हते की कुणी संशय घेतला नव्हता.

लव्हबर्ग: होय, हेडा, नव्हतं का तसं ते?...जेव्हा मी दुपारच्या वेळी तुझ्या वडिलांकडे आलो होतो....आणि जनरल खिडकीत बसून पेपर वाचायचे....त्यांची पाठ आपल्याकडे असायची.

हेडा: आणि आपण त्या सोफ्याच्या कोपऱ्यात बसलेलो होतो.

लव्हबर्ग: नेहमीच आपल्या समोर एक मॅगझीन असायचे.

हेडा: होय, अल्बमच नसायचा.

लव्हबर्ग: होय, हेडा; आणि जेव्हा मी तुझ्यापुढे अपराधांची कबुली द्यायचो! माझ्याबाबतीत त्यादिवसात कुणालाच माहित नाही अशा गोष्टी मी तुला सांगायचो. ओह, हेडा असं कोणतं सामर्थ्य तुझ्यात होतं जे मला ह्या साऱ्या गोष्टी सांगायला भाग पाडायचं?

हेडा: तुम्हाला वाटतं का की माझ्यात एवढं सामर्थ्य होतं?

लव्हबर्ग: मी कसा खुलासा करू शकतो ह्याचा? आणि हे सारे, सारे प्रश्न तू मला विचारायची....अप्रत्यक्षपणे.

हेडा: आणि तुम्हाला ते पूर्णपणे समजले होते.

लव्हबर्ग: कशी तू बसून मला हे प्रश्न विचारायचीस? प्रश्न पूर्णपणे मोकळेपणे---

हेडा: द्राविडी प्राणायामाच्या संज्ञेने, निरीक्षण करा कृपया.

लव्हबर्ग: पण असे असले तरी मोकळेपणे, माझ्या विषयीचे उलट तपासणीचे प्रश्न—सर्व प्रकारच्या बाबतीतले?

हेडा: आणि उत्तर देऊ शकला तुम्ही, मिस्टर लव्हबर्ग.

लव्हबर्ग: होय, तेच फक्त मला समजू शकले नाही, (मागे बघत) पण सांग मला हेडा, ह्या संबंधाच्या तळाशी ते प्रेम नव्हतं का? तुझ्या बाजूने, जेव्हा

तुला माझं शुद्धीकरण निर्दोषत्व करायची इच्छा होती जेव्हा मी तुला माझ्या पापांची कबुली ऐकणारी धर्मोपाध्याय बनवली होती? नाही का?

हेडा: नाही, पूर्णपणे नाही.

लव्हबर्ग: मग का तू असं केलंस?

हेडा: तुम्हाला असं वाटतं का की हे समजणं अशक्य आहे की एखादी तरूण मुलगी, जेव्हा एखादी संधी असते...गुप्ततेत....

लव्हबर्ग: असं?

हेडा: तिला जगाची काहीतरी झलक बघायला आवडते ती—

लव्हबर्ग: ती---?

हेडा: एखाद्या गोष्टीविषयी जाणून घेण्याचा प्रतिबंध केलेला असणे?

लव्हबर्ग: म्हणजे ते आहे तर?

हेडा: तेच...त्याशिवाय, मी काहीसा विचार करते.

लव्हबर्ग: जीवनासाठीच्या तृष्णेतील मैत्री. पण काहीही झाले तरी त्यात सातत्य का असू नये?

हेडा: पण त्यात तुमची चूक होती.

लव्हबर्ग: पण ती तूच होती जी तू अलग झाली.

हेडा: होय, जेव्हा आपला संबंध अधिक निकटवर्ती धोकादायक झाला. धिक्कार असो तुमचा इलर्ट लव्हबर्ग! तुमच्या प्रांजल सवंगड्याला फसवायचा विचारच तुम्ही कसा करू शकला?

लव्हबर्ग: (मूठ आवळित) ओह, तुझी धमकी का मग तू अंमलात आणली नाहीस? मला गोळी घालून ठार का मारलं नाहीस?

हेडा: कारण मला लोकापवादाची भीती वाटायची.

लव्हबर्ग: होय, हेडा, तू मनापासून भ्याड आहेस.

हेडा: मी प्रचंड भ्याड आहे. (आवाज बदलीत) पण ही तुझ्यासाठी शुभ गोष्ट होती. आणि मला ठाऊक आहे की तू तुझ्या स्वतःचं सांत्वन केलंस एलव्हस्टेडकडे.

लव्हबर्ग: मला ठाऊक आहे थायाने मला काय सांगितलं ते.

हेडा: आणि तुम्ही आपल्या दोघांबाबतीत काहीतरी सांगितलं तिला.

लव्हबर्ग: एक शब्दही नाही. अशा गोष्टी समजण्यात ती मूर्ख आहे.

हेडा: मूर्ख?

लव्हबर्ग: अशा प्रकारच्या गोष्टींबाबत ती मूर्ख आहे.

हेडा: आणि मी भ्याड आहे. (ती त्याच्याजवळ जाऊन झुकते, त्याच्या डोळ्याशी डोळा न भिडविता, आणि हळुवारपणे सांगते) पण आता मला तुम्हाला काहीतरी कबुलीजबाब द्यायचाय.

लव्हबर्ग: (उत्सुकतेने) असं?

हेडा: ते, म्हणजे मला तुम्हाला गोळ्या घालून ठार मारायचं धाडस झालं नाही.....

लव्हबर्ग: होय!

हेडा:तो माझा सर्वात वाईट भ्याडपणा नव्हता...त्या संध्याकाळी....

लव्हबर्ग: (क्षणभर तिच्याकडे बघतो, तिचा अर्थ समजतो, आणि उत्कटतेने कुजबुजतो) ओह, हेडा! हेडा गॅबलर! आता मी विचार करतो आहे, आपल्या मैत्रीच्या आधारात एक प्रच्छन्न झलक आहे. तू आणि मी! ते तुझ्या जीवनासाठीचं वेड होतं---

हेडा: (शांतपणे तीक्ष्ण क्रोधपूर्ण कटाक्षासह) खबरदारी घ्या. असं काहीही गृहीत धरू नका. (अंधार व्हायला लागलाय. हॉलचा दरवाजा बाहेरून

बर्ताकडून उघडा राहतो. हेडा फटकाऱ्यात अल्बम बंद करते व स्मित करून ओरडते.) अखेरी! थाया माय डियर...ये ना मग आत! (सौ. एल्व्हस्टेड हॉलमधून आत येते. तिने संध्याकाळचे कपडे घातलेले आहेत. तिच्यामागे दरवाजा बंद होतो. सोफ्यावरून तिच्याकडे हात पसरविते) माय स्वीट थाया—तू विचार करू शकत नाही की मी तुझी किती वाट बघत होते! (सौ. एल्व्हस्टेड, मध्यंतरीच्या काळात आतील रूममध्ये असलेल्या व्यक्तींना अभिवादन करते आणि नंतर टेबलाकडून येऊन हेडाचा हात हाती घेते. इलर्ट लव्हबर्ग उठतो. तो आणि सौ. एल्व्हस्टेड एकमेकांचे मान हलवून शांतपणे अभिवादन करतात.)

सौ.एल्व्हस्टेड:मी आत जाऊन तुझ्या नवऱ्याशी एकदोन शब्द बोलायला नको का?

हेडा: ओह, मुळीच नाही. त्या दोघांना एकटं सोड. ते लवकरच जातील.

सौ.एल्व्हस्टेड:ते बाहेर जाताहेत?

हेडा: होय ते मौजमजा करण्यासाठी जाताहेत.

सौ.एल्व्हस्टेड:(लव्हबर्गला, पटकन) तुम्ही जाणार नाही, नाही ना?

लव्हबर्ग: नाही.

हेडा: मिस्टर लव्हबर्ग आपल्याबरोबर राहणार आहेत.

सौ.एल्व्हस्टेड:(खुर्ची घेते आणि त्याच्याजवळ बसायला जाते) ओह, किती छान वाटतंय येथे!

हेडा: थँक्यू म्हणू नकोस माझ्या छकुले थाया! तेथे नाही, तू माझ्या बाजूला बसायला हवे. मी मध्यभागी बसेन.

सौ.एल्व्हस्टेड:ठीक आहे; जसं तुला आवडेल. (ती टेबलाभोवती जाऊन हेडाच्या उजव्या बाजूस बसते. लव्हबर्ग पुन्हा खुर्चीवर जाऊन बसतो.)

लव्हबर्ग: (काही वेळानंतर हेडाला) ती सुंदर दिसत नाही का? फक्त बघा तिच्याकडे.

हेडा: (तिच्या केसांवरून हळुवार हात फिरविते) फक्त बघायचं तिच्याकडे?

लव्हबर्ग: होय. कारण आपण दोघं—ती आणि मी—आम्ही खरोखरीच सोबती आहोत. आम्ही एकमेकांवर पूर्णपणे विश्वास ठेवतो. त्यामुळेच आम्ही एकत्र बसून एकमेकांशी पूर्णपणे मनमोकळे बोलत असतो.

हेडा: लबाडीचं कधीच का नाही, मिस्टर लव्हबर्ग?

लव्हबर्ग: ठीक—

सौ.एल्व्हस्टेड:(शांतपणे हेडाच्या जवळ वाकत) ओह, हेडा तुला ठाऊक नाही मी किती सुखी आहे ते! फक्त विचार कर—तो म्हणतो की मी त्याला उत्तेजन दिले आहे.

हेडा: (तिच्याकडे सस्मित बघत) तो असं म्हणाला, खरंच?

लव्हबर्ग: आणि नंतर तिला कृती करण्याचं धैर्य आलं, सौ. टेसमन.

सौ.एल्व्हस्टेड:अरे देवा...मी, धैर्य!

लव्हबर्ग: असीम धैर्य...तिच्या सोबत्यासाठी.

हेडा: ओह, धैर्य. होय! जर एखाद्याजवळ ते असतं!

लव्हबर्ग: काय म्हणायचंय तुला?

हेडा: मग कदाचित जीवन जगण्यासारखे असते, काहीही झाले तरीही. (आकस्मिक आवाज बदलीत) पण आता माझी अतिप्रिय थाया तू खरोखर हे थंड मद्य एक ग्लास घ्यायलाच हवे.

सौ.एल्व्हस्टेड:नाही, आभारी आहे—अशा प्रकारचं मी कधीही घेत नाही.

हेडा: ठीक मग, तुम्ही लव्हबर्ग.

लव्हबर्ग: नको, आभारी आहे.

सौ.एल्व्हस्टेड:नाही, त्यांनाही नको.

हेडा: (त्याच्याकडे एकटक बघत) पण मी म्हणाले तुम्ही घ्याल.

लव्हबर्ग: त्याचा काही उपयोग होणार नाही.

हेडा: (हसत) म्हणजे माझ्या बिचारीचा तुमच्यावर काहीही हक्क नाही तर!

लव्हबर्ग: त्यासंदर्भात नव्हे.

हेडा: पण थट्टामस्करी बाजूला ठेवूया, मला वाटतं, तरीसुद्धा तुम्ही घ्यायलाच हवं. तुमच्या स्वतःसाठी.

सौ.एल्व्हस्टेड:ओह, पण, हेडा!

लव्हबर्ग: कसं म्हणायचंय तुला?

हेडा: किंवा, अंमळसे, त्या इतर लोकांसाठी तरी.

लव्हबर्ग: खरंच?

हेडा: नाही तर, लोकांची अशी धारणा होईल की तुम्ही मनाने धीट नाहीत. म्हणजे खात्रीने तुमचाच तुमच्यावर मुळीच विश्वास नाही.

सौ.एल्व्हस्टेड:(नरमाईने) ओ, हेडा, नको ना--!

लव्हबर्ग: लोकांना काय वाटेल ते वाटू दे, तूर्तास.

सौ.एल्व्हस्टेड:(आनंदाने) अगदी बरोबर!

हेडा: मी अगदी स्पष्टपणे जज ब्रॅकला एका क्षणापूर्वी पाहिले.

लव्हबर्ग: काय म्हणायचंय तुला?

हेडा: जेव्हा तुम्ही त्या टेबलावर पार्टीत सामील व्हायचं धाडस केलं नाही तेव्हा ते तिरस्काराने स्मित करित होते.

लव्हबर्ग: मी धाडस केले नव्हते! मी वस्तुतः स्वाभाविकपणे येथे थांबणे आणि तुमच्याशी बोलणेच पसंत केले.

सौ.एल्व्हस्टेड:खचितच त्यांनी तसे केले असावे, हेडा!

हेडा: पण जज असे अनुमान करू शकत नाहीत. मी सुद्धा बघितलं ज्या प्रघाताने त्याने स्मित केले. जेव्हा तुम्ही त्यांच्या आमंत्रणाचा स्वीकार केला नाही- त्या छोट्याशा रात्रीच्या जेवणाच्या सुस्त भिकार पार्टीत सामील होण्याचं धाडस केलं नाही तेव्हा मी टेसमनवर कटाक्ष टाकला होता.

लव्हबर्ग: धाडस केले नाही! तू असं म्हणतेस की धाडस केले नाही?

हेडा: मी तसं म्हणत नाही पण जज ब्रँकला कसं कळलं ते?

लव्हबर्ग: कळू दे त्यांना तसं, मग.

हेडा: म्हणजे तुम्ही त्यांच्याबरोबर जाणार नाहीत तर?

लव्हबर्ग: मी येथेच तुझ्याबरोबर आणि थायाबरोबर थांबतो.

सौ.एल्व्हस्टेड:का, होय, हेडा, खचितच.

हेडा: (स्मित करते व लव्हबर्गकडे संमतीदर्शक मान हलवते.) असं का. खडकाप्रमाणे अविचल! तुमच्या नीतितत्त्वांवर विश्वास ठेवणारा, आत्ता आणि कायमचा! तुला ठाऊक आहे, माणसाने असंच असायला हवं— (सौ.एल्व्हस्टेडकडे वळते व तिला थोपटते) आता मी काय म्हणाले होते तसं नव्हतं का जेव्हा तू सकाळी अशा प्रकारच्या गोंधळलेल्या मनःस्थितीत आली होतीस?

लव्हबर्ग: (आश्चर्याने) गोंधळलेल्या मनःस्थितीत?

सौ.एल्व्हस्टेड:(भीतीमुळे) हेडा! ओह, हेडा!

हेडा: आता तुझं तूच बघ! ह्या प्राणघातक चिंतेत शोधार्थ इकडेतिकडे फिरण्याची किंचितही गरज नाहीए तुला. (अकस्मात थांबून) हे बघ! आता आपण सर्व तिघं आनंदी आहोत.

लव्हबर्ग: (आश्चर्याचा धक्का बसल्यागत चेहऱ्यावर हावभाव आणतो.) ओह, हे सर्व काय आहे मिसिस टेसमन?

हेडा: शांत रहा. तो घृणास्पद जज ब्रॅक तुमच्यावर नजर ठेवून आहे.

लव्हबर्ग: म्हणजे ही प्राणघातक चिंता होती....माझ्यासाठी.

सौ.एल्व्हस्टेड:(हळुवार आणि दुर्दशेने) ओह, हेडा—आता तू साऱ्या गोष्टींचा विध्वंस केलास!

लव्हबर्ग: (एका क्षणासाठी तिच्याकडे एकाग्रतेने बघत, त्याचा चेहरा चिंताग्रस्त दिसतो.) म्हणजे माझ्या सोबत्याचा पूर्ण विश्वास आहे माझ्यावर.

सौ.एल्व्हस्टेड:(विनवणी करित) ओह, माय डियर, माय डियर आधी तुम्हाला माझं ऐकावेच लागेल.

लव्हबर्ग: (एक भरलेला ग्लास घेतो, वर उचलतो आणि हळुवार घोगऱ्या आवाजात म्हणतो) युवर हेल्थ, थाया! (तो त्याचा ग्लास रिकामा करतो आणि खाली ठेवतो व दुसरा उचलतो)

सौ.एल्व्हस्टेड:(हळुवारपणे) ओह, हेडा, हेडा—असं काही घडावं अशी तुझी इच्छा होती का?

हेडा: माझी इच्छा? मी? तू वेडी आहेस का?

लव्हबर्ग: आणि तुझ्या आरोग्यासाठी सुद्धा, मिसिस टेसमन. सत्याबद्दल आभारी आहे. हे येथे आहे ते. (तो त्याचा ग्लास घेतो आणि भरणारच असतो पुन्हा.)

हेडा: (त्याच्या खांद्यावर हात ठेवीत) आता, मग, ह्याक्षणी एकही नको. तुम्हाला पार्टीला जायचे आहे, हे लक्षात ठेवा.

सौ.एल्व्हस्टेड:नाही, नाही, नाही!

हेडा: शांत! ते तुझ्याकडे बघताहेत.

लव्हबर्ग: (त्याचा ग्लास खाली ठेवीत) आता थाया, माय डियर, खरं सांग मला.

सौ.एल्व्हस्टेड:होय!

लव्हबर्ग: तू माझ्या मागे का आलीस हे तुझ्या नवऱ्याला ठाऊक आहे का?

सौ.एल्व्हस्टेड:(निराशेने हात पिळीत) ओह, हेडा! ऐकलंस तू ते काय मला विचारताहेत?

लव्हबर्ग: तू आणि तुझ्या नवऱ्याने, जेव्हा मी ह्या शहरात येईन तेव्हा माझ्यावर हेरगिरी करायची व्यवस्था केली होती का? कदाचित त्यांनीच तुम्हाला हे करायला सांगितलं होतं का? ओह, कळलं आता मला, त्यांच्या ऑफिसमध्ये पुन्हा यावे व काम करावे अशी त्यांची इच्छा असावी. किंवा कार्ड-टेबलावर माझी गैरहजेरी त्यांना आवडली नसावी.

सौ.एल्व्हस्टेड:(शांतपणे आर्त स्वराने) ओह लव्हबर्ग, लव्हबर्ग....!

लव्हबर्ग: (ग्लास पकडतो व भरणार असतो) म्हाताऱ्या डिस्ट्रिक्ट मॅजिस्ट्रेटसाठी सुद्धा आरोग्य चिंतितो!

हेडा: (दृढतापूर्वक) आता नको अधिक. आठवण ठेवा माझ्या नवऱ्यासमोर तुम्हाला तुमचं पुस्तक वाचायचं आहे.

लव्हबर्ग: (शांतपणे ग्लास खाली ठेवत) माफ कर मला. मी मूर्खपणा केला. हे घेण्याचा-मला म्हणायचंय. माझ्यावर रागावू नकोस, माय डियर..डियर सोबतीण. तू बघशील, तू आणि इतर---जर मी अडखळलो आणि पडलो—मी पुन्हा माझ्या पायांवर उभा राहीन! तुझ्या मदतीने, थाया.

सौ.एल्व्हस्टेड:(आनंदाने उल्हसित होते.) ओ, देवा तुझी कृपा--!

(ब्रॅक, त्या दरम्यानच्या काळात. त्याचे घड्याळ बघतो. तो आणि टेसमन उभे राहतात आणि ड्रॉईंग रूममध्ये येतात.)

ब्रॅक: (त्याची हॅट आणि ओव्हरकोट घेतो.) ठीक, सौ. टेसमन, आमची वेळ झाली आता.

हेडा: मी तोच अंदाज केला होता.

लव्हबर्ग: (उभे रहात) माझी सुद्धा. मिस्टर ब्रॅक.

सौ.एल्व्हस्टेड:(हळुवारपणे आणि गयावया करीत) ओह. इलर्ट नको ना!

हेडा: (तिच्या हाताला चिमटा काढीत) तू काय बोलत आहेस हे ते ऐकू शकतात.

सौ.एल्व्हस्टेड:(अस्पष्ट किंचाळत) ओह!

लव्हबर्ग: (ब्रॅकला) तुमच्यात सामील होण्यात किती स्नेह दाखविलात तुम्ही मला?

ब्रॅक: ओह, शेवटी तुम्ही येणार तर?

लव्हबर्ग: होय, खूप आभारी आहे तुमचा.

ब्रॅक: मला आनंद झाला.

लव्हबर्ग: (त्याचे पार्सल त्याच्या खिशात ठेवतो आणि टेसमनशी बोलतो) छपाईकडे जाण्यापूर्वी मला तुम्हाला एक किंवा दोन गोष्टी दाखवाव्याशा वाटतात.

टेसमन: फक्त विचार करा....किती आश्चर्यकारक होईल ते...पण मी काय म्हणतो, हेडा- सौ. एल्व्हस्टेड घरी कशा जातील? अं?

हेडा: आहे, आम्ही करू कशी तरी व्यवस्था ती.

लव्हबर्ग: (स्त्रियांकडे बघत) सौ.एल्व्हस्टेड? का, तुम्ही काही काळजी करू नका, मी मागे थांबून तिला आणेल. (जवळ येत) जवळ जवळ दहा वाजेच्या सुमारास, सौ. टेसमन? चालेल ना तसं?

हेडा: निश्चितच. ते खूपच छान होईल.

टेसमन: ओह ठीक, सर्व काही ठीक होईल मग. पण तू माझ्या लवकर येण्याची अपेक्षा करू नको, हेडा.

हेडा: माय डियर, थांबा—जितक्या वेळेपर्यंत तुम्हाला थांबायचे असेल.

सौ.एल्हस्टेड:(दबलेल्या चिंतेत) मिस्टर लव्हबर्ग तुम्ही येत नाहीत तोपर्यंत मी येथे तुमची वाट बघेन.

लव्हबर्ग: (त्याची हॅट त्याच्या हातात आहे) ठीक आहे, मिसेस एल्हस्टेड.

ब्रॅक: म्हणून मग आता जंटलमन मौजेचा प्रवास सुरू होतोय! माझी अपेक्षा आहे की आपला वेळ आनंदात जाईल, जसं काही विशिष्ट व सुरेख महिलांचा विचार आहे.

हेडा: ओह, जर त्या सुरेख महिला तेथे अदृश्य रूपात असत्या.

ब्रॅक: अदृश्य का?

हेडा: अगदी पहिल्यांदा तुमचं चैतन्य ऐकण्यासाठी जज ब्रॅक.

ब्रॅक: (हसतो) ओह, त्या रमणीय महिलांना आता असं काही करा अशी शिफारस करणार नाही.

टेसमन: (तोही हसतो) ओह, हेडा. तू खरोखरच बहुमोल आहेस! फक्त विचार कर!

ब्रॅक: छान, गुड-बाय, गुड-बाय, लेडीज.

लव्हबर्ग: (खाली वाकून त्यांचा निरोप घेतो.) शिवाय जवळ जवळ दहा वाजलेत. (ब्रॅक, लव्हबर्ग आणि टेसमन हॉलच्या दरवाज्यातून बाहेर जातात. त्याचवेळी बर्टा आतल्या रूममधून पेटविलेला दिवा घेऊन येते, जो ती ड्रॉईंगरूमच्या टेबलावर ठेवते. ती आली तशीच बाहेर जाते.)

सौ.एल्हस्टेड:(जी उभी राहिली आहे आणि रूममध्ये अस्वस्थपणे फेऱ्या मारतेय.) हेडा, हेडा, कोठे होणार आहे ह्याचा शेवट?

हेडा: दहा वाजलेत—नंतर ते येतील. मी त्यांना बघू शकते. द्राक्षवेल केसात माळलेल्या प्रमाणे टवटवी असलेला जुना मित्र....

सौ.एल्हस्टेड:होय, ओह, मी सुद्धा अशीच अपेक्षा करते.

हेडा: आणि मग, तू बघ, मग ते स्वतः स्वतःवर ताबा मिळवतील. नंतर उर्वरित आयुष्य ते एक मुक्त स्वतंत्र व्यक्ती म्हणून घालवतील.

सौ.एल्हस्टेड:ओह होय, हे देवा...जर फक्त ते परत आले, नुकतीच तू कल्पना केल्यागत.

हेडा: ते येतील...अगदी बरोबर तसेच! (ती उभी राहते आणि तिच्या जवळ जाते.) तुला जेव्हा संशय घ्यायला आवडेल त्याबद्दल तेवढा तू घेऊ शकतेस. माझा त्यांच्यावर विश्वास आहे आणि आता आपण प्रयत्न करूया...

सौ.एल्व्हस्टेड:ह्या साऱ्या गोष्टींच्या पाठीमागे काहीतरी आहे, हेडा.

हेडा: खरंच, आहे काहीतरी तेथे. माझ्या आयुष्यात मला एकदातरी असं वाटतं की मानवी प्रारब्धावर माझी सत्ता असावी.

सौ.एल्व्हस्टेड:पण खात्रीने तुझी सत्ता आहेच ना आधी?

हेडा: नाही माझी, आणि तशी सत्ता माझ्याजवळ कधीच नव्हती.

सौ.एल्व्हस्टेड:पण तुझ्या नवऱ्याबद्दल का?

हेडा: काय व्यवहार—सौदा होता तो. ओह, जर तू फक्त मला समजू शकली असतीस की मी किती दयनीय आहे आणि प्राक्तनाने तुला किती संपन्न बनविले आहे. (उत्कटतेने बाहू पसरून तिला दृढ आलिंगन देते.) मला वाटतं तुझे केस जाळून टाकावेत, मग काहीही होवो.

सौ.एल्व्हस्टेड:जाऊ दे मला! जाऊ दे, मला भीती वाटतेय तुझी, हेडा!

बर्टा: (दोन दरवाजांमध्ये) डायनिंग रूममध्ये चहा ठेवला आहे, मॅम.

हेडा: खूप छान, येतोय आम्ही.

सौ.एल्व्हस्टेड:नाही, नाही, नाही! त्यापेक्षा मी एकट्याने घरी जाणं योग्य! लगेचच!

हेडा: मूर्खपणा! सर्वप्रथम तू एक कप चहा घे, तू बिनडोक छकुली. आणि मग बरोबर दहा वाजता इलर्ट लव्हबर्ग येथे येतील—केसात माळलेल्या द्राक्षवेलींसह.

(ती एल्व्हस्टेडला जवळ जवळ दरवाज्यामध्ये जोराने लोटते.)

अंक तिसरा

टेसमनची रूम. मधल्या दरवाज्याच्या मार्गात आणि काचेच्या दरवाज्यावर पडदे खेचलेले आहेत. दिव्याची ज्योत अर्धवट कमी केलेली आहे, आणि त्यावर झाकण असून दिवा टेबलावर जळतोय. चुलीचा दरवाजा बाजूने उघडा असून तेथे आग जळतेय जी आता विझत आलीय.

सौ.एल्व्हस्टेड:(तिने मोठी शाल अंगाभोवती गुंडाळली आहे. तिचे पाय पायटेकण्यावर असून ती चुलीजवळ बसली आहे, आरामखुर्चीत रेलली आहे, हेडाने पूर्ण कपडे घातलेले असून ती सोफ्यावर झोपली आहे. सोफ्याचे ब्लॅकेट तिने पांघरले आहे. काही विरामानंतर, अचानक खुर्चीवर ताठ बसते आणि उत्सुकतेने ऐकते. मग कंटाळून पुन्हा खुर्चीत रेलते व कण्हते.) अजून नाही!- ए देवा- हे देवा- अजूनही नाही! (बर्टा सावधपणे कुणालाही कळू न देता हॉलच्या दरवाज्यातून आत येते. तिच्या हातात पत्र आहे. वळून उत्सुकतेने कुजबुजते.) ठीक, कुणी आलंय का?

बर्टा: (हळुवारपणे) होय, एक मुलगी आली होती आणि नुकतेच पत्र देऊन गेली.

सौ.एल्व्हस्टेड:(झटकन तिचा हात पकडीत) पत्र! दे मला ते!

बर्टा: नाही, हे डॉक्टर टेसमनसाठी आहे मॅम.

सौ.एल्व्हस्टेड:ओह, खरं का?

बर्टा: हे मिस टेसमनच्या मोलकरणीने आणून दिले. हे मी येथे टेबलावर ठेवते.

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, कर तसं.

बर्टा: (पत्र खाली ठेवीत) मला वाटतं दिवा मालवून टाकलेलं उत्तम. त्याचा धूर निघतोय.

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, विझवून टाक. आता लगेच उजाडेलच.

बर्ता: (दिवा विझवीत) आधीच उजाडलंय मॅम. मोठा सूर्यप्रकाश.

सौ.एल्हस्टेड:होय मोठं उजाडलंय! आणि कुणीच आलं नाही परत.

बर्ता: ओह, ब्लेस यू मॅम... मला ठाऊक होतं असं घडेल म्हणून.

सौ.एल्हस्टेड:तुला ठाऊक होतं?

बर्ता: होय, जेव्हा मी बघितलं की कुणी एक खात्रीशीर व्यक्ती गावात परत आली आणि ती त्यांच्यासोबत गेली. कारण त्या सद्गृहस्थाबाबत पूर्वी पुरेसं ऐकलेलं आहे. त्याविषयी काय अपेक्षा करावी हे आपल्याला ठाऊक आहे.

सौ.एल्हस्टेड:इतकं मोठ्याने बोलू नकोस. नाहीतर आपण सौ. टेसमनला जागं करू.

बर्ता: (सोफ्याकडे बघते आणि निःश्वास सोडते) ओ, गरीब बिचारी.... तिला झोपू दे. काही सरपण टाकलं असतं मी आगीत तर?

सौ.एल्हस्टेड:थॅक्स, माझ्यासाठी तरी नको.

बर्ता: ओह ठीक तर.... (ती हॉलच्या दरवाज्यातून हळूच बाहेर जाते.)

हेडा: (दरवाजा बंद करण्याच्या आवाजाने जागी होते आणि वर बघते) काय होतं ते...?

सौ.एल्हस्टेड:ती मोलकरीण होती फक्त—

हेडा: (संभोवती बघत) ओह, आपण येथे आहोत तर—! होय, आत्ता आठवलं (सोफ्यावर ताठ बसते, स्वतः आळोखे पिळोखे देते आणि तिचे डोळे चोळते) किती वाजले आत्ता थाया?

सौ.एल्हस्टेड:(तिच्या घड्याळाकडे बघते) आत्ता सात वाजून गेलेत.

हेडा: माझा नवरा केव्हा परत आला?

सौ.एल्हस्टेड:ते आले नाहीत.

हेडा: ते अजूनही घरी परतले नाहीत?

सौ.एल्हस्टेड:कुणीही आलंच नाही मुळी.

हेडा: आणि आपण येथे जागे राहून, बसून त्यांची वाट बघत होतो चार वाजेपर्यंत!

सौ.एल्ब्हस्टेड:(हात पिळवटीत) आणि किती, कशी वाट पाहिली मी त्यांची!

हेडा: (जांभई देते आणि तोंडावर हात ठेवून बोलते) ओह, छान... आपण त्या त्रासापासून वाचू शकलो.

सौ.एल्ब्हस्टेड:त्यानंतर तुला थोडीशी तरी झोप लागली होती का?

हेडा: ओह, होय, मी छान गाढ झोपली होती. तुला नाही आली का झोप?

सौ.एल्ब्हस्टेड:निमिषार्धही नाही! मी झोपूच शकले नाही, हेडा! पूर्णपणे अशक्य होतं ते.

हेडा: (उठते आणि तिच्याकडे जाते) तेच, तेच, तेच! काळजी करण्यासारखे काहीही नाही. मी अगदी संपूर्णतया ठीक पाहू शकते की काय घडलंय ते.

सौ.एल्ब्हस्टेड:असं, काय घडलंय मग? कृपा करून सांग ना मला ते!

हेडा: ठीक, साहजिकच, त्यांनी त्यांचं काम आत्तापर्यंत चालू ठेवलं असणार मिस्टर ब्रॅककडे...

सौ.एल्ब्हस्टेड:होय, ओ गॉड... मी गृहीत धरून चालते त्यांनी तसेच केले असणार. पण तरीसुद्धा...

हेडा: आणि मग, अर्थातच टेसमनला मध्यरात्री घरी येऊन घंटी वाजवण्याची आणि मध्यरात्री गोंगाट करण्याची इच्छा नसावी. (हसते.) कदाचित त्याची आपल्यासमोर येण्याची मनोवृत्ती नसावी- तत्क्षणी नशेतल्या आनंदात.

सौ.एल्ब्हस्टेड:पण हेडा डियर, कोठे गेले असावेत ते?

हेडा: स्पष्टच आहे ते. त्यांच्या आत्याकडे जाऊन तेथेच झोपले असावेत. त्यांनी त्यांची जुनी रूम अजूनही ठेवली आहे.

सौ.एल्बहस्टेड:नाही, ते त्यांच्यासोबत राहूच शकत नाहीत. कारण थोड्या वेळापूर्वीच मिसू टेसमनकडून त्यांच्यासाठी एक पत्र आले आहे. ते पहा तेथे आहे.

हेडा: खरं का? (पत्रावरील पत्ता बघत) होय, हे निश्चितच ज्युलीआत्याकडून आले असणार, हे तिचेच हस्ताक्षर आहे. ठीक, मग ते जजच्या जागेतच राहिले असणार आणि इलर्ट लव्हबर्ग तेथे बसून त्यांना वाचून दाखवीत असणार- त्यांच्या केसातील द्राक्षवेलीसह. तू खरोखरच भोळसट छकुली आहेस, थाया.

सौ.एल्बहस्टेड:होय, मला वाटतं खरोखर मी तशी आहे.

हेडा: आणि तू प्राणांतिक थकलेली दिसतेय.

सौ.एल्बहस्टेड:होय, मी प्राणांतिक थकलेली आहे खरी.

हेडा: आणि मी सांगेन तसं तुला करावं लागेल. तुला माझ्या रूममध्ये जाऊन माझ्या बेडवर थोडंसं झोपावं लागेल.

सौ.एल्बहस्टेड:ओह, नाही, नाही....काहीही झाले तरी मी झोपणार नाही.

हेडा: होय, तुला झोपावं लागेल.

सौ.एल्बहस्टेड:होय पण, खात्रीने तुझा नवरा लवकरच घरी परतणारच आणि मग मला बाहेर जावं लागेल—लगेचच...

हेडा: हरकत नाही. ते आल्यावर मी तुला कळवीनच.

सौ.एल्बहस्टेड:ठीक, तू तसं आश्वासन देतेस मला, हेडा?

हेडा: होय, तू खात्रीने विश्वास ठेऊ शकतेस मी तसं करीन. दरम्यानच्या काळात तू फक्त आत जा आणि झोप.

सौ.एल्बहस्टेड:थँक यू, मी प्रयत्न करीन मग. (ती आतील रूममध्ये जाते.)

(हेडा काचेच्या दरवाजाजवळ जाऊन पडदा ओढते. दिवसाचा मोठा सूर्यप्रकाश आत येतो....ती छोटासा हात-आरसा लिहिण्याच्या टेबलावरून घेते, त्यात बघून तिचे केस नीटनेटके करते. नंतर ती हॉलच्या

दरवाजाजवळ जाऊन बेल वाजविते. काही क्षणानंतर बर्ता दरवाजात येते.)

बर्ता: तुम्हाला काही हवं होतं का मॅम?

हेडा: होय; तू चुलीत थोडं अधिक सरपण टाकायलाच हवं. थंडीने मला हुडहुडी भरलीय.

बर्ता: बापरे...ताबडतोब मॅम....मी पेटविते पुन्हा. (ती विझलेल्या निखाऱ्यांवर सरपण टाकते, थांबते आणि कानोसा घेते.) प्रवेश द्वारावरची बेल वाजतेय, मॅम.

हेडा: मग जा दरवाजाकडे. मी चुलीकडे बघते.

बर्ता: लवकरच पेट घेईल ते. (ती हॉलच्या दरवाजातून बाहेर जाते. हेडा पायटेकण्यावर गुडघे वाकविते आणि चुलीत सरपणाचे तुकडे टाकते. थोड्या विरामानंतर, जॉर्ज टेसमन हॉलमधून प्रवेश करतो. तो थकलेला आणि काहीसा चिंताक्रांत वाटतो. तो मधल्या दरवाज्याच्या रस्त्याने चोरपावलांनी जातो आणि पडद्यातून निसटण्याच्या बेतात असतो.)

हेडा: (चुलीजवळ, वर न बघता) गुड मॉर्निंग.

टेसमन: हेडा! (तिच्याजवळ जातो) पण हे काय? तू खूपच लवकर जागी झालीस? अं?

हेडा: होय, मी ह्या सकाळी लवकरच जागी झालेय.

टेसमन: आणि मला निश्चित असं वाटलं होतं की तू अजूनही झोपलेली असशील. कल्पना कर हेडा!

हेडा: मोठ्यानं बोलू नका. सौ.एल्व्हस्टेड माझ्या रूममध्ये विश्रांती घेताहेत.

टेसमन: सौ. एल्व्हस्टेड रात्रभर येथेच होत्या?

हेडा: होय, कारण त्यांना घ्यायला कुणीच आलं नव्हतं.

टेसमन: नाही, मला वाटलंच होतं नाही.

हेडा: (चुलीचा दरवाजा बंद करते आणि उभी राहते.) ठीक, आणि मिस्टर ब्रॅकसोबत तुमचा वेळ छान गेला का?

टेसमन: तू माझी काळजी करीत होतीस का? अं?

हेडा: अरे देवा नाही....स्वप्नात सुद्धा नाही. पण मी विचारतेय की तुमचा वेळ चांगला गेला का?

टेसमन: वाईट नाही. काहीसा मौजेचा निदान. माझ्याबाबतीत बहुत करून सुरुवातीला. कारण इलर्ट त्याच्या पुस्तकातील काहीसं माझ्यासाठी वाचत होता. आम्हाला तासाभरापेक्षा जास्त वेळ घेता आला. फक्त कल्पना कर! आणि ब्रॅकला बरीच व्यवस्था बघावी लागली. पण मग इलर्टने माझ्यासाठी वाचन केले.

हेडा: (टेबलाच्या उजव्या बाजूस खाली बसत.) ठीक, आता मला त्याबद्दल सांगा.

टेसमन: (चुलीच्या बाजूस पायटेकण्यावर बसतो.) ओह हेडा, तुला त्याची कल्पना नाही. ते खूपच छान म्हणून सिद्ध होणार आहे. आत्तापर्यंत असं कधीच न लिहिलं गेलेलं ते असामान्य पुस्तकांपैकी एक असणार बहुधा. विचार कर त्याचा!

हेडा: होय, होय, मला काही त्याबद्दल पर्वा नाही....

टेसमन: मला एक गोष्ट मान्य करायलाच हवी, हेडा. जेव्हा त्याने माझ्यापुढे वाचन केले तेव्हा संपूर्णतया घृणास्पद भावना माझ्यापुढे स्पष्ट झाल्या.

हेडा: घृणास्पद?

टेसमन: मी बसलो आणि मत्सर करू लागलो इलर्टचा की तो हे लिहिण्यात किती कुशल आहे. विचार कर, हेडा!

हेडा: होय, होय मी विचार करतेय.

टेसमनः आणि मग विचार केल्यास किती तिरस्करणीय गोष्ट आहे ही—की तो त्याच्या साऱ्या नैसर्गिक देणग्यांसह, शेवटी माणसातून उठलेला असावा, काहीही झाले तरी.

हेडाः तुमच्या म्हणण्याचा अर्थ, मी असा गृहीत धरते की इतर लोकांपेक्षा त्यांच्यात अधिक धैर्य व हिंमत आहे.

टेसमनः ओह, मुळीच नाही—मला म्हणायचंय की नेमस्तपणाचा आनंद घेण्यात तो असमर्थ आहे.

हेडाः ठीक, आणि काय घडलं मग....अखेरीस?

टेसमनः होय, ठीक बहुधा मी त्याचे वर्णन, मद्यपान करून स्वैर धिंगाण्याची मेजवानी असे करीन, हेडा.

हेडाः त्यांच्या डोक्यात द्राक्षवेलींची पाने होती का?

टेसमनः द्राक्षवेलीची पाने? नाही, नाही मी असलं काही बघितलं नाही. पण त्याच्या कलाकृतीसाठी त्याला ज्या स्त्रीने प्रेरणा दिली तिच्या सन्मानार्थ लांबलचक भरकटलेले व्याख्यान दिले. होय, तीच त्याची अभिव्यक्ती होती.

हेडाः त्याने तिचे नाव सांगितले का?

टेसमनः नाही, त्याने सांगितले नाही. पण मला असं वाटत होतं त्या सौ. एल्व्हस्टेड असाव्यात, तू वाट बघ.

हेडाः ओह, ठीक...तुम्ही त्यांना कुठे सोडलंत, मग?

टेसमनः शहरात जाताना मागेच, आम्ही अलग झालो...आमच्यापैकी शेवटचा....सारे एकत्रच आणि ब्रॅक सुद्धा आमच्याबरोबर थोडी ताजी हवा खायला आला होता. आणि इलर्ट सुरक्षितपणे घरी गेला की नाही याची खात्री करायची होती. कारण तो थोडी जास्तच प्यायलेला होता!

हेडाः मला वाटलंच होतं.

टेसमनः पण त्यातही विलक्षण घडलं, हेडा. किंवा काहीसं लज्जास्पद, असंच म्हणेन मी. मला—मला जवळ जवळ शरम वाटते इलर्ट बद्दल तुला सांगण्याची.

हेडा: ओह, पुढे सांगा...

टेसमनः ठीक, जसं आम्ही मागे गेलो, बघ मी इतरांच्या थोडंसं मागे राहिलो. फक्त एक किंवा दोन मिनिटांसाठी. बघ तू.

हेडा: होय, होय, पण पुढे काय?

टेसमनः आणि मग, मी त्यांना पुन्हा गाठण्याची घाई केली. आणि रस्त्याच्या कडेला मला काय दिसले असेल, अं?

हेडा: नाही, मला कसं कळणार?

टेसमनः ह्याबाबतीत कुणाला काहीही सांगू नकोस, हेडा. समजलं ना तुला. तसं मला आश्वासन दे, इलर्टसाठी. (त्याच्या कोटाच्या खिशातून पेपर्सचे पार्सल काढतो.) फक्त विचार कर! मला हे सापडलं.

हेडा: हेच ते पार्सल ना जे काल त्यांच्या जवळ होतं?

टेसमनः तेच हे.

हेडा: हे तेच तर नाही ना जे काल त्यांच्याजवळ होतं?

टेसमनः अगदी बरोबर, तेच हे. हे त्याचे संपूर्णतया मौल्यवान अतुलनीय हस्तलिखित आहे. आणि तो गेला आणि त्याने ते हरवले—काहीही लक्ष न देता. तू कल्पना करू शकतेस का, हेडा! किती क्लेशकारक---

हेडा: पण तुम्ही ते लगेचच त्यांना परत का केले नाही?

टेसमनः नाही, ते ज्या स्थितीत होते त्या स्थितीत त्यांना ते परत करायचं मला धाडसच झालं नाही.

हेडा: आणि तुम्हाला ते सापडलं याबाबतीत तुम्ही कुणालाच सांगितलं नाही.

टेसमनः खचितच नाही. मी ते कधीही करणार नाही इलर्टसाठी.

हेडा: म्हणजे मग तुमच्याजवळ इलर्टचं हस्तलिखित आहे हे कुणालाच ठाऊक नाही तर.

टेसमन: आणि कुणालाच ते कळायला नको.

हेडा: नंतर तुम्ही त्याबद्दल त्याच्याशी काय बोललात?

टेसमन: मी नंतर त्याच्याशी मुळीच बोललो नाही. संधीच मिळाली नाही तशी. शहराच्या काठावर जसे आम्ही पोहोचलो ते आणि त्यांच्या बरोबरचे दोघेजण आमच्यापासून गायब झाले. कल्पना कर!

हेडा: खरोखर! त्यांनी त्यांना घरीच नेले असणार मग.

टेसमन: होय, असं दिसतं की त्यांनी तसं केलं असणार आणि ब्रॅक सुद्धा गेले.

हेडा: आणि तेव्हापासून तुम्ही कोठे होता?

टेसमन: ओह, मी त्यांच्या काही लोकांबरोबरच गेलो, आणि त्यांच्यापैकी एका सोबत्याने त्यांच्या घरी सकाळची कॉफी घेण्यासाठी नेले किंवा रात्रीची कॉफी, तसंच म्हटलेलं योग्य होईल. अं? पण ज्यावेळी मी थोडी विश्रांती घेतली आणि गरीब बिचाऱ्या इलर्टलाही झोपू दिलं होतं, मला हे त्याला परत करायलाच हवं.

हेडा: (हेडा त्या कागदाच्या गट्ट्यासाठी हात पुढे करते.) नाही—देऊ नका त्यांना ते! म्हणजे मला म्हणायचंय एवढी घाई करू नका. आधी मला ते वाचू द्या.

टेसमन: हेडा डियरेस्ट, नाही. परमेश्वरा मी ते करू शकत नाही.

हेडा: तुम्ही करू शकत नाही?

टेसमन: नाही. का, तू फक्त कल्पना करू शकत नाही का, की जेव्हा तो उठेल आणि हस्तलिखित हरवल्याची त्याला जाणीव होईल तेव्हा त्याला किती यातना होतील याची. त्याच्या जवळ त्याची दुसरी प्रत नाही, तुला ठाऊक आहे. त्याने स्वतःच मला ते सांगितले होते.

हेडा: (भेदक दृष्टीने त्याच्याकडे बघत) अशी गोष्ट पुन्हा लिहिली जाऊ शकत नाही का?

टेसमन: नाही, मला नाही तसं वाटतं की असं काही होईल. हा एक प्रेरणेचा भाग आहे, ठाऊक आहे तुला?

हेडा: होय, खचितच, मला वाटतं तसंच आहे. (निष्काळजीपणे) ओह, ओघाने आले म्हणून सांगते—तुमच्यासाठी एक पत्र आले आहे.

टेसमन: नाही, खरंच--?

हेडा: (त्याच्या हातात देत) ते सकाळी लवकरच आले.

टेसमन: डियर, ज्युली आल्याकडून! काय असावं त्यात? (दुसऱ्या तिवईवर तो हस्तलिखित ठेवतो, एन्व्हलप उघडतो. दृष्टीक्षेप टाकतो आणि उडी मारतो.) ओह, हेडा....ती लिहितेय की गरीब बिचारी आंटी रिना मृत्यूच्या टोकावर आहे!

हेडा: ठीक, ही अपेक्षा होतीच.

टेसमन: आणि जर मला तिला पुन्हा बघायचे असल्यास, मला घाईने जायला हवे. मी झटकन जायला हवे लगेच.

हेडा: (स्मित दाबित) फटाफट जाणार तुम्ही? पळत?

टेसमन: ओ माय डियरेस्ट हेडा—जर तू फक्त माझ्यासोबत येण्यासाठी तुझ्या मनाचा निर्धार केलास तर! फक्त विचार कर!

हेडा: (उभी राहते आणि त्रासून, कल्पनेचा तिरस्कार करीत) नाही, नाही, विचारू नका मला. मला आजारपण आणि मृत्यूबद्दल विचार करायला आवडत नाही. अशा प्रकारच्या ओंगळपणाची मला किळस वाटते.

टेसमनः ठीक, ठीक, मग--! (सभोवती धावाधाव करीत) माझी हॅट—माझा ओव्हरकोट--? ओ, हॉलमध्ये—ओह, मी आशा करतो की मला फारसा उशीर व्हायला नको, हेडा! ऐ?
(बर्टा हॉलच्या दरवाज्यातून आत येते.)

बर्टाः जज ब्रॅक बाहेर उभे आहेत, आत येऊ शकतो का, विचारताहेत.

टेसमनः ह्यावेळेला! नाही मी त्यांना भेटू शकत नाही.

हेडाः पण मी भेटू शकते. (बर्टाला) जज ब्रॅकना सांग की, या. (बर्टा बाहेर जाते.)
(जलदीने कुजबुजत) ते पार्सल, टेसमन! (ती स्टूलावर झडप घालते.)

टेसमनः होय, दे ते मला!

हेडाः नाही, नाही, तुम्ही येईपर्यंत मी ते माझ्याजवळ ठेवते. (ती लिहिण्याच्या मेजाकडे जाते आणि कपाटाच्या फळीवर ठेवते. टेसमन गोंधळून उभा राहतो. घाईत तो हातावर मोजेही घालू शकत नाही. ब्रॅक हॉलमधून आत येतो. त्याला डोके हलवून संमती दर्शविते.) ठीक, तुम्ही सर्वात आधी हजर होणारी व्यक्ती आहात.

ब्रॅकः होय, तुम्हाला वाटत नाही का तसं? (टेसमनला) तुम्ही सुद्धा बाहेर चाललात का?

टेसमनः होय, सहज- आत्यांना भेटायलाच हवं. फक्त विचार करा....ती आजारी आहे. गरीब बिचारी मरायला टेकली आहे.

ब्रॅकः अरे देवा, खरं का? मग माझ्याशी बोलत तुम्ही येथे उभं रहायलाच नको. ह्या अशा गंभीर क्षणी.

टेसमनः होय, मला खरोखरच घाईने जायला हवे....गुडबाय, गुडबाय!
(तो घाईने हॉलच्या दरवाजाजवळ जातो.)

हेडा: (ब्रॅकच्या जवळ येत) असं दिसतंय की कालची रात्र तुम्ही तुमच्या घरी खूपच आनंदात घालविली आहे, मिस्टर ब्रॅक.

ब्रॅक: मला कपडे बदलायला सुद्धा फुरसत मिळालेली नव्हती, माय लेडी.

हेडा: तेवढाही वेळ मिळाला नाही?

ब्रॅक: तुम्ही बघताहातच. पण रात्रीच्या विलक्षण घटनेबद्दल काही सांगत होते का?

हेडा: ओह, फारसं नाही. ते कुठंतरी कॉफी प्यायला गेले होते, हे मला ठाऊक आहे.

ब्रॅक: होय, त्या कॉफी पार्टी बद्दल मला ठाऊक आहे. इलर्ट लव्हबर्ग तेथे नव्हते असा माझा विश्वास आहे.

हेडा: नाही, त्यांनी त्यांना आधीच घरी नेऊन सोडले होते.

ब्रॅक: टेसमनने सुद्धा?

हेडा: नाही, पण इतरांपैकी काहींनी, ते म्हणाले.

ब्रॅक: (स्मित करीत) जॉर्ज टेसमन हा एक साधाभोळा प्राणी आहे, सौ. हेडा.

हेडा: होय, देवाला ठाऊक. मग ह्या सर्व गोष्टींमागे काहीतरी आहे का?

ब्रॅक: होय, कदाचित असेलही.

हेडा: ठीक मग, बसा खाली, माय डियर जज म्हणजे मग तुम्हाला तुमची गोष्ट सांगता येईल. (ती टेबलाच्या डाव्या बाजूस बसते. ब्रॅक टेबलाच्या बाजूस तिच्याजवळ बसतो.) ठीक, मग?

ब्रॅक: माझ्या पाहुण्यांच्या मागावर राहण्याची विशेष कारणे होती किंवा काही पाहुण्यांची अंमळसे—गेल्या रात्री.

हेडा: आणि मला वाटतं इलर्ट लव्हबर्ग त्यापैकी एक होते.

ब्रॅक: मला कबूल करणं भाग आहे, ते होते.

हेडा: आता तुम्ही खरोखर मला जिज्ञासू बनवताहात.

- ब्रॅकः तुम्हाला ठाऊक आहे का ते आणि इतर ह्यांनी उर्वरित रात्र कोठे घालविली, मॅडम हेडा?
- हेडाः जर ती सांगण्यासारखी गोष्ट असेल तर सांगितली जाऊ शकते, सांगा मला.
- ब्रॅकः ओह, होय. हे खूप सांगण्यासारखंच आहे. ठीक, असं वाटतं की ते पूर्णपणे उत्साही असलेल्या स्नेहसंमेलनाला हजर राहिले.
- हेडाः चैतन्यपूर्ण प्रकारच्या?
- ब्रॅकः खूपच चैतन्यपूर्ण प्रकारातला---
- हेडाः मला अधिक सांगा त्याबद्दल जज ब्रॅक—
- ब्रॅकः लव्हबर्ग आणि त्याचप्रमाणे इतरांनासुद्धा आगाऊ आमंत्रण होते. मला त्या सर्व गोष्टींविषयी ठाऊक होते. पण लव्हबर्गने दिलगिरी व्यक्त करून ते नाकारले होते, कारण आता, खचितच, तो अभिनव माणूस झालाय.
- हेडाः एल्व्हस्टेडच्या वर. होय. पण ते गेले तरीसुद्धा?
- ब्रॅकः होय, बघा तुम्ही, मॅडम हेडा, दुर्दैवाने माझ्या घरीच स्फूर्तीने त्यांना जिकलं.
- हेडाः होय, मी ऐकलं, तेथेच त्यांना स्फूर्ती मिळाली.
- ब्रॅकः खूपच जोमाची स्फूर्ती, कसंतरी त्यांनी त्यांचे मन बदलले, अशी मी कल्पना केली. कारण दुर्दैवाने आम्ही माणसे नीतितत्त्वाशी जितकं रहायला हवं तितकं एकनिष्ठ नेहमी राहू शकत नाही.
- हेडाः ओह, पण मला खात्री आहे की तुम्ही त्याला अपवाद आहात, जज. पण लव्हबर्गविषयी काय-?
- ब्रॅकः ही मोठी गोष्ट छोटी करून सांगायची म्हणजे—ते मॅडेमाँइझेल डायनाच्या रूममध्ये उतरले.
- हेडाः मॅडेमाँइझेल डायनाच्या?

ब्रॅक: ती मॅडेमाँइझेल डायना होती जिने तिच्या निवडक चाहत्यांच्या वर्तुळातील लोक आणि तिच्या मैत्रिणींसाठी स्नेहसंमेलन आयोजित केले होते.

हेडा: ती लाल केसांची बाई आहे का?

ब्रॅक: अगदी बरोबर.

हेडा: गायिकेच्या प्रकारातली-

ब्रॅक: होय- तिच्या फुरसतीच्या वेळात. याशिवाय शक्तिमान शिकारी—माणसांची—सौ. हेडा. तिच्याविषयी निःसंशयपणे तुम्ही ऐकलं असणारच. इलर्ट लव्हबर्ग त्याच्या उमेदीच्या काळात तिचा खूप मोठा उत्साही समर्थक होता.

हेडा: आणि मग त्याचा शेवट कसा झाला?

ब्रॅक: कमी सलोख्याचा. असंख्य प्रेमळ भेटीनंतर ते हातघाईवर आल्यासारखे दिसले—

हेडा: लव्हबर्ग आणि ती?

ब्रॅक: अगदी बरोबर. त्याने तिच्यावर किंवा तिच्या मित्रांवर त्याला लुबाडल्याबद्दल आरोप केले. त्याचे पैशाचे पाकीट व इतर वस्तू हरवल्याचा त्याने दावा केला. वास्तवतः त्याने भयप्रद प्रसंग आणला होता असे दिसत होते.

हेडा: आणि मग त्याचा काय परिणाम झाला?

ब्रॅक: सर्वसाधारण झोंबाझोंबी ज्यात स्त्रियांबरोबर सभ्य गृहस्थांनी सुद्धा भाग घेतला अशी. सुदैवाने त्या स्थळी पोलीस आले.

हेडा: पोलीस सुद्धा?

ब्रॅक: होय, मला वाटतं तो इलर्ट लव्हबर्गसाठी नुकसानकारक खेळ होईल. वेडा प्राणी आहे तो.

हेडा: कसं काय?

ब्रॅक: त्यांनी दांडगाईचा प्रतिकार केल्याचे दिसले—एका हवालदाराच्या डोक्यात त्याने तडाखा हाणला आणि त्याचा कोट मागील बाजूने फाडला. अखेरीस त्याचा मोर्चा त्यांनी पोलीस स्टेशनमध्ये नेला.

हेडा: तुम्हाला हे सारं कसं ठाऊक?

ब्रॅक: खुद्द पोलीसांकडून.

हेडा: (तिच्या स्वतः समोर एकाग्र दृष्टीने बघते.) म्हणजे असे घडले तर. मग त्याच्या डोक्यात द्राक्षवेली नव्हत्या तर.

ब्रॅक: द्राक्षवेली, सौ. हेडा?

हेडा: (तिचा आवाज बदलीत) पण सांगा आता मला, जज— इलर्ट लव्हबर्गच्या हालचालींचा इतक्या काळजीपूर्वक मागोवा घेण्याचे कारण काय?

ब्रॅक: सर्वप्रथम म्हणजे ते सरळ माझ्या घरून पोलीस कोर्टात जावे ही माझ्यासाठी साधी गोष्ट नव्हती.

हेडा: हा खटला कोर्टात जाईल का, मग?

ब्रॅक: खचितच, मला याचा फारसा त्रास होणार नाही...पण आपल्या कुटुंबाचा आप्तस्वकीय ह्या नात्याने त्याच्या रात्रीच्या मर्दुमकीविषयी घडलेले सर्व तुला आणि टेसमनला सांगण्यास मी बांधील आहे.

हेडा: का म्हणून जज ब्रॅक?

ब्रॅक: मला खूपच मुत्सद्दी संशय आहे की त्यांचा हेतू असा आहे की तुमचा एक प्रकारचा आडोसा म्हणून उपयोग करावा.

हेडा: का, कशामुळे तुम्हाला ही कल्पना आली?

ब्रॅक: ओह, अरे देवा....आपण आंधळे नाहीत, माय लेडी. तुमच्या डोळ्यांचा वापर करा. सौ. एल्व्हस्टेड हे शहर पुन्हा सोडण्यात घाई करणार नाही.

हेडा: ठीक, जर त्या दोघांमध्ये काही असेल तर मला वाटतं त्यांच्याकडे भरपूर जागा आहेत जेथे ते भेटू शकतात.

ब्रॅक: एक सुद्धा घर नाही. पूर्वीप्रमाणेच येथून पुढे प्रत्येक प्रतिष्ठित घर इलर्ट लव्हबर्गसाठी बंद राहिल.

हेडा: आणि माझं सुद्धा रहायला हवंच, असं तुम्हाला म्हणायचंय का?

ब्रॅक: होय, मी मान्य करतो की ही सभ्य व्यक्ती अनिर्बंधपणे येथे ये जा करित राहिली तर ते मला खूपच त्रासदायक होणार आहे. जर तो एक आगंतुक, एक अप्रस्तुत म्हणून जुलूम जबरदस्तीने आत—

हेडा: त्रिकुटात?

ब्रॅक: अगदी बरोबर. हे बहुधा मला घराबाहेर काढण्यासारखे आहे.

हेडा: (त्यांच्याकडे स्मित करून बघत.) म्हणजे खुराड्यातील एकटा एक कोंबडा तुम्हाला व्हायचे आहे असे म्हणाना.

ब्रॅक: (हळूच मान हलवित खालच्या आवाजात) होय, तोच माझा उद्देश आहे. मी अखेरपर्यंत लढेन... माझ्या स्वाधीन असलेल्या गोष्टींबरोबर.

हेडा: (तिचे स्मित लोपते) निर्णय किंवा कृती करण्याची वेळ येऊन ठेपताच तू खरोखरच धोकादायक माणूस होतोस.

ब्रॅक: तुम्हाला तसं वाटतं?

हेडा: होय, मी आता तसा विचार करायला सुरुवात केली आहे. मी अगदी मनापासून तुमची आभारी आहे की तुमची पकड, ताबा किंवा प्रभाव माझ्यावर नाही, आणि माझी इच्छा आहे ते कधीच होणार नाही अशी.

ब्रॅक: (संदिग्धतेने हसत) ओह येस, माय लेडी... तुम्ही कदाचित त्याबाबतीत बरोबर असाल. कुणास ठाऊक, अशा बाबतीत मी समर्थ असेन... एका गोष्टीत किंवा दुसऱ्या गोष्टीत.

हेडा: आता येथे, मिस्टर ब्रॅक. याने असं सूचित होतंय की तुम्ही बहुधा जणू काही मला धमकी देत होतात.

ब्रॅक: (उठत) ओह, तसे मुळीच नाही! हा त्रिकोण... काहीही झाले तरी सुरक्षित आणि स्वयंसेवकाकडून संरक्षित आहे.

हेडा: येथे आपण सहमत आहोत.

ब्रॅक: ठीक, आता मी सांगितलं जे मला सांगायचं होतं ते सर्व, मला पुन्हा शहरात जाणं उत्तम. गुडबाय, सौ. हेडा. (तो काचेच्या दरवाज्याकडे जातो.)

हेडा: (उठत) तुम्ही गार्डनमधून जाणार आहात काय?

ब्रॅक: होय, मला ते अधिक जवळचं वाटतं.

हेडा: होय, आणि हा मागचा मार्गसुद्धा आहे.

ब्रॅक: किती खरं बोललात. मी मागच्या मार्गाच्या विरुद्ध नाही. काही निश्चित वेळेला ते कुतूहलजनकही असतात.

हेडा: तुम्हाला म्हणायचंय कुणीतरी गोळ्या झाडण्याची प्रॅक्टिस करीत असेल तेव्हा?

ब्रॅक: (दरवाज्यात तिच्याकडे बघून हसत) लोक त्यांच्या पाळीव कोंबड्यावर गोळ्या झाडत नसतात!

हेडा: (तीसुद्धा हसते) मला अंदाजे वाटत नाही. जेव्हा फक्त तो एकच असेल— (ते हसत मान हलवीत एकमेकांना गुडबाय करतात. तो बाहेर जातो. ती त्याच्या मागे दरवाजा बंद करते. हेडा काही क्षण उभी राहते, आता गंभीर होते, आणि बाहेर बघते. ती नंतर ओलांडून पलिकडे जाते आणि पडद्यामधून आतील रूमकडे कटाक्ष टाकते. लिहिण्याच्या टेबलाकडे वळते, पुस्तकांच्या उघड्या कपाटातून लव्हबर्गचे पाकीट काढते, आणि पुस्तक काढून उघडून पान उलटणार तोच बर्टाचा कुणाशीतरी हॉलमध्ये मोठ्याने बोलण्याचा आवाज येतो. हेडा वळते आणि ऐकते. ती घाईघाईने ते पाकीट पुस्तकासह ड्रॉवरमध्ये ठेवते, कुलूप लावते आणि इंकस्टँडवर किल्ली ठेवते. इलर्ट लव्हबर्ग ओव्हरकोटसह हातात हॅट

असलेला, हॉलचा दरवाजा जोरात लोटून आत येतो. तो अस्वस्थ आणि उतावीळ दिसतो.)

लव्हबर्ग: (हॉलकडे वळतो) आणि मी तुला सांगतोय, मला आत जायलाच हवे, मी जाईन, ऐकते आहेस ना तू माझं? (तो दरवाजा बंद करतो, हेडाला बघतो, ताबडतोब स्वतःला सावरतो आणि वाकून नमस्कार करतो.)

हेडा: (लिहिण्याच्या टेबलाकडून) ठीक, मिस्टर लव्हबर्ग, थायाला बोलावण्यात तुम्हाला थोडा उशीर झालाय.

लव्हबर्ग: किंवा खूपच लवकर, आणि तुम्हाला बोलावण्यात, क्षमा करा मला.

हेडा: तुम्हाला कसं माहित की ती अजूनही माझ्यासोबत आहे म्हणून?

लव्हबर्ग: ती राहत होती त्या निवासस्थानातील लोकांनी सांगितले की ती रात्रभर बाहेरच होती.

हेडा: (लंबवर्तुळाकार टेबलाकडे जात) त्या निवासस्थानातील लोकांनी असे म्हटले तेव्हा त्यांच्याकडे तुम्ही बघितले का?

लव्हबर्ग: (तिच्याकडे जिज्ञासूपणे बघत) त्यांच्याकडे पाहिलंत का?

हेडा: मला म्हणायचंय, ते काही विलक्षण विचार करताना दिसले का?

लव्हबर्ग: (अवचितपणे आकलन होत) ओह, होय, खचितच! ते खरं आहे. मी तिला फरफटत खाली नेतो! पण असं जेव्हा घडलं तेव्हा माझं कशाकडेच लक्ष नव्हतं... टेसमन अजून अंथरूणातून बाहेर पडले नाहीत वाटतं.

हेडा: नाही, मला तसं वाटत नाही.

लव्हबर्ग: केव्हा आले ते घरी?

हेडा: खूप उशीरा.

लव्हबर्ग: त्यांनी तुम्हाला काही सांगितलं का?

हेडा: होय. मला कळले की तुम्ही पराकाष्ठेची मौज लुटली, सायंकाळी, जज ब्रॅककडे?

लव्हबर्ग: फार नाही काही!

हेडा: मला नाही तसं वाटत. तथापि, मला खूपच भयंकर झोप येत होती— (आतील खोलीच्या पडद्यामधून सौ.एल्व्हस्टेड आत येते.)

सौ.एल्व्हस्टेड:(त्याच्याकडे धावत जात) ओह, इलर्ट! शेवटी—!

लव्हबर्ग: होय, सरतेशेवटी. आणि खूप उशीरा.

सौ.एल्व्हस्टेड:(उत्सुकतेने त्याच्याकडे बघते.) का बरं उशीरा?

लव्हबर्ग: सारं काही सुद्धा उशीरा झालंय आता. मी संपलोय.

सौ.एल्व्हस्टेड:ओह, नाही, नाही...असं बोलू नका!

लव्हबर्ग: तू सुद्धा तसंच म्हणशील जेव्हा तू ऐकशील—

सौ.एल्व्हस्टेड:मला काही एक ऐकायचं नाही!

हेडा: कदाचित तुम्हाला एकट्याने तिच्याशी बोलणं अधिक आवडेल? जर तसं असेल तर मी जाते येथून तुम्हाला सोडून.

लव्हबर्ग: नाही, थांब—तू सुद्धा. मी विनंती करतो की तू थांबावंस.

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, पण मला काही एक ऐकायचं नाही, सांगून ठेवते तुम्हाला.

लव्हबर्ग: हे काही काल रात्रीच्या धाडसाबद्दल मला बोलायचं नाही.

सौ.एल्व्हस्टेड:काय आहे मग ते--?

लव्हबर्ग: हे एवढचं आहे की आपल्यातलं आता सारं काही संपलं.

सौ.एल्व्हस्टेड:सर्व काही संपलं!

हेडा: (अनिच्छेने) मला ठाऊक होतं ते!

लव्हबर्ग: कारण माझा तुला काहीसुद्धा अधिक उपयोग होणार नाही, थाया.

सौ.एल्व्हस्टेड:आणि कसं काय तुम्ही तिथं उभं राहू शकता आणि बोलू शकता!

माझ्यासाठी तुमचा काहीच अधिक उपयोग नाही! जशी मी पूर्वी तुम्हाला मदत केली तशी आत्ता करू शकत नाही का? आपण एकत्रितपणे काम चालू ठेऊ शकत नाही का?

लव्हबर्ग: माझा कुठलंही काम करण्याचा हेतू नाही.

सौ.एल्व्हस्टेड:(हताश होत) मी माझ्या जीवनाचं काय करावं, मग?

लव्हबर्ग: तू तुझं जीवन असंच काही जगायचा प्रयत्न करायला हवा की तू मला कधीही ओळखत नव्हतीस.

सौ.एल्व्हस्टेड:ओह, पण मी नाही करू शकत तसं!

लव्हबर्ग: बघ तू करू शकतेस का ते, थाया. तुला घरी परत जायलाच हवं...

सौ.एल्व्हस्टेड:(बंडखोरपणे) ते मी कधीच करणार नाही! जेथे तुम्ही असणार तेथे मी राहण्याची इच्छा करणार! मी स्वतःला असे पिटाळून लावणार नाही! मी येथेच राहीन. तुमच्या सोबतच राहीन, पुस्तक बाहेर पडेपर्यंत.

हेडा: (अर्धवट मोठ्याने, चिंताग्रस्तपणे) ओह, होय...ते पुस्तक!

लव्हबर्ग: (तिच्याकडे बघत) माझं आणि थायाचं पुस्तक—त्यासाठीच काय ते हे.

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, हेच ते मला जाणवते. आणि म्हणून ते पुस्तक बाहेर येईपर्यंत तुमच्याबरोबर राहण्याचा माझा हक्क आहे. आदर आणि सन्मानाचा तुमच्यावर पुन्हा वर्षाव झालेला पहायची माझी इच्छा आहे. आणि तो आनंद—तो आनंद उपभोगण्यात मला तुमच्याबरोबर सहभागी व्हायची इच्छा आहे.

लव्हबर्ग: थाया, आपलं पुस्तक कधीही बाहेर येणार नाही.

हेडा: ओह,

सौ.एल्व्हस्टेड:कधीच बाहेर येणार नाही? कधीच प्रकाशित होणार नाही?

लव्हबर्ग: आता ते अशक्य आहे.

सौ.एल्व्हस्टेड:(भयंकर आपत्तीत) लव्हबर्ग...काय केलं तुम्ही त्या हस्तलिखिताचं?

हेडा: (चिंतेने अस्वस्थतेत) होय, ते हस्तलिखित...?

सौ.एल्व्हस्टेड:कुठं आहे ते?

लव्हबर्ग: ओह, थाया....मला त्याविषयी काहीही विचारू नकोस!

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, होय, मला माहित करून घ्यायचंय. मला माहित करून घ्यायचा अधिकार आहे, ताबडतोब.

लव्हबर्ग: ते हस्तलिखित.....ठीक, मग...मी ते फाडून टाकलं हजारो तुकड्यात.

सौ.एल्व्हस्टेड:(किंचाळत) ओह, नाही, नाही...!

हेडा: (अनिच्छेने) पण ते तसं नाही.....!

लव्हबर्ग: (तिच्याकडे बघतो) खरं नाही, असं तुला वाटतं?

हेडा: (स्वतःला सावरून घेत) ओह...ठीक...खचितच. जर तुम्ही स्वतः तसं म्हणत असाल. पण हे असं सूचित करतं की ते असंभव असावं.

लव्हबर्ग: हे खरं आहे, तरी सुद्धा.

सौ.एल्व्हस्टेड:(अगतिक होऊन दुःखाने हात झाडीत) अरे देवा, देवा- हेडा, स्वतःचं काम फाडणं तुकडे तुकडे करीत!

लव्हबर्ग: मी माझ्या जीवनाचे तुकडे तुकडे केलेत, मग त्याचप्रमाणे मी माझ्या कामाचे तुकडे तुकडे का करू नयेत?

सौ.एल्व्हस्टेड:आणि हे तुम्ही काल रात्री केलं.

लव्हबर्ग: होय, तू ऐकलंस माझं बोलणं. हजार तुकडे केले आणि फेकून दिले खाडीत इतस्ततः दूरवर. निदान तेथे, तेथे नितळ खाऱ्या पाण्यात. प्रवाहाबरोबर वाहत समुद्राकडे, वाहू दे भरती आणि वादळाबरोबर. आणि काही कालांतराने ते बुडून जातील. खोल खोल. जसा मी बुडेन, थाया.

सौ.एल्बहस्टेड:तुम्हाला ठाऊक आहे का, इलर्ट, ही जी गोष्ट तुम्ही ह्या पुस्तकाशी केली आहे—ती तुम्ही माझ्या उर्वरित आयुष्याबरोबर केली आहे. मला असं वाटेल की तुम्ही माझ्या लहान बाळालाच मारून टाकलंय.

लव्हबर्ग: बरोबर आहे तुझं. ते एखाद्या बाळाचा खून करण्यासारखंच होतं.

सौ.एल्बहस्टेड:पण कसं करू शकता हे तुम्ही--! माझं सुद्धा मूल होतं ते.

हेडा: (जवळ जवळ अमान्य.) ओह, ते मूल.

सौ.एल्बहस्टेड:(खिन्न अंतःकरणाने श्वास घेते) मग हे सारं संपलं. होय, होय, मी जातेय आता, हेडा.

हेडा: पण तू शहर सोडून जाणार नाहीस, हो ना?

सौ.एल्बहस्टेड:ओह, मला स्वतःलाच ठाऊक नाही की मी काय करणार आहे. माझ्यासमोर साऱ्या गोष्टी अंधःकारमय झाल्यात आता. (ती हॉलच्या दरवाज्यातून बाहेर जाते.)

हेडा: (वाट बघत काही क्षण उभी राहते.) तुम्ही तिला घरी घेऊन जाणार नाहीत का लव्हबर्ग?

लव्हबर्ग: मी? रस्त्यामधून? म्हणजे लोकांना कळायला पाहिजे ती माझ्या जवळच राहते म्हणून?

हेडा: मला ठाऊक नाही गेल्या रात्री काय झाले ते. पण हे सुधारण्यापलिकडचे आहे, नाही?

लव्हबर्ग: मी काल रात्री थांबू शकत नव्हतो. मला ठाऊक आहे ते पुरेसं होतं म्हणून. पण मुद्दा असा की, मी तशा प्रकारचं जीवन जगू शकत नाही. मला पुन्हा सुरुवात करण्याची इच्छा नाही कधीच आता. जीवन जगण्याचं धैर्य, आणि जीवनाला आव्हान होतं ते तिने माझ्यातच मोडून टाकलं.

हेडा: (तिच्यासमोर सरळ बघत) त्या छोट्या सुंदर छकुलीने माणसाच्या भविष्याशी खेळ खेळला तर! (त्याच्याकडे बघत) पण तरीही तुम्ही तिच्याशी निर्दयपणे कसे वागू शकलात?

लव्हबर्ग: ओह, तुम्ही त्याला निर्दय म्हणू नका!

हेडा: खूप काळापासून तिच्या हृदयात पूर्णपणे भरायचं आणि ते उद्ध्वस्त करायचं! त्याला तुम्ही निर्दयीपणा म्हणू शकणार नाहीत का?

लव्हबर्ग: मी तुम्हाला खरं सांगू शकतो, हेडा.

हेडा: खरं.

लव्हबर्ग: मला वचन द्या, तुमचा शब्द द्या, की मी जे काही तुम्हाला सांगतो ते थायाला कधीही कळता कामा नये.

हेडा: मी शब्द देते तुम्हाला त्यासाठी.

लव्हबर्ग: गुड. मग मी तुम्हाला सांगेन जे सांगितलं होतं ते खरं नव्हतं, ती गोष्ट नुकतीच तुम्हाला मी आता सांगतोय.

हेडा: हस्तलिखिताबद्दल.

लव्हबर्ग: होय, मी काही त्याचे फाडून तुकडे तुकडे केले नाहीत. ना मी ते खाडीत फेकले.

हेडा: ठीक, पण—मग कोठे आहे ते?

लव्हबर्ग: मी त्याचा अगदी तसाच विध्वंस केला. निखालसपणे आणि पूर्णपणे, हेडा.

हेडा: मला काही समजत नाही.

लव्हबर्ग: थाया म्हणाली होती की मी जे काय केले, ते तिच्यासाठी बाळाला ठार मारण्यासारखे आहे.

हेडा: होय—हेच काय ते ती म्हणाली.

लव्हबर्ग: पण त्याच्या बाळाला ठार करणे, बापाने हे करू शकणे फार वाईट नाही.

हेडा: ते फार वाईट नाही?

लव्हबर्ग: नाही. माझं बोलणं तिने ऐकू नये हे सर्वात वाईट म्हणून मला तिला हे ऐकण्यापासून तिचा बचाव करायची माझी इच्छा आहे.

हेडा: आणि मग कोणती गोष्ट सर्वात वाईट आहे ती?

लव्हबर्ग: समजा आता, हेडा, तो माणूस सकाळ होण्यापूर्वी तीन-चार तास आधी गोंधळाच्या आणि बेबंद व बदफैली अवस्थेनंतर घरी आला आणि म्हणाला: मी इकडे तिकडे, ह्या जागेवरून त्या जागेवर होतो. आणि मी आपलं बाळ माझ्या सोबत नेलेले आहे—ह्या जागेवरून त्या जागेवर आणि मी ते बाळ हरवतो—निखालसपणे हरवले. सैतानाला ठाऊक कुणाच्या हातात ते पडलं, कुणाच्या तावडीत तो सापडला.

हेडा: ठीक---पण जेव्हा हे सारं म्हटलं गेलं आणि केलं गेलं, तुम्हाला ठाऊक आहे—हे फक्त एक पुस्तक होतं—

लव्हबर्ग: थायाचा निर्मळ आत्मा त्या पुस्तकात होता.

हेडा: होय, समजलं मला ते.

लव्हबर्ग: आणि तुम्ही हे सुद्धा समजणं शक्य आहे, की ती आणि मी आमच्या दोघांसाठी भवितव्य शक्य नाही.

हेडा: आणि आता तुम्ही काय करायला जाणार आहात, मग?

लव्हबर्ग: ह्या सर्व गोष्टींचा शेवट करणार आहे मी—शक्य होईल तेवढ्या लवकर.

हेडा: (एक पाऊल जवळ जात) इलर्ट लव्हबर्ग, ऐका माझं—तुम्ही तसा प्रयत्न करणार नाहीत काय—हे सुंदरतेने करण्याचा?

लव्हबर्ग: सुंदरतेने? (स्मित करीत) माझ्या केसात द्राक्षवेली सोबत, जसं तू फार पूर्वी स्वप्न बघत होतीस तसे—?

हेडा: नाही, नाही. द्राक्षवेलींवरचा विश्वास मी गमावून बसलेय. पण असे असले तरीही! मधून मधून केव्हातरी एकदासाठी—गुडबाय! तुम्हाला आता जायलाच हवं—आणि अजून येऊ नका येथे.

लव्हबर्ग: गुड-बाय, सौ. टेसमन. आणि जॉर्ज टेसमनला माझ्या शुभेच्छा दे. (तो जात असतो इतक्यात)

हेडा: नाही, थांबा! तुम्हाला नेण्यासाठी माझ्याजवळ एक स्मरणिका आहे. (ती लिहिण्याच्या टेबलकडे जाते. ड्रॉवर उघडून पिस्तुलांची बॅग काढते. ती पुन्हा लव्हबर्गकडे एका पिस्तुलासह येते.)

लव्हबर्ग: (तिच्याकडे बघत) ही ती स्मरणिका आहे?

हेडा: (हळूच मान हलवित) तुम्ही ओळखलंय ते? एकदा ह्याच्यानेच तुमच्यावर नेम धरला होता.

लव्हबर्ग: तू ते वापरावंस मग.

हेडा: तेच ते. आता तुम्ही स्वतः ते वापरा.

लव्हबर्ग: (छातीजवळच्या खिशात पिस्तुल ठेवत) थँक्स.

हेडा: आणि सुंदरतेने, इलर्ट लव्हबर्ग. वचन द्या तुम्ही मला तसं.

लव्हबर्ग: गुड—बाय, हेडा गॅबलर. (तो हॉलच्या दरवाजाने बाहेर जातो.) (हेडा काही क्षण दरवाजाजवळ कान देते. नंतर ती लिहिण्याच्या टेबलाकडे जाते. हस्तलिखिताचे पॅकेट बाहेर काढते, कव्हरखाली डोकावते. अर्धे अधिक कागद बाहेर काढते, आणि त्यांच्याकडे बघते. नंतर ती पुढे जाते आणि शेगडीजवळ आरामखुर्चीत बसते—तिच्या काखेत पॅकेट असते. त्याचवेळी ती शेगडीचा दरवाजा उघडते, नंतर पॅकेट उघडते.)

हेडा: (पानांचा संच शेगडीत फेकून स्वतःशीच पुटपुटते) आता मी तुझे बाळ जाळून टाकतेय थाया!—जाळून टाकतेय त्याला केसांच्या कुरळ्या बटी

(एक/दोन संच ती शेगडीत फेकते) तुझं आणि इलर्ट लव्हबर्गचे बाळ
(उरलेले सर्व शेगडीत फेकते) मी जाळून टाकीत आहे, जाळून टाकीत आहे
तुमचे बाळ.

अंक चौथा

टेसमनच्या घरातील तीच रूम. सायंकाळची वेळ आहे. ड्रॉईंगरूम पूर्णपणे अंधारात आहे. आतील रूममधील टेबलावर टांगता दिवा जळतोय. काचेच्या दरवाजावर पडदे सोडलेले आहेत. हेडा, काळ्या कपड्यात अंधार खोलीत इकडे तिकडे येरझारा घालतेय. नंतर ती आतल्या रूममध्ये जाते आणि डाव्या बाजूस दूरवर जाते. तिला पियानोवरील अनेक स्वर झंकार ऐकू येतात. ती पुन्हा दृष्टीपथात येते. ड्रॉईंगरूमकडे परत येते. बर्ता आतल्या रूममधून उजवीकडून दिवा घेऊन प्रवेश करते, जो ती ड्रॉईंगरूममध्ये असलेल्या मंचासमोरील टेबलावर ठेवते. रडून रडून तिचे डोळे लाल झालेले असतात आणि तिच्या कॅपवर काळी रिबन असते. ती शांतपणे आणि सावधपणे उजवीकडे जाते. हेडा काचेच्या दरवाजाकडे जाते, पडदा किंचित बाजूला वर करते, आणि अंधारात टक लावून बघते.

थोड्या वेळानंतर, कु. टेसमन दुःख निदर्शक काळ्या कपड्यात व हॅट आणि काळ्या बुरख्यात हॉलमधून येते. हेडा तिच्याकडे जाऊन हात पसरविते.

कु.टेसमन: होय, हेडा. येथे मी दुःखनिदर्शक काळे कपडे घातलेत. कारण माझी गरीब बहिण मृत्यू पावली आहे शेवटी.

हेडा: मला हे आधीच ठाऊक होते, आता बघ तू. टेसमनने मला चिठी पाठवली.

कु.टेसमन: होय, त्यांनी तसे वचन दिले होते तसं ते करतील म्हणून. पण मी ही तसाच विचार करते, की हेडाला—येथे, चैतन्याचे घर—मी तिच्या मृत्यूची बातमी स्वतः आणायलाच हवी.

हेडा: खूप उपकार झालेत तुझे.

कु.टेसमन: ओह, रिना, तिने ह्या क्षणाला तरी मृत्यू पावायला नको होते. हेडाचे घर हे शोक व्यक्त करण्याचे स्थान होण्याची ही वेळ नव्हती.

हेडा: (विषय बदलीत) तिला शांततेने मृत्यू आला, मिस टेसमन?

कु.टेसमन: ओह, ती शांततेने व सुंदरतेने गेली. आणि शब्दात व्यक्त करता येणार नाही इतकी आनंदी की तिला जॉर्जला पुन्हा बघता आले, जेणेकरून तिला खरोखर त्याला गुडबाय म्हणता आले. कदाचित ते घरी आले नाहीत का?

हेडा: नाही, त्याने लिहिले आहे की तो इतक्या लवकर घरी येणं शक्य नाही. पण तू खाली बसणार नाहीस का?

कु.टेसमन: नाही, थँक यू माय डियर डियर हेडा. मला ते आवडले असते पण माझ्याजवळ खूपच कमी वेळ आहे. तिला तयार व्हायला हवं, शिवाय माझ्यासारखे तिने शक्य तेवढे सुंदर दिसत थडग्यात जायला हवे.

हेडा: मी तुला कुठल्याही बाबतीत मदत करू शकत नाही का?

कु.टेसमन: ओह, तू तसला विचार करायलाच नको! हेडा टेसमनने अशाप्रकारचं काही करायलाच नको. तिच्याबाबतीत सुद्धा मनन करायला नको— ह्यावेळेला तरी नको.

हेडा: ओह, विचार....त्यांना सहजासहजी पायबंद घालता येत नाही...

कु.टेसमन: (पुढे चालू ठेवीत) ओह, होय कृपाळू देवा, असंच ते चाललय जगात आणि येथे शिवणकाम सुद्धा झाले असते, असं मला मी विनाविलंब विचार करते. पण वेगळ्या प्रकारचं, थँक गॉड!

(जॉर्जन टेसमन हॉलच्या दरवाजातून आत येतो.)

हेडा: ओह, शेवटी तुम्ही आलात ही गोष्ट खूप छान झालीय.

टेसमन: तू येथे आहेस का ज्युली आत्या? हेडाबरोबर? विचार करायला हवा!

सौ.टेसमन: मी नुकतेच पुन्हा जायला निघाले होते, बाळा. ठीक तू प्रॉमिस केल्याप्रमाणे सारं काही केलंस ना?

टेसमनः नाही, क्षमा कर, मी अर्धेअधिक विसरलोय. मला तुझ्याकडे उद्या यायलाच हवे. आज माझ्या मेंदूला चक्कर आलीय पूर्णपणे. मी माझे सगळे विचार एकत्र करू शकत नाहीये.

कु.टेसमनः पण माय डियर जॉर्गन, तू ते अशा पद्धतीने घ्यायलाच नको.

टेसमनः मी घ्यायला नकोच? ठीक मग कसं?

कु.टेसमनः दुःखातही तुम्ही आनंदी असायलाच हवं.

टेसमनः ओह, होय, होय. तुम्ही रिना आत्याबद्दल बोलताहात?

हेडाः तुम्हाला आता एकाकी वाटत असणार, कु. टेसमन.

कु.टेसमनः पहिल्या काही दिवसात, होय. पण फार काळ नाही. प्रामाणिकपणे मी तशी इच्छा करते. मला डियर रिनाची छोटीशी खोली रिकामी राहू द्यायची नाही.

टेसमनः खरंच? कोण ती घेईल असं वाटतं तुम्हाला? अं?

कु.टेसमनः ओह, अशा अनेक आजारी व्यक्ती आहेत, ज्यांना देखभाल आणि काळजीची गरज आहे, दुर्दैवाने.

हेडाः तुला खरोखरच हे असं ओझं पुन्हा घ्यायची इच्छा आहे काय?

कु.टेसमनः ओझं! देव माफ करो तुला, बाळा. मला हे कधीही ओझं वाटलं नाही.

हेडाः पण समजा, तुमच्याकडे संपूर्ण अपरिचित व्यक्ती आल्या.

कु.टेसमनः ओह, एखाद्याने लवकरच त्या आजारी लोकांशी मैत्री करायला हवी; आणि शिवाय, एखाद्याच्या ध्येयाकरता जगणं सुद्धा मला गरजेचं वाटतं. ठीक, थँक्स गॉड, येथे सुद्धा काहीतरी असावं ह्या नि त्या प्रकारचं, जेणेकरून म्हाताऱ्या आत्याला त्यात हातभार लावता येईल.

हेडाः ओह, इथल्या बाबतीत तू कसलीही तसदी घेऊ नको—

टेसमनः आपण तिघंही एकत्रित कसं सुखात राहू याचाच फक्त तू विचार कर जर-

हेडा: जर--?

टेसमन: (अस्वस्थ) ओह, काही नाही. ते सर्व काही बरोबर होईल अशी आपण आशा करूया.

कु.टेसमन: ठीक, ठीक. तुम्हा दोघांना एकमेकांशी भरपूर बोलायचे आहे, असं मला वाटतं. (स्मित करित) आणि कदाचित हेडाला सुद्धा तुला काही सांगायचंय, जॉर्जन. गुडबाय. आता मला घरी रिनाकडे जायला हवं. (दरवाजाकडे वळत.) रिना माझ्याबरोबर तसेच माझ्या गरीब भावाबरोबर आहे असा विचार करणं किती विचित्र आहे!

टेसमन: होय, कल्पना कर की, आत्या ज्युलिया! अं?

(कु. टेसमन हॉलच्या दरवाजातून बाहेर जाते.)

हेडा: (तिचे डोळे भावनाशून्य आणि शोधक असून टेसमनच्या मागे जातात.)
बहुतकरून मी असा विचार करते की रिना आत्याच्या मृत्यूने तुमच्यावर खूपच परिणाम झालाय. ज्युलिया आत्यापेक्षा अधिक.

टेसमन: ओह, हा फक्त रिना आत्याचा मृत्यू नव्हे तर हा इलर्टचा पण आहे. मी त्याबाबत भयंकर बेचैन आहे.

हेडा: (वेगाने) त्यांच्याबद्दल काही नवीन?

टेसमन: ह्या दुपारी मी त्याच्या रूमकडे फिरकलो, त्याचं हस्तलिखित सुरक्षित ठेवलेले आहे हे सांगण्याच्या हेतूने.

हेडा: ठीक, तुम्हाला ते सापडले नाहीत?

टेसमन: नाही. ते घरी नव्हते. पण त्यानंतर मला सौ. एल्बहस्टेड भेटल्या, आणि त्यांनी सांगितले की त्या अगदी पहाटेपासून तेथे होत्या.

हेडा: होय, तुम्ही थेट तेथे गेला होता.

टेसमन: आणि असं दिसतं होतं की त्याने ते हस्तलिखित फाडून टाकलं. अं?

हेडा: होय, त्याने ठामपणे सांगितले की त्याने तसे केले.

टेसमनः का, अरे देवा, तर मग तो पूर्णपणे वेडा झालेला असणार! आणि म्हणून खचितच त्यांना ते तू परत केले नसणार, हेडा.

हेडा: नाही, त्यांनी ते घेतले नाही.

टेसमनः पण खचितच तू त्यांना सांगितले की ते आपल्याजवळ आहे असे?

हेडा: (पटकन) तुम्ही सौ. एल्व्हस्टेडला सांगितलं?

टेसमनः नाही, मी असा विचार केला की न सांगणं अधिक चांगलं. पण तू त्यांना सांगायलाच हवं होतं. कल्पना कर, अशा दारूण निराशेत त्याने स्वतःला काही इजा करून घेतली तर! दे ते हस्तलिखित माझ्याजवळ, हेडा! मी ताबडतोब त्यांना नेऊन देतो. कोठे आहे ते?

हेडा: (भावनाशून्य आणि अविचलित, आरामखुर्ची पुढे झुकत) मला ते मिळाले नाही.

टेसमनः मिळाले नाही ते? काय म्हणायचंय तुला?

हेडा: मी जाळून टाकलंय ते. त्याच्या प्रत्येक कपट्यासह.

टेसमनः (प्रचंड धास्तीने चळवळत) जाळून टाकलंय! इलर्टचं हस्तलिखित जाळून टाकलं!

हेडा: किंचाळू नका असे. मोलकरीण ऐकू शकते तुम्हाला.

टेसमनः जाळून टाकलं! पण, अरे देवा! नाही, नाही, नाही! हे अगदीच अशक्य आहे!

हेडा: ठीक, हे सत्य आहे, तरीसुद्धा.

टेसमनः पण तुझ्या लक्षात आलं का की तू हे काय केलं ते, हेडा? हे कायद्याच्या विरुद्ध आहे, दुसऱ्याच्या मालमत्तेसंबंधी असं वागणं! विचार कर ह्याचा! तू फक्त जज ब्रॅकला विचार, ते तुला सांगतील.

हेडा: मी तुम्हाला हिताची गोष्ट सांगते. तुम्ही ना जज ब्रॅक, ना कुणा एका माणसापुढे याची वाच्यता करू नका.

टेसमन: पण असं कसं तू अद्भूत केलंस काहीतरी? काय तुझ्या डोक्यात तू घालून घेतलेस? कशाने तू झपाटलीस? उत्तर दे मला—ए?

हेडा: (दाबून टाकलेले बहुधा असंवेदनात्मक स्मित करीत) मी ते केलं ते तुमच्यासाठी, जॉर्ज.

टेसमन: माझ्यासाठी?

हेडा: ह्या सकाळी, जेव्हा तुम्ही मला त्यांनी काय वाचून दाखविले याबाबत सांगितले—

टेसमन: होय, होय,--त्याचं काय?

हेडा: तेव्हा तुम्ही कबूल केलेत की तुम्हाला त्याच्या कलाकृतीबद्दल मत्सर वाटतो.

टेसमन: अरे देवा, मला शब्दशः तसं म्हणायचं नव्हतं.

हेडा: तरीसुद्धा, मला हे सहन होत नव्हतं की तुमच्यावर मात करून त्याने तुमच्या पुढे जावं.

टेसमन: (संशय आणि आनंदाच्या सरमिसळीत भावनेचा उद्रेक होऊन) हेडा, हे खरं आहे का जे तू म्हणतेस ते? होय, पण...पण...पण तुझे अशाप्रकारचे माझ्यावरील प्रेम मी स्वप्नातही पाहिलं नव्हतं. कल्पना कर!

हेडा: ओह, ठीक आहे, तुम्हाला ते समजणं चांगलं आहे, मग ते—आत्ता (अकस्मात थांबून, हिंसकपणे.) नाही, तुम्ही जाऊ शकता आणि ज्युली आत्याला विचारू शकता. ती तुम्हाला याबाबतीत सारं काही सांगेल फटाफट.

टेसमनः ओह, मी जवळ जवळ असा विचार केला होता की मला आता तू कळायला लागलीस; हेडा! (दोन्ही हातांनी टाळी वाजवितो.) ओ देवा,-
-हे खरोखर शक्य आहे! अं?

हेडा: असं किंचाळू नका. मोलकरीण ऐकू शकते तुमचं.

टेसमनः (आनंदाने हसू अनावर होत) मोलकरीण! का, मी स्वतः बर्ताला हे सांगेन.

हेडा: (दारुण नैराश्याने हाताच्या मुठी आवळीत) ओह, मरून जाईन मी,
मरून जाईन ह्या सर्व गोष्टीमुळे.

टेसमनः कशामुळे हे होईल, हेडा? अं?

हेडा: (थंडपणे संयम ठेवत) ह्या सर्व चमत्कारिक मूर्खपणामुळे, जॉर्गन.

टेसमनः मूर्खपणा! काय मूर्खपणा? मला आनंद झाला तो? ठीक पण तरीही
कदाचित मी बर्ताला सांगितलं असतं....

हेडा: ओह, होय...का नाही, ते सुद्धा?

टेसमनः नाही, नाही, इतक्यातच नको. परंतु सरते शेवटी मला आत्या ज्युलीला
हे सांगायलाच हवे आणि आता तू मला जॉर्गन म्हणायला लागलीस!
विचार कर ह्याचा. ओह, ज्युली आत्याला खरोखर आनंद होईल!

हेडा: जेव्हा तिने ऐकलं की मी इलर्ट लव्हबर्गचे पेपर्स....तुमच्या खातिर.

टेसमनः ओह, अरे देवा, होय....ते पेपर्स! नाही खचितच, कुणालाच ते कळायला
नको. पण माझ्याविषयीची तुझी उत्कटता, मी हेडा...ज्युली आत्याने हे
ऐकलंच पाहिजे! तरीही, माय डियर, मला हे कळायला हवे की अशा
प्रकारच्या गोष्टी सर्व सामान्य असतात का तरूण बायकांत. अं?

हेडा: मला वाटतं हे सुद्धा तुम्ही ज्युली आत्यालाच विचारायला हवं.

टेसमनः होय, निश्चितपणे, मी विचारीन, जेव्हा मला संधी मिळेल.

(सौ. एल्हस्टेड, तिच्या पहिल्या भेटीतील कपड्यांमध्ये, हॅट आणि कोटसह, हॉलच्या दरवाजातून येते.)

सौ.एल्हस्टेड:(त्यांना घाईने अभिवादन करते आणि व्याकूळतेने बोलते.) ओह हेडा, मी परत आल्याबद्दल रागावू नकोस.

हेडा: काही घडलंय का, थाया?

टेसमन: काहीतरी इलर्ट लव्हबर्गशी? अं?

सौ.एल्हस्टेड:होय! काहीतरी भयंकर आपत्ती आलीय त्यांच्यावर.

हेडा: (तिचे बाहू पकडीत) ओह—तुला वाटतं तसं?

टेसमन: ओह, पण अरे देवा....पण असा विचार तुम्ही का करावा, सौ. एल्हस्टेड?

सौ.एल्हस्टेड:का, कारण की छात्रावासात त्यांच्याविषयीचं बोलणं ऐकलं, नुकतंच मी येथे आले तेव्हा. ओह, शहरात त्यांच्याविषयी अतिशय विलक्षण अफवा पसरलेल्या आहेत आज!

टेसमन: होय, फक्त विचार कर, मी सुद्धा काहीतरी ऐकलंय! आणि मी पुरावा देऊ शकतो की काल रात्री ते सरळ घरी जाऊन अंथरूणावर पडले. कल्पना कर त्याची!

हेडा: ठीक, छात्रावासात ते काय बोलत होते?

सौ.एल्हस्टेड:ओह, मला अजून त्याचा काहीच उलगडा झाला नाही कारण त्यांना खरोखर काही तपशीलवार माहित नव्हते किंवा....जेव्हा त्यांनी मला पाहिले तेव्हा त्यांनी बोलणं थांबवलं म्हणून असेल. मलाही त्यांना विचारायचं धाडस झालं नाही.

टेसमन: (अस्वस्थपणे येरझारा घालीत) माझी अशी आशा आहे---राहील—तू त्यांच्याविषयी गैरसमज केला असावा सौ. एल्हस्टेड.

सौ.एल्बहस्टेड:नाही, नाही, मला खात्री आहे, ते ह्यांच्या बाबतीतच बोलत होते. आणि मी जसं ऐकलं, ते काहीतरी हॉस्पिटलबद्दल बोलत होते, किंवा—

टेसमन: हॉस्पिटल!

हेडा: नाही! ते खरं असू शकत नाही.

सौ.एल्बहस्टेड:ओह, मला त्यांच्याबद्दल भयंकर भीती वाटली, म्हणून मी छात्रावासात गेले आणि त्यांच्याबद्दल तेथे विचारले.

हेडा: असं स्वतः तू करू शकलीस, थाया!

सौ.एल्बहस्टेड:काय करू शकले असते मग मी? जोपर्यंत खात्री होत नाही तोपर्यंत मला चैन पडत नव्हती.

टेसमन: पण मग तुला ते तेथे भेटले नाहीत, भेटलेत! अं?

सौ.एल्बहस्टेड:नाही, आणि लोकांना त्याबाबतीत काहीही ठाऊक नव्हते. ते म्हणाले की कालच्या दुपारपासून त्यांनी त्यांना पाहिलंच नाही.

टेसमन: काल! कल्पना करा ते काय म्हणतात!

सौ.एल्बहस्टेड:ओह, मला खात्री आहे की त्यांच्याबाबतीत काहीतरी भयंकर घडले असावे.

टेसमन: हेडा, माय डियर, समजा मी तेथे गेलो आणि काही चौकशी केली तर?

हेडा: नाही. ह्याबाबतीत तुम्ही तुमची सांगड घालू नका.
(ब्रॅक, हातात हॅट असून हॉलच्या दरवाज्यातून आत येतात. बर्टा त्यांच्यासाठी दरवाजा उघडते व ते आत आल्यावर बंद करते. ते गंभीर असून शांतपणे वंदन करतात.)

टेसमन: ओह, तुम्ही का, माय डियर जज? अं?

ब्रॅक: होय, ह्या संध्याकाळी तुम्हाला भेटणे तातडीचे होते.

टेसमन: मी समजू शकतो की ज्युली आत्याच्या बातमीबद्दल तुम्हाला कळलेले आहे.

ब्रॅक: होय, तेसुद्धा मी ऐकलेले आहे.

टेसमन: हे दुःखदायक नाही का? अं?

ब्रॅक: ठीक, माय डियर, तुम्ही त्याकडे कोणत्या नजरेने बघता त्यावर ते अवलंबून आहे.

टेसमन: (त्याच्याकडे संशयाने बघत) अजून काही घडलं का?

ब्रॅक: होय, काहीतरी घडलंय.

हेडा: (उत्कंठेने) काही दुःखद, मिस्टर ब्रॅक?

ब्रॅक: हेसुद्धा तुम्ही कोणत्या नजरेने बघता त्यावर अवलंबून आहे, सौ. टेसमन.
सौ.एल्व्हस्टेड:(अकस्मात, अस्वस्थपणे ओरडत) ओह, हे काहीतरी इलर्ट लव्हबर्गबद्दल आहे!

ब्रॅक: (तिच्याकडे दृष्टिक्षेप टाकीत) कशामुळे तुम्हाला असं वाटलं मॅडम?
कदाचित तुम्हाला आधीच ते ठाऊक असणार...?

सौ.एल्व्हस्टेड:नाही,नाही, मला मुळीच काही ठाऊक नाही. पण...

टेसमन: ठीक, अरे भल्या माणसा, आता तरी कळू दे आम्हाला.

ब्रॅक: (स्वतःचे खांदे उडवीत) ठीक मग... मला हे सांगताना खेद वाटतोय...
इलर्ट लव्हबर्गला हॉस्पिटलमध्ये नेले गेले आहे. वस्तुतः ते मृत्यूच्या दारात आहेत.

सौ.एल्व्हस्टेड:अरे देवा! अरे देवा!

टेसमन: हॉस्पिटलमध्ये? आणि मृत्यूच्या दारात?

हेडा: (अनैच्छिक) खूपच लवकर...!

सौ.एल्व्हस्टेड:(विलाप करीत) आणि आम्ही रागारागातच एकमेकांपासून दूर झालोत,
हेडा!

हेडा: (कुजबुजत) चल आता थाया! थाया!

सौ.एल्व्हस्टेड:(लक्ष न देता) मला त्यांच्याकडे जायलाच हवं! मला त्यांना जिवंत बघायचंय!

ब्रॅक: त्याचा काहीही उपयोग होणार नाही, माय डियर लेडी. कुणालाच त्याला भेटायची परवानगी नाही.

सौ.एल्व्हस्टेड:ठीक, निदान मला एवढं तरी सांगा की त्यांना काय झालंय. काय घडलंय त्यांच्या बाबत?

टेसमन: का, खात्रीने त्याने स्वतः काही केले नसणार! अं?

हेडा: होय, माझी खात्री आहे त्यांनीच ते केलं असणार.

सौ.एल्व्हस्टेड:ओह, हेडा... कसं तू.....!

ब्रॅक: (जो संपूर्ण वेळ तिचं निरीक्षण करतोय) दुर्दैवाने, तुमचा अंदाज बरोबर आहे, सौ.टेसमन.

सौ.एल्व्हस्टेड:ओह, पण किती भयंकर आहे हे!

टेसमन: त्यांनी स्वतः ते केलं! विचार करा ह्याचा!

हेडा: स्वतःवर गोळ्या झाडल्या!

ब्रॅक: अगदी बरोबर अंदाज केलाय तुम्ही पुन्हा, सौ.टेसमन.

सौ.एल्व्हस्टेड:(स्वतःवर ताबा मिळवायचा प्रयत्न करते) केव्हा घडलं हे, मिस्टर ब्रॅक?

ब्रॅक: ह्याच दुपारी तीन ते चारच्या दरम्यान.

टेसमन: पण डियर, डियर- कोठे त्यांनी असं केलं मग? अं?

ब्रॅक: (थोड्याशा अनिश्चयाने) कोठे? का मला वाटतं त्यांच्या छात्रालयात.

सौ.एल्व्हस्टेड:नाही, ते बरोबर असू शकत नाही. मी तेथे साडेसहापर्यंत होते.

ब्रॅक: ठीक, अन्यथा कोठेतरी मग. मला अगदी तंतोतंत ठाऊक नाही. मला फक्त एवढेच ठाऊक आहे की ते सापडले... त्यांनी स्वतः त्यांच्या छातीत गोळ्या झाडल्या.

सौ.एल्बहस्टेड:ओह, विचार केल्यास किती भयंकर आहे हे! त्यांनी हा असा शेवट करावा.

हेडा: (ब्रॅकला) त्यांनी छातीत गोळ्या झाडल्या?

ब्रॅक: होय... जसं मी म्हणालो.

हेडा: कानशिलात नाही?

ब्रॅक: छातीत, सौ. टेसमन.

हेडा: ठीक, छान, -छातीसुद्धा चांगली जागा आहे.

ब्रॅक: काय तुमच्या म्हणण्याचा अर्थ, सौ.टेसमन?

हेडा: (टाळाटाळ करीत) ओह, काही नाही, काही नाही.

टेसमन: आणि जखम प्राणघातक असावी, तुम्ही म्हणालात? अं?

ब्रॅक: जखम निःसंशयपणे प्राणघातक असेल. जवळजवळ बहुतकरून अपेक्षेपेक्षा आधीच सारे संपले.

सौ.एल्बहस्टेड:होय, होय, मला वाटतं तसं! सारं काही संपलं! संपलं सारं! ओह हेडा...!

टेसमन: होय पण मग मला सांगा... तुम्ही हे सारं कसं ऐकलंत?

ब्रॅक: (थोडक्यात) एका पोलिसाकडून. जेव्हा मला त्यांच्याशी बोलायची संधी मिळाली.

हेडा: (विजयोन्मादाने) शेवटी....खरोखर एक शूर कृत्य!

टेसमन: (भयभीत) पण हे परमेश्वरा...काय म्हणतेस हे तू, हेडा?

हेडा: मी म्हणते ह्या कृत्यात सौंदर्य आहे.

ब्रॅक: हं, सौ. टेसमन...

टेसमन: सौंदर्य! कल्पना करा ह्याची!

सौ.एल्बहस्टेड:ओह, हेडा अशा गोष्टीला तू सौंदर्य कसं म्हणू शकतेस?

हेडा: इलर्ट लव्हबर्गने स्वतःच हिशोब चुकता केला आहे त्याच्या जीवनाचा.
त्यांना तेवढं धैर्य होतं. काय केलं जाऊ शकत होतं!

सौ.एल्व्हस्टेड:नाही, तुम्ही कधीच असा विचार करायला नको हे कसं घडलं ह्याचा. हे
त्यांच्या बुद्धीभ्रष्टतेत झालंय.

टेसमन: नैराश्यात!

हेडा: तसं त्यांनी केलं नाही. माझी खात्री आहे.

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, होय! बुद्धीभ्रष्टतेत! तशातच त्यांनी त्यांचं हस्तलिखित फाडलं.

ब्रॅक: (आश्चर्याने) हस्तलिखित? ते पुस्तक, तुम्हाला म्हणायचंय? त्यांनी ते
फाडलं?

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, काल रात्रीच त्यांनी ते फाडलं.

टेसमन: (हळुवारपणे कुजबुजत) ओह, हेडा, आपल्याला ते आता कधीच मिळणार
नाही.

ब्रॅक: हं, खूपच विलक्षण.

टेसमन: (रूममध्ये भटकत) कल्पना करा इलर्टचं अशा तऱ्हेने ह्या जगातून जाणं!
आणि पुस्तकंही मागे न ठेवता ज्यामुळे त्याचं नाव अजरामर झालं असतं.

सौ.एल्व्हस्टेड:ओह, यदाकदाचित तसंच पुन्हा घडलं असतं तर!

टेसमन:होय, फक्त विचार करा असं होणं शक्य असतं तर! मला ठाऊक नाही मी काय
दिलं असतं—

सौ.एल्व्हस्टेड:कदाचित तसं शक्य, मिस्टर टेसमन.

टेसमन: काय म्हणायचंय तुम्हाला?

सौ.एल्व्हस्टेड:(तिच्या ड्रेसच्या पाकीटात शोधते.) बघा येथे. मी त्यांच्या सुट्या नोंदी
सांभाळून ठेवल्या ज्यांचा त्यांनी पुस्तकाचा मजकूर लिहिण्यासाठी वापर
केला होता.

हेडा: (एक पाऊल पुढे टाकते.) ओह--!

टेसमन: तुम्ही त्या सांभाळून ठेवल्यात, सौ.एल्व्हस्टेड! ऐह?

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, ह्या माझ्याजवळ येथे आहेत. जेव्हा मी घर सोडले तेव्हा मी त्या पाकीटात ठेवल्या होत्या. अजूनही त्या येथे आहेत—

टेसमन: ओह, बघू द्या.

सौ.एल्व्हस्टेड:(त्याच्याजवळ पेपर्सचा गट्टा देते) ते विस्कळीत आहेत- सगळे एकत्रित सरमिसळ झालेले.

टेसमन: विचार करा, जर आपण त्यातून काहीतरी बनवू शकलो, अखेरीस! कदाचित आपण दोघेजण एकत्रितपणे त्यात डोके घातले तर—

सौ.एल्व्हस्टेड:ओह, होय, निदान प्रयत्न तर करू या—

टेसमन: आपण त्याची व्यवस्था लावू! हे करायलाच हवं आपल्याला! ह्या अवघड कामात मी स्वतःला वाहून घेईन.

हेडा: तुम्ही, जॉर्ज? तुमचं जीवन?

टेसमन: मी अंमळसा वेळ बाजूला काढू शकतो. हेडा तू मला समजू शकतेस, अं? मी इलर्टच्या स्मरणार्थ त्याचा ऋणी राहीन.

हेडा: कदाचित तुम्ही कराल.

टेसमन: आणि आत्ता, माय डियर सौ.एल्व्हस्टेड, आपण दोघांनी आत्ता सहकार्याने काम करायलाच हवे. देवाला ठाऊक, होऊन गेलेल्या हानीबद्दल शोक करणे व्यर्थ आहे. नाही? आपण ह्या गोष्टीचा शांतपणे आणि गंभीरपणे विचार करण्याचा प्रयत्न करायलाच हवा...

सौ.एल्व्हस्टेड:होय, मिस्टर टेसमन मी पराकाष्ठा करीन.

टेसमन: ठीक, चला त्वरा करू या मग. आपण ह्या नोंदीकडे तत्काळ लक्ष द्यायलाच हवं... आता कोठे बसायचं आपण? येथे? तेथे मागच्या

खोलीत. आम्हाला तुम्ही माफ कराल, मिस्टर ब्रॅक! चला, त्वरेने माझ्या सोबत या, सौ.एल्व्हस्टेड.

सौ.एल्व्हस्टेड:ओ देवा... जर फक्त हे झालं तर!

(टेसमन आणि सौ.एल्व्हस्टेड आतल्या रूममध्ये जातात. ती तिची हॅट आणि ओव्हरकोट काढते. ते हँगिंग लॅप खाली असलेल्या टेबलापाशी बसतात. एकवटून नोंदीची काळजीपूर्वक तपासणी करतात. हेडा पलीकडे शेगडीजवळ जाऊन आरामखुर्चीवर बसते. काही वेळानंतर ब्रॅक तिच्याजवळ जातात.)

हेडा: (हलक्या आवाजात) ओह, जज- काय स्वातंत्र्य आहे ह्या इलर्ट लव्हबर्गच्या कृतीचे?

ब्रॅक: स्वातंत्र्य, सौ.हेडा? ठीक, खचितच त्यांच्यासाठी ही मुक्तता आहे-

हेडा: माझ्या म्हणण्याचा अर्थ हे स्वातंत्र्य मला जाणवून देते की स्वयंस्फूर्त धाडस या जगात अजूनही शक्य आहे,- स्वयंस्फूर्त कृत्याचे सौंदर्य.

ब्रॅक: (स्मित करीत) हं... माय डियर लेडी...

हेडा: ओह, मला ठाऊक आहे तुम्ही काय बोलणार आहात ते. कारण तुम्ही सुद्धा एका प्रकारचे तज्ञ आहात जसे—तुम्हाला ठाऊक आहे!

ब्रॅक: (तिच्याकडे कठोरपणे बघत) तुमच्या इच्छेपेक्षा इलर्ट लव्हबर्ग तुमच्यासाठी अधिक काहीतरी होते जे तुम्ही स्वतः मान्य करता. मी चुकीचं बोलतो?

हेडा: अशा प्रश्नांना मी उत्तर देत नाही. मला फक्त एवढंच ठाऊक आहे की इलर्ट लव्हबर्गला त्याचं जीवन स्वतःच्या पद्धतीने जगायचं धाडस होतं. आणि आता हे मोठं कृत्य, त्याच्या साऱ्या सौंदर्यासह? त्यांच्याजवळ जीवनाच्या मेजवानीला तिलांजली देण्याचे सामर्थ्य होते.....आणि इतक्या लवकर वेळेच्या आधी.

ब्रॅक: माफ करा मला, मॅडम हेडा. पण मला तुमच्या ह्या सुंदर भ्रमातून तुम्हाला वंचित करणे भाग आहे.

हेडा: भ्रम?

ब्रॅक: जो फार काळ टिकणारा नाही काहीही झाले तरी.

हेडा: काय तुमच्या बोलण्याचा अर्थ?

ब्रॅक: इलर्ट लव्हबर्गने स्वतःहून स्वतःवर गोळ्या झाडल्या नाहीत स्वखुशीने.

हेडा: स्वखुशीने नाही?

ब्रॅक: नाही, ती गोष्ट तंतोतंतपणे तशी घडली नाही जशी मी सांगितली.

हेडा: (आतुरतेने) तुम्ही काहीतरी लपवताहात? काय आहे हे!

ब्रॅक: गरीब बिचाऱ्या एल्व्हस्टेडसाठी मी किंचित एक किंवा दोन सौम्य शब्दात सांगितले.

हेडा: मग वस्तुस्थिती काय आहे?

ब्रॅक: पहिली म्हणजे, तो आधीच मृत्यू पावला आहे.

हेडा: हॉस्पिटलमध्ये?

ब्रॅक: होय, शुद्धीवर न येताच.

हेडा: तुम्ही अजून काय लपवून ठेवलंत?

ब्रॅक: हेच की हा प्रसंग छात्रालयात घडला नाही.

हेडा: ओह, त्याच्याने काही फरक पडू शकत नाही.

ब्रॅक: अंमळसा. कारण मला हे तुम्हाला सांगायलाच हवे की—इलर्ट लव्हबर्ग गोळ्या लागून ठार झाले ते—मॅडमोइझेल् डियानाच्या खाजगी खोलीत.

हेडा: (उठायच्या बेतात असते पण पुन्हा खाली बसते) ते अशक्य आहे, जज ब्रॅक! ते तेथे पुन्हा आज जाऊच शकले नाहीत!

ब्रॅकः ते ह्या दुपारी तेथे गेले. जे त्याच्याकडून त्यांनी घेतले ते काहीतरी मागण्यासाठी ते तेथे गेले. गमावलेल्या मुलाबद्दल तो रागारागाने बोलत होता—

हेडाः ओह....म्हणून ते तसं....

ब्रॅकः मी विचार केला, बहुधा त्याला त्याच्या हस्तलिखिताबद्दल बोलायचे असेल, पण वरवर पाहता त्याने स्वतःच नष्ट करून टाकले होते. म्हणून ती त्याची नोंदी करण्याची छोटी वही असावी.

हेडाः मी अंदाज करते....आणि म्हणून....ते तेथे सापडले.

ब्रॅकः होय, तेथे. गोळी झाडलेले पिस्तुल वरच्या खिशात. गोळीने त्यांना प्राणघातक जखम केलेली होती.

हेडाः छातीत.

ब्रॅकः नाही...त्यांच्या पोटात गोळी झाडली गेली.

हेडाः (उद्वेगाच्या अविर्भावात) ते सुद्धा! काय हे! हा—हा शाप आहे का? ज्या ज्या गोष्टीला मी स्पर्श करते ते सारे लज्जास्पद आणि हास्यास्पदात परिवर्तित होते.

ब्रॅकः अजूनही एक मुद्दा आहे, सौ. हेडा. काहीतरी गलिच्छ व दरिद्री वर्गात मोडणारा.

हेडाः काय तो?

ब्रॅकः पिस्तुल जे त्याच्याजवळ होते.

हेडाः (श्वास रोखून) ठीक! कशाविषयी?

ब्रॅकः त्यांनी ते चोरलेले असावे.

हेडाः (उडी मारीत) चोरलेले! ते खरं नाही! ते त्यांनी चोरलेले नव्हते.

ब्रॅकः दुसरं स्पष्टीकरण शक्यच नाही. त्यांनी ते चोरलेलेच असावे.—शांत!

(टेसमन आणि सौ. एल्व्हस्टेड मागच्या रूममध्ये असलेल्या टेबलावरून उठतात आणि बैठकीच्या खोलीत येतात.)

टेसमन: (त्याच्या दोन्ही हातात पेपर्स असतात.) हेडा डियर, हे ह्या दिव्याखाली बसून बघणे अशक्य आहे.

हेडा: होय, मी विचार करतेय.

टेसमन: तुझी काही हरकत नसेल तर तुझ्या लिहिण्याच्या टेबलाजवळ बसलं तर चालेल का थोडावेळ, अं?

हेडा: माझी काही हरकत नाही. (जलदीने) नाही, थोडं थांबा! मला आधी तेथला पसारा आवरू द्या.

टेसमन: ओह, तुला ते करायची जरूरी नाही. खूप रिकामी जागा आहे तेथे.

हेडा: नाही, नाही, मला ते सारं उचलू द्या. मी ते पियानोवर ठेवते तेथे!

(ती एक वस्तू बाहेर खेचून काढते जे ते संगीताच्या कागदाने गुंडाळलेले आहे, पुस्तकाच्या मांडणीवरून; ती त्यात काही कागदाचे गठ्ठे टाकते आणि सर्व चवड आतल्या खोलीत नेते. टेसमन काही पेपर्स लिहिण्याच्या टेबलावर ठेवतात आणि कोपऱ्यातल्या टेबलावरील दिवा आणतात. ते आणि सौ. एल्व्हस्टेड बसतात आणि त्यांचे काम पुढे चालू करतात. हेडा परत येते.)

हेडा: (तिच्या मागे उभे राहून तिचे केस हळुवार कुरवाळते.) ठीक माझ्या गोड थाया, कसं चाललय इलर्ट लव्हबर्गच्या स्मृतीबद्दल?

सौ.एल्व्हस्टेड:(तिच्याकडे उदासवाणे बघत) ओह, हे भयंकर कठीण आहे. क्रमाने ते सारे कागद लावणं म्हणजे....

टेसमन: आपण याची व्यवस्था लावायलाच हवी. मी निर्धार केला आहे. आणि इतर लोकांचे पेपर्स व्यवस्थित लावणे हे माझ्यासाठी एक काम आहे.

(हेडा शेगडीकडे जाते आणि पाय टेकण्याच्या छोट्या स्टूलवर बसते. ब्रॅक तिच्यासमोर उभा राहून आरामखुर्चीवर झुकतो.)

हेडा: (कुजबुजत) पिस्तुलाबद्दल तुम्ही काय म्हणालात?

ब्रॅक: (हळूच) ते त्याने चोरलेलेच असणार.

हेडा: आणि का चोरलेले असणार?

ब्रॅक: कारण दुसरं कोणतंही स्पष्टीकरण संभाव्य असणं अशक्य आहे, सौ. हेडा.

हेडा: खरंच?

ब्रॅक: (तिच्याकडे दृष्टीक्षेप टाकीत) खचितच इलर्ट लव्हबर्ग आज सकाळी येथे होते. नाही का?

हेडा: होय.

ब्रॅक: तुम्ही एकट्याच होता का त्याच्याबरोबर?

हेडा: होय. काही वेळ.

ब्रॅक: आणि जेव्हा ते येथे होते तेव्हा तुम्ही रूम सोडून गेला होता का?

हेडा: नाही.

ब्रॅक: काळजीपूर्वक विचार करा. एका क्षणासाठीही तुम्ही रूमच्या बाहेर गेला नव्हता का?

हेडा: होय, कदाचित फक्त एका क्षणासाठी....बाहेर हॉलमध्ये.

ब्रॅक: आणि त्या दरम्यानच्या काळात तुमची पिस्तुलाची बॅग कोठे होती?

हेडा: ती कुलुपात होती.....

ब्रॅक: ठीक, माय लेडी?

हेडा: ती बॅग लिहिण्याच्या टेबलावर होती.

ब्रॅक: तेव्हापासून तुम्ही बघितले का त्या जागी ती दोन्ही पिस्तुले अजूनही होती असे?

हेडा: नाही.

ब्रॅक: तुम्हाला ते बघायची गरज वाटली नाही. लव्हबर्गवर असलेले पिस्तूल मला सापडले. आणि ताबडतोब मी ते ओळखले, कालपासून. आणि त्यापूर्वीपासून, सुद्धा.

हेडा: तुम्हाला ते पिस्तूल मिळालं का?

ब्रॅक: नाही, ते पोलिसांच्या हातात आहे.

हेडा: आणि त्या पिस्तुलाचं पोलिस काय करणार आहेत?

ब्रॅक: त्याचा मालक कोण आहे ह्याचा शोध लावण्याचा प्रयत्न करतील.

हेडा: आणि तुम्हाला वाटतं त्यांना त्यात यश येईल असं?

ब्रॅक: (तिच्यासमोर झुकून आणि कुजबुजत) नाही हेडा गॅब्लर... जर मी चूप बसलो तर नाही.

हेडा: (त्याच्याकडे संशयाने बघत) आणि जर तुम्ही चूप बसला नाहीत तर- मग काय?

ब्रॅक: (खांदे उडवीत) पिस्तूल चोरले गेले ही शक्यता कायम राहिल.

हेडा: (निश्चयाने) मी लवकरच मरेन.

ब्रॅक: लोक असं म्हणतात, पण ते तसं करित नाहीत.

हेडा: (त्याला उत्तर न देता) आणि म्हणून... जर पिस्तूल चोरीला गेलं नव्हतं आणि जर मालक सापडला- काय होईल मग?

ब्रॅक: अप्रिय दोषारोप होतील... हेडा.

हेडा: दोषारोप!

ब्रॅक: होय, दोषारोप... ती एक गोष्ट जिची तुम्हाला भीती वाटते. तुम्हाला अर्थातच साक्षीदाराच्या पिंजऱ्यात हजर रहावे लागेल. तुम्हा दोघींना— तुम्हाला व मॅडेमोइझेल यांना. ही घटना कशी घडली याचं स्पष्टीकरण तिला द्यावं लागेल. ही जखम त्यांना अनपेक्षितपणे झाली की हेतूपुरस्सर

खून झाला? त्यांना भेडसावण्यासाठी पिस्तूल काढताना ते पाकीटातून खाली पडले, की त्याच्या हाताला हिसका देऊन त्याच्या हातातून खेचून घेऊन त्याच्यावर गोळ्या झाडल्या आणि नंतर ते पुन्हा पाकीटात जागेवर ठेवले? ती धट्टीकट्टी असल्याने व तरूण असल्याने मॅडेमोइझेल डियानाला हे सहज शक्य होते.

हेडा: पण या घृणास्पद गोष्टीशी माझा काहीही संबंध नाही.

ब्रॅक: नाही. पण तुम्हाला प्रश्नाचं उत्तर द्यावं लागेल. तुम्ही इलर्ट लव्हबर्गला पिस्तूल का दिलं? आणि तुम्ही इलर्ट लव्हबर्गला पिस्तूल दिलं ह्यातून लोक काय निष्कर्ष काढतील?

हेडा: (मान खाली घालीत) ते खरं आहे. मी तो विचारच केला नव्हता.

ब्रॅक: ठीक, सुदैवाने तुम्हाला काहीही धोका नाही, जोपर्यंत मी काही बोलत नाही.

हेडा: (त्याच्याकडे वर मान करून बघत) म्हणजे मी आता तुमच्या सत्तेखाली आहे तर, जज ब्रॅक. यापुढे मी तुमच्या दयेखाली हतबल आहे.

ब्रॅक: (हळूच कुजबुजत) डियरेस्ट हेडा- विश्वास ठेव माझ्यावर, मी तुझ्या या परिस्थितीचा गैरफायदा घेणार नाही.

हेडा: तरीसुद्धा मी तुमच्या मुठीतच आहे. तुमची इच्छा आणि मला तुमच्या मागणीवर अवलंबून रहावे लागेल. एक गुलाम, एक गुलाम, मग! (झपाट्याने उठत) नाही, असा विचारही मी सहन करू शकत नाही! कदापि नाही!

ब्रॅक: (अर्धवट उपहासपूर्वक तिच्याकडे बघतो) लोक सर्वसामान्यपणे अपरिहार्यतेचा उपयोग करतात.

हेडा: (त्याच्याकडे उत्तरादाखल बघत) होय, कदाचित. (ती लिहिण्याच्या टेबलाकडे जाते. नाखुशीचे स्मित दाबीत, टेसमनच्या आवाजाचं अनुसरण करीत) ठीक? अजूनही तुम्ही ते करीत आहात का जॉर्ज? अं?

टेसमन: देवाला ठाऊक, डियर. काहीही झाले तरीही ह्या कामाला महिना लागेल.

हेडा: (पूर्वीप्रमाणे) कल्पना करा! (सौ.एल्व्हस्टेडच्या केसांमधून हळूवार हात फिरवीत) हे विचित्र वाटत नाही का तुला, थाया? येथे तू आत्ता टेसमनसोबत बसली आहेस- इलर्ट लव्हबर्गबरोबर तू अगदी अशीच बसायचीस?

सौ.एल्व्हस्टेड:ओह, जर मी अशाच पद्धतीने तुझ्या नवऱ्याला प्रेरणा देऊ शकली असती!

हेडा: ओह, तसंसुद्धा होईल- वेळ आल्यावर.

टेसमन: होय, तुला ठाऊक आहे हेडा- मला खरोखर तसं वाटतं अशा प्रकारचं काहीतरी करायला प्रारंभ करावा. पण तू जाऊन ब्रॅकबरोबर बसणार नाही का पुन्हा?

हेडा: मी तुम्हा दोघांना मदत करावी असं काहीच का नाही तेथे?

टेसमन: नाही, मुळीच नाही. (त्याचे डोके वळवतो) माझा भरवसा आहे डियर ब्रॅक की तुम्ही हेडाची सोबत करणार.

ब्रॅक: (हेडाकडे एक दृष्टिक्षेप टाकीत) त्याने मला आनंदच होईल.

हेडा: थॅक्स. पण ह्या सायंकाळी खूपच थकले आहे. मी आत जाते आणि सोफ्यावर पडते जरा.

टेसमन: ओह, डियर तसं कर मग- अं?

(हेडा मागील रूममध्ये जाते आणि पडदा ओढून घेते. थोड्यावेळाने अचानक तिचे पियानोवरील स्वैर नृत्याचे संगीत ऐकू येते.)

सौ.एल्व्हस्टेड:(खुर्चीवरून दचकते) ओह- काय ते?

टेसमनः (दरवाज्याकडे पळत जातो) का, माझ्या प्रिय हेडा- रात्री असं नृत्याचं संगीत वाजवू नकोस! फक्त निदान रिना आत्या आणि इलर्टचा तरी विचार कर!

हेडाः (ती तिचे डोके पडद्यामध्ये ठेवते.) आणि आत्या ज्युलीचाही. आणि उर्वरित सर्वांचा- ह्यानंतर मी शांत राहीन. (पुन्हा पडदा ओढते.)

टेसमनः (लिहिण्याच्या टेबलाजवळ) आपल्या ह्या विषण्ण, अवघड कामामुळे ती खचितच अस्वस्थ झाली असणार. अं? मी काय सांगतोय, सौ.एल्व्हस्टेड, तुम्ही ज्युली आत्याच्या रूममध्ये थांबा आणि मी संध्याकाळी तेथे येईन आणि मग आपण तेथे बसून काम करूया.

सौ.एल्व्हस्टेडःहोय, कदाचित ते उत्तम होईल.

हेडाः तुम्ही जे काही बोललात ते मी सर्वकाही ऐकले आहे, टेसमन. पण मी येथे सायंकाळी काय करू?

टेसमनः (नोंदीची पाने उलटवीत) ओह, मला खात्री आहे जज ब्रॅक इकडे येऊन तुला भेटतील. ते तेवढे प्रेमळ आहेत.

ब्रॅकः (आरामखुर्चीमधून आनंदाने हाक मारतात.) मी ही सायंकाळ फुकट दवडणार नाही, सौ.टेसमन! आपल्या दोघांचा खूप छान वेळ जाईल येथे!

हेडाः (पूर्णपणे आणि स्पष्टपणे) होय, हेच ते की ज्याची तुम्ही उत्कंठेने वाट बघत होता, नाही का, मिस्टर ब्रॅक? तुम्ही खुराज्यातील एकट्या कोंबड्यासारखे आहात.

(दरम्यान गोळीबाराचा आवाज येतो. टेसमन, सौ. एल्व्हस्टेड आणि ब्रॅक खुर्चीत दचकतात.)

टेसमनः ओह, आता ती पुन्हा पिस्तुलाशी मूर्खपणाचा खेळ खेळतेय. (तो पडदा बाजूला फेकतो आणि आत पळतो. सौ.एल्व्हस्टेड त्याच्या मागे जाते.)

हेडा निर्जीव होऊन हातपाय लांब करून सोफ्यावर पडलेली असते.
गोंधळ आणि आरडाओरडा. भांबावलेली बर्ता उजवीकडून आत येते.)

टेसमनः (किंचाळी फोडीत ब्रॅकला) स्वतःवर गोळ्या झाडल्यात तिने.
कानशिलात गोळ्या झाडल्या! कल्पना करू शकतात तुम्ही?

ब्रॅकः (आरामखुर्चीत, खचलेल्या अवस्थेत) पण अरे माझ्या देवा! लोक सहसा
अशा गोष्टी करीत नाहीत.

समाप्त.

ई साहित्य प्रतिष्ठानचे हे १२ वे वर्ष. डॉ. वसंत बागुल यांचे हे पंधरावे पुस्तक.

डॉ. वसंत बागुल यांच्यासारखे ज्येष्ठ लेखक आपली सर्व पुस्तके ई साहित्यच्या माध्यमातून जगभरातील वाचकांना विनामूल्य देतात. असे लेखक ज्यांना लेखन हीच भक्ती असते. आणि त्यातून कसलीही अभिलाषा नसते. मराठी भाषेच्या सुदैवाने गेली दोन हजार वर्षे कवीराज नरेंद्र, संत ज्ञानेश्वर, संत तुकारामांपासून ही परंपरा सुरू आहे. अखंड. अजरामर. म्हणून तर शंभू गणपुले (नऊ पुस्तके), डॉ. मुरलीधर जावडेकर (९ पुस्तके), डॉ. वसंत बागुल (१५ पुस्तके), शुभांगी पासेबंद (सात पुस्तके), अविनाश नगरकर (चार पुस्तके), डॉ. स्मिता दामले (सात पुस्तके), डॉ. नितीन मोरे (१७ पुस्तके), अनील वाकणकर (६ पुस्तके), रत्नाकर महाजन (४ पुस्तके), अनंत पावसकर (चार पुस्तके), मधू शिरगांवकर (दोन), अशोक कोठारे (८ हजार पानांचे महाभारत), श्री. विजय पांढरे (ज्ञानेश्वरी भावार्थ), मोहन मद्रवणा (जागतिक कीर्तीचे वैज्ञानिक), संगीता जोशी (आद्य गझलकारा, १० पुस्तके), विनीता देशपांडे (४ पुस्तके), उल्हास हरी जोशी (५), नंदिनी देशमुख (५), सुजाता चव्हाण (४), डॉ. वृषाली जोशी (९) असे अनेक ज्येष्ठ, अनुभवी लेखक ई साहित्याच्या द्वारे आपली पुस्तके लाखो लोकांपर्यंत पोहोचवतात. एकही पैशाची अपेक्षा न ठेवता.

अशा साहित्यमूर्तींच्या त्यागातूनच एक दिवस मराठीचा साहित्य वृक्ष जागतिक पटलावर आपले नाव नेऊन ठेविले जाऊ शकते. याची आम्हाला खात्री आहे. यात ई साहित्य प्रतिष्ठान एकटे नाही. ही एक मोठी चळवळ आहे. अनेक नवनवीन व्यासपीठे उभी रहात आहेत. त्या त्या व्यासपीठांतून नवनवीन लेखक उदयाला येत आहेत. आणि या सर्वांचा सामूहिक स्वर गगनाला भिडून म्हणतो आहे.

आणि ग्रंथोपजीविये । विशेषीं लोकीं 'इ'यें ।

दृष्टादृष्ट विजयें । होआवे जी ।

